

1991
KOVAS — BALANDIS
MARCH — APRIL
Nr. 2

KARYS

KARYS

1991
Nr. 2 (1614)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kas du mėnesiai. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami **KARYJE**, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ir birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai ir nuotr. redakcijoje nesaugoma.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$26.00, pusmečiui U.S. \$13.00, atskiro nr. U.S. \$4.50

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 00 22-9199) is published bi-monthly by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland P.vd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$26.00 per year (single copy \$3.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207.

TURINYS

Viršelyje: Lietuvos vizija. Dailininko Juozo Bagdono grafikos kūrinio reprodukcija	
Kovo 11-osios Aktas	57
Aukos už Lietuvos laisvę	58
1991.01.13 Vilniaus žuvusieji	59
Dr. Vyt. Skuodis — Kruvinasis sekmadienis Vilniuje	60
B. Raugas — Kovo 11-osios ir Vasario 16-osios analogija	66
V. Jasulaitis — Lietuvos valstybės ordinarai, medaliai	78
A. Budreckis — Nuolatinis karžygys DLK Vytenis	75
M. Tytuvėnis — Lietuvos karininko keliai	79
J. Pečiulaitienė — Žuvę partizanų kovose	83
Vsava — "Karas braukia kruviną ašarą" vertinimas	99
KARIO SKYRIAI:	
Karinės žinios	89
Mūsų spaudoje pasižvalgius	94
Žvilgsnis į politiką	96
Iš grožinės literatūros	100
"KARIO" PRIEDAS	
"Tremties trimitas"	103
MŪSŲ MIRUSIEJI	113

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgavintas Juginėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 2 (1614)

KOVAS – BALANDIS

1991

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos A K T A S DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMOS VALSTYBĖS ATSTATYMO

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba, reikšdama tautos valią, nutaria ir iškilmingai skelbia, kad yra atstatomas 1940 metais svetimos jėgos panaikintas Lietuvos valstybės suvereniųjų galių vykdymas, ir nuo šiol Lietuva vėl yra nepriklausoma valstybė.

Lietuvos Tarybos 1918 m. vasario 16 d. Nepriklausomybės aktas ir 1920 m. gegužės 15 d. Steigiamojo seimo rezoliucija dėl atstatytos Lietuvos demokratinės valstybės niekada nebuvo nustoję teisinės galios ir yra Lietuvos valstybės konstitucinis pamatas.

Lietuvos valstybės teritorija yra vientisa ir nedaloma, joje neveikia jokios kitos valstybės konstitucija.

Lietuvos valstybė pabrėžia savo ištikimybę visuotinai pripažintiems tarptautinės teisės principams, pripažįsta sienų neliečiamumą, kaip jis suformuluotas 1975 metų Europos saugumo ir bendradarbiavimo pasitarimo Helsinkyje Baigiamajame akte, garantuoja žmogaus, piliečio ir tautinių bendrijų teises.

Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba kaip suvereniųjų galių reiškėja šiuo aktu pradeda realizuoti visą valstybės suverenitetą.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos
pirmininkas V. LANDSBERGIS
Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos
sekretorius L. SABUTIS

Vilnius, 1990 m. kovo 11 d.

AUKOS UŽ LIETUVOS LAISVĘ

Š. m. sausio tryliktąją KOVO 11-OSIOS NEPRIKLAUSOMYBĖS AKTĄ Gorbačiovo kariai žiauriai apšlakstė beginklių lietuvių krauju...

Per gedulingas laidojimo pamaldas Vilniaus arkivyskupas Julijonas Steponavičius tarp kitko tarė: *"Dabar mūsų nepriklausomybė pakrikštyta kankinių krauju . . ."*

Loreta Asanavičiūtė

Darius Gerbutavičius

Alvydas Kanapinskas

Alvydas Makulka

Virginijus Druskis

Vidas Maciulevičius

Apolinaras Povilaitis

Rolandas Jankauskas

Ignas Šimulionis

Titas Masiulis

Vytautas Vaitkus

Algimantas Kavoliukas

Rimantas Juknevičius

1991.01.13 VILNIUJE ŽUVUSIEJI

(Gydytojo A. Garmaus teismėnė ekspertizė)

1. **Asanavičiūtė, Loreta**, gim. 1967 m. Sutrinti klubai ir apatinės galūnės, sulaužyti klubų kaulai ir pažeisti minkštieji audiniai (suvažinėta vikšrais, mirė ligoninėje tą pačią dieną).

2. **Gerbutavičius, Darius**, gim. 1973 m. Kulkos pataikiusios į dešinę krūtinės ląstos pusę, dešinį klubą ir dešinę šlaunį.

3. **Kanapinskas, Alvydas**, gim. 1952 m. Sužeistas sprogimo: sužalota dešinė krūtinės ląsta ir suplėšyti plaučiai.

4. **Makulka, Alvydas**, apie 60 m. amžiaus. Infarktas.

5. **Druskis, Virginijus**, gim. 1969 m. Kulka pataikė į krūtinės ląstą, pažeisti ir plaučiai.

6. **Maciulevičius, Vidas**, gim. 1966 m. Kulka pataikė į veidą, kaklą, pažeidė nugaros smegenis.

7. **Povilaitis, Apolinaras**, gim. 1937 m. Kulka pataikė į dešinę krūtinės ląstos pusę, pažeista dešinė ląstos pusė, klubas ir petys.

8. **Jankauskas, Rolandas**, gim. 1969 m. Sutraiškta galva ir krūtinės ląsta, šonkauliai ir kaukolės kaulai, pažeistos galvos smegenys ir krūtinės ląstos vidaus organai. Pervaziuotas vikšrais.

9. **Šimulionis, Ignas**, gim. 1973 m. Kulka pažeidusi galvą, sutraiškta kaukolės kaulai, smegenys.

10. **Masiulis, Titas**, gim. 1962 m. Dvi kulkos pataikė į ląstą, pažeidė širdį ir plaučius. Jo draugas

guli ligoninėje. Pagal jo pasakojimą, Titas įbėgo į bokšto pastatą, kai pradėjo ant jų važiuoti tankai. Ten jį pasitiko automatų ugnis.

11. **Vaitkus, Vytautas**, gim. 1943 m. Du kartus sužeistas į krūtinę, šautinė žaizda. Pažeista širdis ir plaučiai.

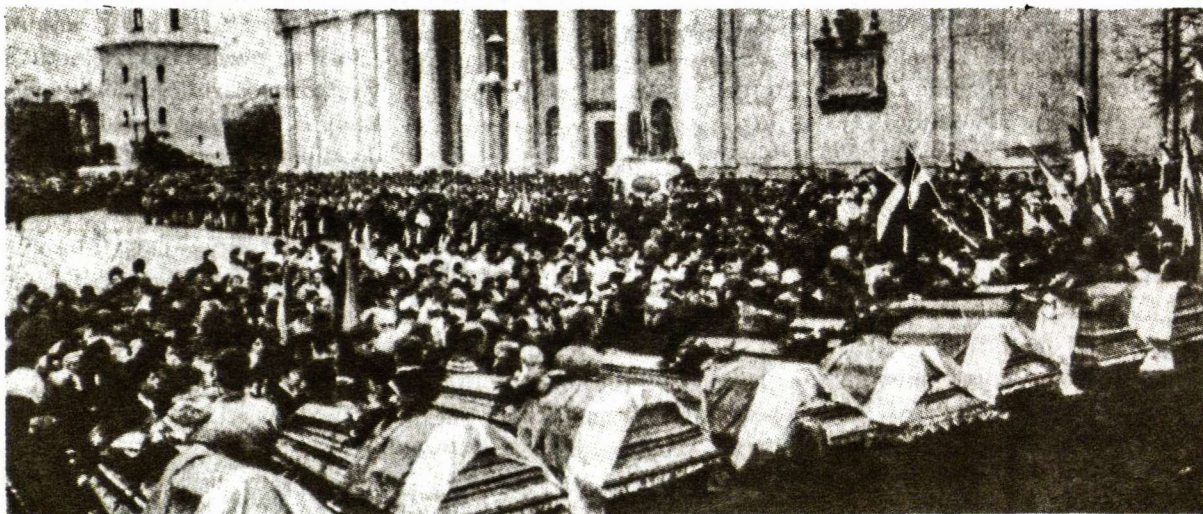
12. **Kavoliukas, Algimantas**, gim. 1939 m. Suspausta krūtinės ląsta, sulaužyti šonkauliai ir stuburas, pažeisti plaučiai ir nugaros smegenys (pervaziuotas).

13. **Juknevičius, Rimantas**, gim. 1966 m. Kulka pataikė į viršutinę dešiniojo klubo dalį, pažeidė stambiuosius indus (vidurinius). Mirė ligoninėje tą pačią dieną.

14. **Šackich, Viktor**, gim. 1969 m. Kulkos žaizda nugaros pusėje ir pažeisti plaučiai. Kaip ir kitų jaunuolių, taip ir kareivio sužeidimai yra 5,45 mm kulkos. Yra liudininkų, kurie matė, kaip karininkas nušovė Šackich į nugarą, nes jis stabdė tanką.

15. Yra ir karininko ar kareivio lavonas. Turima mažai žinių, tačiau televizijos žurnalistė pati lavoną lietė rankomis. Jos tvirtinimu, jis buvo šaltas (tai įvyko praėjus pusvalandžiui nuo puolimo). Ji sakė, kad ant lavono matėsi seni bintai su seniai sukrešėjusiu krauju.

(Pasinaudota LIC informacija paskelbta š. m. *Darbininko* Nr. 6)

Kruvinąjo sekmadienio aukų pagerbimas Vilniaus katedros aikštėje sausio 16

KRUVINASIS SEKMADIENIS VILNIUJE IR JO IŠVAKARĖS

DR. VYTAUTAS B. SKUODIS

Jau beveik vieneri metai kai pirmą kartą demokratinio būdu išrinktas Lietuvos parlamentas (AT) paskelbė Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą. Tuo metu Lietuvoje viešėje mūsų išeivijos atstovai stebėjosi, kad Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo paskelbimas nebuvo palydėtas nei didelio džiaugsmo eitynėmis miestų gatvėse, nei atsispindėjo žmonių veiduose. Atrodė, tarytum nieko ypatingo neįvyko. Priežastis, kodėl neabejotinas pasitenkinimas neįgijo regimos džiaugsmo išraiškos, buvo ta, jog Lietuvoje visi gerai suprato, kad tiktai nuo dabar, t.y. nuo kovo 11 dienos prasideda žūtbutinė kova už tikrąją Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Pusės šimtmečio gyvenimo Sovietų okupacijos bei aneksijos patirtis bylojo, kad toji kova bus labai sunki, nes Sovietų Sąjungos vyriausybė darys viską, kad ir toliau Lietuvą bei kitus Pabaltijo kraštus laikytų savo gniaužtuose.

Iš tiesų, šie praėję vieneri metai Lietuvai buvo nepaprastai sunkūs. Tai buvo mėnesiai įtemptos, atkaklios, daug fizinių ir dvasinių jėgų pareikalavusios kovos už laisvę mėnesiai, galiausiai paženklinti kovotojų krauju.

Kovos už Lietuvos faktinę nepriklausomybę etapai

Žvelgdami į tos lemtingos kovos nueitą kelią, dabar galime išskirti keturius ryškius etapus.

I etapas — nuo 1990 metų kovo 11 d., iki balandžio 20 d. Tai Sovietų Sąjungos vyriausio vadovo M. Gorbačiovo ultimatumų, grasinimų ir reikalavimų panaikinti Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo aktą, etapas. Tai ir nusivylimo Vakaraus etapas, nes buvo šventai tikėta, kad Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo aktą paskelbus, Lietuvos vyriausybė bus pripažinta.

II etapas — nuo balandžio mėn. 21 d. iki birželio 30 d. — ekonominės blokados etapas, prasidėjęs po 40 dienų trukusio nervų karo su Maskva. Sovietai buvo tikri, kad ekonominiu spaudimu destabilizuos padėtį Lietuvoje ir tokiu būdu supriešinę Lietuvos gyventojus, juos sukels prieš savo pačių išrinktą vyriausybę. Lygiagrečiai buvo dedamos atkaklios pastangos ir Lietuvoje gyvenančius kitautėčius, susibūrusius LKP (KPSS), vadinamus „platformininkus“, „jedinstvenikus“ nustatyti prieš Lie-

tuvos Parlamentą ir vyriausybę, žinoma, aktyviai veikiant ir KGB.

Tačiau ir šį 73 dienas trukusį išbandymą Lietuva didvyriškai ištvėrė ir Maskvai teko prisipažinti nugalėta. Dėl tos blokados Sovietų Sąjunga patyrė daugiau nuostolių negu Lietuva, o svarbiausia, Lietuva įgijo daug draugų joje.

III etapas — nuo liepos 1 d. iki gruodžio 15 d. Tai 167 dienas užsitęsusių konsultacijų dėl derybų. Šio ilgo etapo metu Sovietai, būdami suinteresuoti gauti paramą savo griūvančiai ekonomikai stiprinti, rodė neva gerą savo valią Lietuvos atžvilgiu ir stengėsi kai kam Vakaruose apdumti akis vaizduodami, kad tiktai lietuvių nelankstumas ir užsispyrimas trukdo pradėti normalias derybas. Tuo tarpu, įvairiomis provokacijomis vietinių kolaborantų padėdami, sovietai stengėsi destabilizuoti padėtį Lietuvoje, supriešinti Lietuvos Parlamentą ir Vyriausybę ir kenkti Lietuvai visais įmanomais būdais.

IV etapas prasidėjo gruodžio 16 d., kada Sovietų Sąjunga nutraukė visas konsultacijas su Lietuva dėl derybų ir tęsėsi 28 dienas — iki 1991 metų sausio 13 dienos, kuri į Lietuvos istoriją įeis Krivinojo Sekmadienio vardu. Tai etapas, kada Sovietų vyriausybė pradėjo pasiruošimus, kad karine jėga Lietuvoje ir Latvijoje nuverstų vyriausybes, paleistų parlamentus ir įvestų vadinamąjį „prezidentinį valdymą“ iš Maskvos.

Tačiau ir vėl Sovietai pralaimėjo, o Lietuvos žmonės apgynė savo Parlamentą ir Vyriausybę, savo viltis ir laisvės siekius. Toji pergalė buvo aplaistyta Lietuvos patriotų krauju.

Sovietai pasiruošia pulti

Jau 1990 m. lapkričio 24 d. Lietuvos Respublikos AT pirmininkas Vytautas Landsbergis įspėjo Lietuvos gyventojus, jog Kremlius, siekia jėga priversti Pabaltijo valstybes pasirašyti federacinės sąjungos sutartį ir įvesti prezidentinį valdymą.

Lapkričio 27 d. Sovietų Sąjungos ministras D. Jazovas, kalbėdamas per Maskvos televiziją, pasakė, jog ryšium su veiksmais, nukreiptais prieš Sovietų armiją Pabaltijo respublikose, karinių apygardų vadams duotas nurodymas gyvybiškai svarbius objektus paimti į kariuomenės apsaugą.

D. Jazovo kalbos išvakarėse Maskvoje leidžiamas komunistų partijos dienraštis *Pravda* rašė, kad Latvijoje neva veikia ginkluota pagrindžio organizacija "Saugumo taryba" ir kad jos slapti skyriai yra daugelyje Latvijos rajonų. Jos tikslas — kova už Latvijos atsiskyrimą nuo Sovietų Sąjungos.

Į D. Jazovo pareiškimą Lietuvos Respublikos AT sekančią dieną reagavo pabrėždama, kad Sovietai laužo Lietuvos įstatymus, todėl visa atsakomybė tenka Sovietų Sąjungos vadovybei už provokacinius veiksmus, dėl kurių Respublika negali imtis atsakomybės.

Gruodžio mėnesio viduryje JAV Centrinės žvalgybos valdybos direktorius William Webster pranešė, kad Latvijoje ir Lietuvoje labai padidėjęs Sovietų kariuomenės aktyvumas ir tose respublikose gali prasidėti karinio pobūdžio veiksmai, įvedant karinės apsiausties stovį. Tačiau jis pastebėjo, kad tokie veiksmai Pabaltijy gali sukelti neigiamą reakciją pačioje Sovietų Sąjungoje. Jo prognozė pasitvirtino.

Gruodžio 16 d. į netoli Ignalinos esančią Dūkšto geležinkelio stotį atvyko traukinys su keliomis dešimtimis geležinkelio platformų, pakrautų šarvuočiais. Kelias dienas anksčiau į Ignalinos rajoną nežinia iš kur buvo atvežta keli tūkstančiai Sovietų kareivių.

"Platformininkai", arba LKP (KPSS) ir jų rėmėjai iš organizacijos "Jedinstvo" pradėjo ypatinčiai aktyvią Lietuvos Vyriausybės ir Parlamento šmeižto kampaniją. V. Švedas pareiškė: "Šiandien turime kovoti, kad nesugriūtų Sovietų Sąjunga. Tik joje gali klestėti Lietuva". Jie pradėjo rinkti parašus, pasisakančių už tai, kad Lietuva pasilikėtų SSSR sudėtyje. Kai kur gyventojai buvo priversti pasirašyti. "TASS" žinių agentūra paskelbė melagingą žinią, kad Latvijoje ir Lietuvoje labai padažnėjo Sovietų kareivių užpuldinėjimai, karininkų šeimų įžeidinėjimai ir kad "laikas centrinei valdžiai imtis labiausiai reikalingų priemonių tuose kraštuose.

Gruodžio 21 - 22 d. Rygoje susirinko daugiau kaip 500 Sovietų armijos karininkų, priklausančių Pabaltijo karinei apygardai, atstovų, kurie paskelbė štai ką: Jeigu SSSR AT Liaudies deputatų suvažiavimas, kuris dabar posėdžiauja Kremliuje, nesiims konkrečių priemonių išlaikyti tvarkai krašte ir politiniam pastovumui, tai jie patys ims visų galimų priemonių, įskaitant ir karo stovio paskelbimą, kad apsaugotų savo teisę ir garbę. Tame savo suvažiavime jie sudarė "nepriklausomą" grupę, kuri protestuoja prieš Sovietų armijoje tarnaujančių pabal-

tiečių jaunuolių tėvų "antitarybinį" elgesį Pabaltijo regione. Klaipėdos mieste tomis dienomis buvo pradėtas karinis patruliavimas. Dėl to Lietuvos Respublikos AT nusiuntė Sovietų Sąjungos vyriausybei protesto notą, pabrėždama, jog Sovietų karinė vadovybė sąmoningai didina įtampą ir kad tai gali būti vertinama kaip atviro okupacinio valdymo pradžia ir naujas tarptautinis nusikaltimas.

Tuo metu Maskvoje vykstančiame SSR AT Liaudies deputatų suvažiavime atsistatydino SSSR užsienio reikalų ministras Eduardas Ševerdnadzė. Lietuvos Respublikos AT pirmininkas V. Landsbergis savo specialiu pareiškimu jo atsistatydinimą vertino kaip labai rimtą ženklą visiems taikos ir demokratijos trokštantiems žmonėms Sovietų Sąjungoje ir užsienyje.

Konservatyvi 400 atstovų grupė tame suvažiavime pareikalavo kad prezidentas Gorbačiovas suspenduotų AT veiklą Lietuvoje, Moldavijoje, Gruzijoje, Rusijoje ir panaudotų kariuomenę tvarkai atstatyti tose respublikose. M. Gorbačiovas baigiamojoje kalboje pasakė: "Mums kelia didžiausią susirūpinimą įvykių raida Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje (...). Ten, kur situacija darosi ypač aštri, iškyla didelė grėsmė valstybės saugumui ir žmonių gyvybei, reikės įvesti nepaprastą padėtį arba prezidentinį valdymą (...), nes mes negalime susitarti".

Sovietų Sąjungai ištikimi Pabaltijo komunistai, susirinkę Maskvoje, informavo, kad Pabaltijo respublikose organizuojamos saugumo pajėgos.

Dar po kelių dienų, t.y. gruodžio 28 d., Lietuvos Respublikos AT pasiūlė Sovietų Sąjungos vyriausybei pradėti Lietuvos Respublikos ir SSR derybas be pasirašymo protokolo, kuris turėtų reikšti Lietuvos valstybingumo pripažinimą. Į šį pasiūlymą Kremlius neatsakė.

Estijos Respublikos AT įspėjo Estijos gyventojus laikytis atsargiai ir organizuoti taikius ir ramius protestus prieš gresiančią naują okupaciją.

Sovietų paštas sustabdė Lietuvoje išleidžiamų laikraščių siuntimą į užsienį.

Puolimas prasidėjo

Į Naujuosius 1991 metus Pabaltijo respublikų žmonės įžengė labai neramūs: grėsmė, kylanti iš Maskvos Kremliaus, neabejotina. Tačiau daugelis širdyse tvirtai pasiryžę drąsiai pasitikti naujus pavojus savo krašto nepriklausomybei. Išmėginimai prasidėjo tuoj pat. Jau sausio 2 d. Sovietų desantinė kariuomenė užėmė Lietuvos komunistų CK rūmus,

kuriuose turėjo patalpas Lietuvos demokratinė darbo partija, ir LKP archyvą. Lietuvos policijos tarnautojai iš rūmų buvo išvyti.

Lietuvos Respublikos AT pirmininkas V. Landsbergis "Sąjūdžio" susirinkime Vilniuje kvietė žmones priešintis, nes yra ženklų, kad Sovietai gali įvesti okupacinį režimą.

Tą pačią dieną Sovietų desantininkai Rygoje užėmė Spaudos centrą. Prie šio pastato susirinko daugiau kaip 5000 rygiečių. Prasidėjo Latvijos žurnalistų ir spaudos darbuotojų streikas. Buvo sustabdytas pagrindinių Latvijos laikraščių išleidimas.

Sausio 4 d. Latvijos Respublikos AT pirmininkas A. Gorbunovs Maskvoje susitiko su Sovietų Sąjungos kariuomenės Generalinio štabo viršininku M. Moisejevu, kuris pasakė, jog daugiau nė vienas kareivis nebus pasiūstas į Pabaltijo respublikas. Taip pranešė ir "TASS" žinių agentūra.

Tačiau po trijų dienų — sausio 7 d. Lietuvos Respublikos AT pirmininkas V. Landsbergis iš Pabaltijo karinės apygardos viršininko (F. Kuzmino) gavo įspėjimą, kad, SSSR gynybos ministro D. Jazovo įsakymu, Lietuvoje pradedamas prievartinis jaunuolių ėmimas į Sovietų kariuomenę, panaudojant specialius desantininkų dalinius. Latvijos ir Estijos respublikų ministrams pirmininkams jis pranešė, jog į Latviją, Estiją ir Lietuvą atvyko kelios kariuomenės divizijos. Be to, jis įspėjo, jog kareiviams įsakyta panaudoti ginklą, jei matys, kad tai reikalinga.

Lietuvos Respublikos AT Prezidiumas sausio 8 d. pareiškė protestą dėl jaunuolių gaudymo, o jaunuoliams patarė saugotis kariškių, kurie gali būti ir persirengę. Paminėjo, jog pagrindinis Sovietų tikslas — ne pagauti kelis tūkstančius jaunų vyrų, vengiančių Sovietų armijos, bet sukelti nepastovią padėtį ir riaušes.

Sausio 8 d. į Jonavos aerodromą atvyko desantininkai. Prasidėjo šarvuoičių ir tankų judėjimas. Aplink Vilnių išsidėstė 108 šarvuočiai ir kariniai sunkvežimiai. Prie Lietuvos Respublikos AR rūmų, 9 val. ryto susirinko apie 5000 jedinstvenikų minia, ir po valandą užtrukusio mitingo pradėjo veržtis į AT rūmus. Išlaūžę duris, apie 30 demonstrantų įsiveržė į vidų, tačiau vandens švirkštais buvo išstumti atgal. AT pirmininkas V. Landsbergis Lietuvos nepriklausomybės vardu per radiją kreipėsi į žmones: "Atvykite ir padėkite savo vyriausybei, kurią pasirinkote. Kitu atveju jūs turėsite kitą vyriausybę". Susirinkusi su vėliavomis kita žmonių minia, pamažu

taikiai jedinstvenikus nuo AT rūmų atstūmė. Sekančią naktį AT deputatai pasiliko AT rūmuose.

Į Pabaltijo respublikas buvo atgabenta 30.000 desantininkų, tuo tarpu SSSR Gynybos ministerijos informacijos valdybos viršininkas generolas Manilovas oficialiai paneigė gandus, kad Sovietų Sąjungos vyriausybė nutarė pasiūsti kariuomenę į Pabaltijo kraštus, Ukrainą, Moldaviją, Gruziją ir Armeniją. Jo žodžiais, tokio nutarimo iš viso nėra.

Rygoje įvyko Estijos, Latvijos ir Lietuvos bei Sovietų Sąjungos komunistų partijos atstovų pasitarimas dėl bendro veikimo, kad Pabaltijo respublikos pasiliktų Sovietų Sąjungos sudėtyje.

Sausio 9 d. prie Lietuvos Respublikos AT rūmų vėl mingavo apie 1000 "Jedinstvos" narių. Kadangi Kazimieros Prunskienės vadovaujamas Ministrų kabinetas jau buvo atsistatydinęs, dabar jie reikalavo, kad būtų paleistas ir respublikos Parlamentas. Jie naudojo karinius garsiakalbius. Juos saugojo specialieji sovietų milicija. Tačiau tuo pat metu čia susirinko apie 30.000 Parlamentą palaikančių žmonių, kurie prie AT rūmų pradėjo budėjimą ištisą parą.

Tą pačią dieną, (5 val. kariškiai mėgino užimti Lietuvos televizijos ir radijo centrą. Po AT deputatų kreipimosi į Lietuvos piliečius apginti centrą, tankai ir šarvuočiai nuo jo pasitraukė.

Sausio 10 d. SSSR prezidentas M. Gorbačiovas atsiuntė Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai ultimatyvų raštą, kuriame dar kartą Respublikos Aukščiausiajai Tarybai siūlė "tučtuojau visiškai atkurti SSSR Konstitucijos ir Lietuvos TSR Konstitucijos galiojimą ir atšaukti anksčiau priimtus antikonstitucinius aktus". Lietuvos Respublikos AT dėl to pareiškė, kad ji neturi nei teisės, nei rinkėjų mandato atsakyti Lietuvos Respublikos suvereniteto. Didžioji Lietuvos gyventojų dauguma remia Lietuvos Respublikos Aukščiausiają Tarybą ir Vyriausybę.

Tą pačią dieną Vilniuje, keliose sąjunginio pavaldumo įmonėse ir civiliniame aerodrome, prasidėjo streikas, reikalaujant, kad būtų paleistas Lietuvos parlamentas.

Prie Lietuvos Respublikos AT rūmų dieną ir naktį budi apie 10.000 žmonių. Parlamento gynėjai atvyksta iš įvairių Lietuvos rajonų.

Ryšium su ypatinga padėtimi Lietuvoje, Estijos Respublikos AT pirmininkas E. Savisaras pasakė: "Jeigu Vakarai ir toliau neužstos Pabaltijo kraštų, siekiančių laisvės, tai Sovietai sutriuškins Pabaltijo respublikas, joms dar nepasiekus tikrosios nepriklausomybės".

Latvijos Respublikos AT pirmininkas A. Gorbunovs pareiškė, kad jeigu Latvijoje bus įvestas prezidentinis valdymas, joje prasidės pilietinio nepaklūsnumo kampanija, kurios planas jau sudarytas.

Sausio 11 d. 7 val. ryto tankai ir tanketės apsupo televizijos bokštą ir Lietuvos televizijos ir radijo komiteto pastatą. Blokuodamas įvažiavimas į miestą. Karinė vadovybė per radiją pranešė, kad mieste bus vykdomi kariniai manevrai. Sovietams lojalios politinės grupės visose pagrindinėse transporto šakose paskelbė streiką. LKP (KPSS vadeiva Jermalavičius paskelbė jog sudarytas "Nacionalinio gelbėjimo komitetas" ir kad valdžios perėmimo procesas kontroliuoti Respublikai jau prasidėjęs.

Tų vadinamųjų "manevrų" metu kareiviai 15 val. jėga užėmė Krašto apsaugos departamento pastatą, panaudodami šaunamuosius ginklus. Buvo sužeisti 7 žmonės. 16 val. desantininkai užpuolė ir užėmė Spaudos rūmus. Šioje operacijoje dalyvavo du tankai ir keturios pėstininkų kovinės mašinos. Šaudant į pastato langus, trys žmonės buvo sunkiai sužeisti. Puolant pastatą, jį saugojusieji žmonės buvo nustumti naudojant dujas. Užėmus jį, viduje

buvusi apsauga buvo internuota. Sustabdytas laikraščių išleidimas. Po to buvo užimti dar keli pastatai. Arti Vilniaus užgrobė televizijos retransliatorių.

Tą dieną ne tik Vilniuje, bet ir Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytuje važinėjo Sovietų tankai ir šarvuočiai. Kaune desantininkai užgrobė Krašto gynybos departamento Kaune skyriaus būstinę. Kelis pastatus desantininkai užgrobė Alytuje. Ketinta užgrobti Šiaulių miesto savivaldybės pastatą. Klaipėdoje ištisą para žmonės saugojo miesto savivaldybės namus. Žagarėje kareiviai sunaikino Lietuvos muitinę.

Vilniuje, Lietuvos Respublikos AT rūmuose susirinkę krašto apsaugos savanoriai prisiekė ginti Parlamentą savo gyvybės kaina. Priešais AT rūmus susirinko apie 20.000 žmonių, kurie remia parlamentą. Čia buvo aukojamos šv. Mišios. AT pirmininkas V. Landsbergis kreipėsi į Lietuvos gyventojus ragindamas organizuoti pilietinio nepaklūsnumo kampaniją, jei agresorius mėgintų sudaryti naują vyriausybę; nedalyvauti jokiose okupacinių jėgų arba joms pavaldžių organizacijų rengiamuose rinkimuose, referendumuose ir kituose politiniuose renginiuose.

Prie Aukščiausios tarybos rūmų sargybos dalyviai šildosi prie laužo

V. Landsbergis keletą kartų skambino telefonu į Maskvą M. Gorbačioviui, tačiau vis gaudavo atsakymą, kad prezidentas pietauja arba jo nėra. Lietuvos užsienio reikalų ministerija paskelbė pasauliui, kad Lietuvoje prasidėjo ginkluotas užpuolimas ir liejasi kraujas.

Tos dienos pavakaryje iš Rudaminos į Vilnių atvažiavo 50 tankų. 23 val. kariuomenė užgrobė Vilniaus geležinkelio dispočerių centrą, dėl ko buvo sustabdytas daugiau kaip 50 traukinių judėjimas.

Naktį sausio 11 - 12 d. prie Lietuvos Respublikos AT rūmų buvo pasirodžiusi nedidelė grupė — darbininkai iš 19 Vilniaus įmonių su peticija, reikalaujančia, kad Lietuvos "TSR" Aukščiausioji Taryba perduotų visą valdžią "Nacionalinio gelbėjimo komitetui". Kita grupė atvyko prie televizijos pastato ir reikalavo nutraukti tautines televizijos programas.

Desantininkai Vilniuje užgrobė dar vieną Krašto apsaugos departamento pastatą. 3 val. ryto jie užgrobė policijos pastatą, o apie 5 val. ryto — policijos akademijos pastatą. Visą naktį iki ryto po miestą važinėjo tankai ir šarvuočiai. Atvyko nauji kariuomenės daliniai iš Kaliningrado. Marijampolėje kareiviai užėmė muitinę, o js tarnautojus internavo.

Vėliau SSSR Vidaus reikalų ministras B. Pugo aiškino, kad grupė demonstrantų atvykusi prie televizijos pastato buvo sumušta, todėl "Nacionalinis gelbėjimo komitetas" paprašęs kariuomenės pagalbos.

Tas "komitetas" per televiziją pareiškė, jog jis laiko savo pareiga perimti valdžią Respublikoje ir "atstatyti teisėtumą ir tvarką". Taip pat per Respublikos televiziją kalbėjęs Vilniaus karinis komendantas generolas Uschopčevas tvirtino, kad artimiausiomis dienomis "kraujo nebus" ir pasiūlė į Lietuvos "TSR" ministro pirmininko postą LKP (KPSS) sekretorių Jermalavičių, vienintelį žinomą pogrindyje veikiančio "Nacionalinio gelbėjimo komiteto" narį. Po Vilniaus miesto gatves pradėjo važinėti mašinos su garsiakalbiais, per kuriuos buvo skaitomas to "komiteto" kreipimasis.

Tuo metu Rusijos SFSR AT posėdyje kalbėjęs SSSR vidaus reikalų ministras B. Pugo ir gynybos ministras D. Jazovas pasakė, kad Lietuvą užvaldė chaosas ir anarchija ir kad Lietuvos vyriausybė daugiau nebegalinti sukontroliuoti padėties savo krašte, todėl buvo reikalingas kariuomenės įsikišimas tvarkai atstatyti.

Kada Vilniuje prasidėjo ginkluotas pastatų

užėmimas, Rygos mieste naktį pasirodė tankai. Buvo užblokuoti visi keliai į Rygą. Tos dienos vakare apie 30 tankų ir šarvuočių pravažiavo Rygos miesto centrą.

Sausio 12 d. į Estiją atvyko 2000 desantininkų. SSSR gynybos ministras D. Jazovas Maskvoje Estijos ministrui pirmininkui E. Savisaarui užtikrino, kad jis įsakymo apie įvedimą papildomos kariuomenės į Estiją nedavęs. Tai patvirtino ir M. Gorbačiovas. E. Savisaaras žurnalistams pasakė, jog Lietuvos įvykiai gali būti pakartoti Estijoje ir Latvijoje ir kad Estijoje gyvenantys rusai pakeitė savo nuomonę ir nebeapsisako už Estijos priklausomybę Sovietų Sąjungai.

Kruvinoji naktis

Ir štai prasidėjo lemtingoji sausio 13-ji. Apie 50 civilių asmenų mėgino įsiveržti į Lietuvos Respublikos Ministrų Tarybos rūmus. Tačiau jie buvo atstumti tų rūmų gynėjų. Po to 1 val. 50 min. nakties sovietiniai tankai ir šarvuočiai prisiartino prie Vilniaus televizijos bokšto, kurį saugojusi žmonių minia dainavo ir giedojo. Kareiviai puolė minią šaudydami ir mušdami to bokšto gynėjus.

Šitame kovos už Lietuvos laisvę fronte buvo pralietas taikių žmonių kraujas ir, kaip Vilniaus arkivyskupas Julijonas Steponavičius per gedulingas laidotuvių pamaldas Vilniaus Katedroje kalbėjo, "Dabar mūsų nepriklausomybė pakrikštyta kankinių krauju".

Lietuvos Sveikatos ministerijos duomenimis, kiek iš tikrųjų žuvo žmonių, nežinoma, nes kariškiai, po to kai jie užėmė televizijos bokštą, prie jo neprileido greitosios medicininės pagalbos darbuotojų. 29 asmenys dingo be žinios. Į gydymo įstaigas atvyko 580 nukentėjusiųjų, iš jų 152 moterys. 46 žmonės buvo sužeisti kulka. Traiškytos, plėštos, kirstos, pjautos žaizdos nustatytos 122 asmenims. 10 žmonių buvo apdegę. 312 asmenų buvo sužeista klausa. Sausio mėnesio pabaigoje ligoninėse tebesigydė 31 sužeistasis. Vieno iš jų sveikatos būklė labai sunki.

Užėmę televizijos bokštą, desantininkai mėgino pulti Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos rūmus. Tačiau daugiataukstantinė gynėjų minia kareivius sulaukė ir atstūmė. Viduje esantys gynėjai, drauge su AT pirmininku V. Landsbergiu ir ten esančiais parlamento nariais prisiekė, jog jie ginsis iki mirties. AT rūmuose buvo išjungta šviesa. Nutrauktas telefoninis ryšys su Latvijos AT.

Tos kruvinos dienos rytą Vilniaus karinis ko-

mentantas paskelbė, kad mieste įvedama komendantanto valanda. Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas V. Landsbergis tuojau pat paskelbė, kad toji valanda negalioja. Dienos metu kariuomenė įsivėrė į Finansų ministerijos pastatą.

Prie Lietuvos Respublikos AT rūmų ir artimiausiuose privažiavimuose prie jų buvo pradėta barikadinių užtvartų statyba. Į aikštę priešais AT rūmus, reikšdami protestą dėl Sovietų pradėtos agresijos, susirinko daugiau kaip 100,000 žmonių.

Kaune sirenomis ir bažnyčių varpais gyventojai buvo kviečiami ginti Kauno televizijos ir radijo pastatą, nes buvo manoma, kad sekantis Sovietų kariuomenės puolimas bus nukreiptas į jį.

Sovietų pralaimėjimas

Lietuvos patriotų kraujo auka pažadino Vakarų vadovų sąžinę ir sukėlė pasaulyje tokią stiprią reakciją, kokios SSSR vyriausybė ir prezidentas M. Gorbačiovas nesitikėjo. Protesto demonstracijų ir mitingų galinga audra kilo pačioje Sovietų Sąjungoje. Vien tik sausio 20 dieną daugelyje Sovietų Sąjungos miestų demonstravo daugiau kaip vienas milijonas įvairių tautybių žmonių. Pačioje Maskvoje protesto demonstracijose dalyvavo apie 300.000 žmonių, kurie reikalavo Pabaltijo kraštams laisvės, SSSR prezidento M. Gorbačiovo, SSSR Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės atsistatydinimo, KGB paleidimo, KPSS nušalinimo nuo valdžios.

Pasaulyje dar didesnę pasipiktinimą sukėlė, kada sausio 20 dienos vakare Sovietų specialios paskirties kariuomenės daliniai, šaudydami iš automatų ir kulkosvaidžių, šturmo Latvijos vidaus reikalų ministerijos rūmus. To šturmo metu jie nušovė du latvių milicininkus. Po pusvalandžio jie pradėjo šaudyti į gatvėje susirinkusią minią, užmušdami dar tris ir sužeisdami 11 taikių žmonių.

Po nepavykusio mėginimo nušalinti Lietuvos Respublikos Parlamentą ir Vyriausybę, SSSR prezidentas M. Gorbačiovas teisinosi, kad jis neva nežinojęs, kas dedasi Vilniuje ir nedavęs įsakymo panaudoti karinę jėgą prieš Lietuvos žmones. Tačiau visą kaltę dėl to jis veidmainiškai suvertė Lietuvos vyriausybei, kuri nesilaiko SSSR Konstitucijos ir kitų įstatymų.

Kad Sovietai su karinės jėgos panaudojimu jau seniai ruošėsi nušalinti Lietuvos Parlamentą ir Vyriausybę, buvo netiesioginė užuomina 1990 metų rugsėjo pradžioje, kada Vilniaus garnizono vadas

Maskvoje leidžiamo laikraščio *Sovietskaja kultūra* žurnalistui pasakė: "Jeigu padėtis pasirodys kritiška, jeigu mūsų piliečių gyvybei grės pavojus, aš nedelsiu ir nelauksiu nurodymų iš viršaus. Prisiimsiu atsakomybę, bet netvarkos čia nebus."

Tokias to garnizono vado savarankiško veikimo "teises" paneigia SSSR Baltijos laivyno vado admiralas V. Ivanovo žodžiai, kuriuos jis 1990 metų gruodžio mėnesio paskutiniuosiomis dienomis pasakė Lietuvos spaudai. Admirolas V. Ivanovas patvirtino, kad net jis neturi teisės įvesti karinės padėties net ir mažiausioje karinėje įguloje. Jo žodžiais, neįmanoma, kad koks nors įgulos vadas nutartų ir pradėtų karinius veiksmus. Tokiems veiksmams būtinai turi būti aukščiausiojo vado, t. y. SSSR prezidento ir SSSR Aukščiausiosios Tarybos nutarimas.

Jau po Kruvinajo Sekmadienio Vilniuje, sausio mėnesio gale iš SSKP CK Sekretoriato 1990 m. rugpiučio 29 dienos nutarimo paaiškėjo, kad KPSS, remdamasi vidiniais partiniais ryšiais ir toliau komanduoja valstybinėms struktūroms ir parlamentiniu principu tebevadovauja Sovietų Sąjungos vyriausybei. Iš to nutarimo, su grifu "Slaptai" ir pasirašyto vieno iš SSKP CK Generalinio sekretoriaus M. Gorbačiovo pavaduotojų, aiškėja, kad jau nuo 1990 metų rudens buvo pradėta ruošti sąmokslui prieš Lietuvos Respubliką ir jos vadovybę. Taip, pavyzdžiui, to slapto dokumento priedo 7 straipsnyje rašoma, jog yra tikslinga, kad "KPSS CK valstybės ir teisės skyrius, per šalies teisės apsaugos organų vadovus komunistus organizuotų darbą, kad baudžiamojon ir administracinėn atsakomybėn būtų patraukti įvairių nacionalistinių ir antitarybinių visuomeninių formuočių lyderiai, ekstremistai ir dezertyrai, kurie nusižengia sovietiniams įstatymams. Tuo reikalu koordinuoti SSSR prokuratūros, SSSR Vilniaus reikalų ministerijos (MVD), SSSR Aukščiausiojo teismo veiklą ir į Lietuvą pasiųsti operatyvinę tardytojų greitojo reagavimo grupę;

drauge su SSSR KGB apsvarstyti Lietuvos kompartijos (drg. Burokevičiaus) prašymą į respublikinės partinės organizacijos įskaitą įjungti karinių dalinių, suformuotų iš respublikos KGB darbuotojų, komunistus";

Taigi, nors Kremliaus vadovybė dėl Kruvinajo Sekmadienio įvykių Vilniuje apsimeta nežinojusi, ką čia veikia Sovietų kariuomenė, visa kaltė dėl įvykių žudynių tenka tikrai jai.

Sunku nesutikti su prancūzų autoriumi Robert

KOVO 11-OSIOS IR VASARIO 16-OSIOS ANALOGIJA

BALYS RAUGAS

(Skaityta 1991.03.10 Miami, FL., Lietuvių klube, pažymint Kovo 11-osios metines)

Vasario 16-osios kasmetiniame minėjime apmąstome mūsų tautos istorinius vingius, kuriuose lietuviui buvo lemta nenutrūkstamos, krauju gausiai laisdomos grumtynės dėl tautos laisvės. Praeitį jungdami su dabartimi, žinome, kad 1918 metais ne svetimieji ilgus metus carinės Rusijos kankintą bei marintą tautą laisvėn prikėlė: Vasario 16-oji buvo pačios tautos valios ryžtingas sprendimas gyventi laisvėje ir laisvų tautų bendruomenėje kurti medžiagines bei dvasines vertybes. Lygiai kaip dabartyje okupacinių kančių ir Sibiro genocido žudoma Lietuva ne svetimųjų remiama, bet savo dvasiniu ryžtu, iškel-dama Laisvės trispalvę, paskelbė KOVO 11-OSIOS AKTĄ!

1918-aisiais metais paskelbtą Vasario 16-osios aktą Lapkričio 23-sios šauksmas ginti Tautos laisvę įvykdė stebuklą stebuklą: varguoliai savanoriai, plieninio ryžto vedini, apgynė laisvę, net trijuose frontuose, ir iš tų laisvės kovų salvių bei už laisvę žuvusiųjų aimana ilguose dešimtmečiuose į Lietuvos širdį tebekužda, kad laisvė nėra privilegija, jog ją ginant labai dažnai gulama į nežinomųjų kapą.

Vasario 16-osios gyventi laisvėje ryžto žodis, kad mes, anot Lietuvos himno (Vincio Kudirkos Tautiškos giesmės), semtumėm iš tos praeities stiprybę, kuri šiandien mūsų tautai begaliniai reikalinga, idant sėkmingiau veiktumėm "Jos naudai", kad tauta, pakilusi laisvės žygin, įtvirtintų Kovo 11-osios Nepriklausomybės žodį, išplaukusį iš analogiškojo 1918 metų Vasario 16-tosios akto, kai nepriklausomybės vainikas iškyla pasaulio viešumon su atstatomais kryžiais bei paminklais, su grįžtančiais iš Sibiro kan-

Vasario 16-tos minėjimas prie atstatyto
Laisvės paminklo

Masson, kuris viename Prancūzijos laikraštyje rašė: "Mūsų akyse kuriamas lietuvių tautos heroinis epas. Jis rašomas ašaromis ir krauju".

valandą. Teisus buvo poetas, kuris pasakė:
*Kiekviena kova reikalauja aukų.
Laimingi už laisvę numirę.*

AMŽINA GARBĖ JIEMS!

Kruvinojo Sekmadienio kankinių kraujas priartino Lietuvos tikrosios laisvės ir nepriklausomybės

1991 m. vasario mėn. 16 d.

kinių kaulais ir iš krauju permirkusiais žemėn išnyra dažnai bevaradžių Laisvės kovotojų palaikai.

Tasai Vasario 16-osios žodis, kaip ir 1990 metų Kovo 11-osios buvo paskelbtas okupacinėse sąlygose, trylikai metu praėjus nuo Vilniaus Didžiojo Seimo, pradėjusio nedrąsiai brandinti Nepriklausomybės idėją, tačiau Vasario 16-osios Aktas, paskelbęs nepriklausomos valstybės atkūrimą nors ir nepakeitė vokiečių okupacijos padėties, bet 1918 m. kovo mėnesį Vokietijos parlamente katalikų ir kairiųjų partijos pasisakė už Lietuvos nepriklausomybę, o kovo pabaigoje Lietuvos delegacija, nuvykusi į Berlyną, Reichstage (parlamente) aiškino Vasario 16-sios akto prasmę. Vilhelmas II, Vokietijos kaizeris, pasirašė Lietuvos nepriklausomybės pripažinimo dokumentą, kuriame buvo įpareigota susirišti amžiniais ryšiais su Vokietija ir verčianti sumokėti karo skolas. Lygiai taip pat ir šiuo metu Gorbačiovas tokius pačius reikalavimus yra pareiškęs, nors jis pats, reikia manyti, žino, kad Kremlius atsakingas už neapskaičiuojamai didelę žalą, patirtą 50-mečio okupacijoje.

To meto Lietuvos teritorijoje, kaip ir visada karo nualintame krašte, plito plėšikavimai, žudynės, chuliganizmas ir kitokios neigiamos apraiškos, būdingos ir šių dienų Lietuvai. Tada Lietuvos Taryba tvarkai palaikyti stengėsi organizuoti milicijos pajėgas, deja — okupantas trukdė. Ir šiandien panaši padėtis. Analogiškumo pavyzdžių yra daugybė.

Kaip 1918 metų Vasario 16-osios Aktas nereiškė pergalės, taip ir 1990-tųjų Kovo 11-osios Aktas neišvedė okupanto kariuomenės. O ir tarptautinio pripažinimo reikalai, kaip šiandien, taip ir tada, labai sunkiai sprendėsi. Pavyzdžiui Jungtinės Amerikos Valstijos „de jure“ pripažinimą tesuteikė tik 1922 metais, nors ekonominę pagalbą pradėjo teikti Nepriklausomybės kovų pradžioje. Ir šiandien jaučiame Amerikai nepaprastą dėkingumą už sovietinės okupacijos nepripažinimą. O šių metų Vasario 16-osios prezidento Bušo tradiciniame pareiškime labiau kaip bet kada anksčiau nuskambėjo realistinis žodis, tačiau nenuramino mūsų, kai Amerika nesiryžta paklusti teisingumo bei tarptautinės teisės dėsniui, nesiryžta užmegsti diplomatinių ryšių, tebeklūpščiudama prieš nekaltųjų beginklių lietuvių krauju susitepusį Gorbačiovą, pasiuntusį desantininkus su tankais trauškinti Kovo 11-sios laisvės daigų.

Vėl bėga mintis į Vasario 16-sios pirmuosius metus, ir iš to laisvės ryto atskamba neužmirštami

žodžiai, paskardenti to meto ministerio pirmininko Šleževičiaus. Štai pora sakinių: “šiandien išvydome laisvės rytojų švintanti: Lietuvos nepriklausomybė neša visiems laisvę ir laimę; tad ginkime Nepriklausomą Lietuvos Valstybę! Vienybėje visi kaip broliai, pasidavę kits kitam rankas, eikime drąsiai į kovą, visi kaip vienas, stokime už tėvynę! Lietuva pavojuje! Tat ginkim Lietuvą! Parodykim, jog esame verti amžiais kovotos laisvės; šiandieną Lietuvos likimas mūsų pačių rankose. Drąsiai, be baimės, kaip mūs tėvai ir sentėviai, užstokim priešams kelią, pakelkim žygį už mūsų Motiną Tėvynę, už Lietuvos Valstybę!”

Kokie nuostabiai panaušūs sakiniai pasigirdo iš prezidento Vytauto Landsbergio lūpų, kai Lietuvos parlamento rūmai pateko į Gorbačiovo tankų bei desantininkų grėsmę! Ir beginkliai lietuviai, stoję prieš tankus, parodė pasauliui, įsirašydami aukso raidėmis į Lietuvos laisvės kovų istoriją, o tų 14-ikos žuvusiųjų laidojimo apeigose Vilniaus arkivyskupas Julijonas Steponavičius, be kitko, tvirtai tarė: “Dabar mūsų nepriklausomybė pakrikštyta krauju!” Viešpatie, argi reikės dar gausesnės kraujo duoklės Kovo 11-osios akto gynimui, kai Lietuvos žemė jau persotinta kraujo auka už Laisvę”?

Vasario 16-osios akto gynime žuvo 1192 savanoriai kariai, o sužeistų buvo 2677. Nepriklausomybės kovoms pasibaigus, Lietuvos kariuomenė savo laimėjimų vainiką padėjo Karo muziejuje ant Nežinomojo Kario.

Jei sutinkame, kad be ginklo nebūtų buvę Nepriklausomos Lietuvos, tai privalome sutikti, jog Lietuvos kariuomenė buvo tvirtas laidas nors ir trumpam, bet šviesiam bei brandžiam poros dešimtmečių laikotarpiui tarpti laisvėje. Tame dvidešimtmetyje Lietuva išugdė naują, šviesų, sąmoningą lietuvių, ir Lietuvos Nepriklausomybės metais sukrauto kapitalo ištekliais išlko gyvas ir okupaciją kenčiantis, ir išeivijos laisvėje gyvenantis tėvynainis, besigrumiantis su nutautimo verpetais. Deja, nepriklausomybės metų Lietuva, dainuojanti ir darbšti, išrikiavusi Tėvynės laisvės apsaugai gausius gerai paruoštos kariuomenės pulkus su sukarinta Šaulių Sąjunga, 1940-jų metų birželio viduryje suklupo, tačiau nepasipriešinimo atsakomybę istorijon nusinešė ne Lietuvos kariuomenė, o to meto vyriausybė, nepritarusi prezidentui Smetonai ir Krašto apsaugos ministrui generolui Musteikiui, pasisakiusiems už pasipriešinimą. Niekam tada nė mintis negalėjo kilti, kad po pusšimčio už Tautos Laisvę prie Lietuvos parlamento rūmų ir Televizijos bei radijo pastatų beginkliai

lietuviai laisvę ginti stos pakeltom, galvom, o juos straškys Carbočiovo tankai.

1940-aisiais birželio viduryje buvo guostasi neutralumo politika, viliantis Vilniaus atgavimu ir Klaipėdos grįžimui... Tie, kurie tada buvome karių gretose, kumščius gnauždami, dantimis griežėme ir ašaras tramdėme, paklusdami krašto vyriausybės valiai. Neužilgo pajutome, kad tas laikotarpis paženklintas pasimetimo dėme gal todėl, kad neturėjome suomių Manerheimo, o buvo pasekta prancūzų Petainu, sumokėjusiu aukščiausią kainą už kapituliaciją... Mylėjom laisvę, bet nedrįsom jos ginti, tikėjome į kovą, tačiau bijojom mirti, žvalgydamiesi pagalbos, nepastebėjome atsėlinančio baisaus genocido. Pagaliau užmiršome ir prieš dvidešimtmetį įvykdytą stebuklą stebuklą — vieninga tautos valia ir visuotiniu ryžtu bei kraujo auka apgintą Vasario 16-osios Laisvės Žodį... Oi kokia heroika būtų pasipuošusi Laisvės kovų istorija, jei 40-ųjų metų birželyje generolas Vitkauskas į Gudagojų būtų išskubėjęs ne su duona ir druska sutikti okupanto, o su nuogu kardu jam kelią į Lietuvą būtų pastojęs... Prieš jo palaikus tautos šventovėje Karo muziejuje šiandien visa tauta nulenktų galvą...

Tebūnie šiuo klausimu dvi nuomonės, tačiau istorijai liks vienintelė švada, išarta Amerikos prezidento Jefersono: Laisvė miršta, kai nebėra kam už ją mirti.

Neužmiršo tauta ano nelemtojo 40-jų birželio 15-tosios. Štai Sibiro kančių nualintas Juozas Keliuotis, žymus kultūrininkas, šiapus Atlanto, prieš porą metų, išleistoje knygoje *Dangus nusidažo raudonai*, aprašydamas šiurpias tremties kančias, aštriais sakiniais pasmerkia aną kapituliaciją be pasipriešinimo: "...noriu pasakyti, kad dėl savo nelaimių mes patys kalti! Patys nėję atsiimti Vilniaus kaip pribrendusio vaisiaus ir pasiruošusio kristi į mūsų glėbį, o turėjome jo prašyti iš kitų, kurie jį užėmė. Norėdami Vilnių gauti, turėjome sutikti įsileisti svetimos valstybės kariuomenės bazes. O su tuo sutikę, neišvengiamai turėjome leisti jai okupuoti kraštą ir panaikinti mūsų suverenumą... Visoj šioj Lietuvos istorijoje nematoma nė vieno heroiško momento, apie kurį galėtų būsimieji poetai dainuoti. Tokiomis heroiškomis pastangomis Lietuvos laisvė buvo iškovota, o taip niekingai prarastas" (Psl. 178).

O štai ir 1990-tųjų metų gruodžio 13-sios *Gimtasis kraštas* tarytum pratęsdamas Kelinočio mintį, tarp kitko, rašo: "Graži, tvirta, gerai ginkluota buvo Lietuvos kariuomenė, neiššovusi nė vieno šūvio.

Gailėjomės keliasdešimties tūkstančių, netekome pusės milijono nukankintų ir nužudytų. Jau po laiko supratome, kad teisūs buvo Smetona ir Musteikis (ir jiedviem pritarė Jokantas ir Šakenis), siūlę priešintis. Ir neteisūs visi kiti ministrai ir generolai, nusprendę kapituliuoti. Ką ten generolai, net inteligentijos dauguma, įskaitant ir šių eilučių autorių, įtikėjusi apgaulingomis Kremliaus sirenų dainomis. Buvome apmauti. Tačiau man atrodo, lietuvi galima apgauti tik vieną kartą" (Čekuolis)

Tačiau ano nelemto birželio klaida buvo išpirkta: lygiai po metų, nudundėjus į amžinojo įšalo žemę nelaimingųjų tremtinių pirmiesiems ešalonams, prasidėjusį Vokietijos - Sovietų Sąjungos karą pasveikino šimtatūkstantinė sukilėlių armija, nedviprasmiškai įrodydami pasauliui, jog Lietuva ne savanoriškai įsijungė į sovietinį pragarą, o pokario dešimtmetyje gražiausias tautos žiedas partizaninėse kovose gulė į bevardžius kapus visiems laikams liudyti, kad laisvė brangesnė ir už gyvybę. Iš tų kapų tarytum amžinoji ugnis tebekyla (ir amžinai kils!) laisvės dvasia, žadindama jaunąsias kartas gyventi laisvėje.

Kiek tose beviltiškose kovose žuvo, istorija niekad nepasakys — sovietijoje viskas melo klodais uždengta. Tautos herojus, partizanų vadas Lukša tvirtino, jog žuvo apie 30 tūkstančių. Istorikas Remekis savo *Opposition to Soviet Rule in Lithuania* kalba apie 22 tūkstančius, o dr. Kęstutis Girnius laikosi vidurio anksčiau nurodytų skaičių.

Iš tos už laisvę kovos kraujo aukos išdygo ir šiandieniniai disidentai bei Kovo 11-osios žygio vadai. Beveik visi jie to laikotarpio kūdikiai, išaugę į Laisvės kovotojus, su Lietuvos Atgimimo idėja išėję su šūkiu "Laisvė Lietuvai"! Ir ne tik mes, išeiviai, bet ir visas pasaulis nustebė, pasigirdus laisvės šūkiams iš krūtinų, papuoštų raudonomis žvaigždėmis, pati tauta apstulbo, išvydusi, kiek daug būta patriotų, prisidengusių Konrado Valenrodo skraiste, kai istorija buvo klastojama, kai buvo skelbiamas melas apie Vasario 16-sios nepriklausomąją Lietuvą.

Kai 1989 metų rugpjūčio 23-čiąją į Vilniaus Vingio parką susirinko arti poros šimtų tūkstančių Atgimimo Sąjūdžio sukviestoji minia, profesoriaus Juzeliūno lūpomis plačiai nuaidėjo ir tokie taiklūs tiesos žodžiai, pasmerkę Lietuvos istorijos iškraipymą: "1918 metais buržuazija pasmaugusi revoliuciją, kai tuo tarpu iki 1940 metų Lietuvoje nebuvo jokio stalinistinio teroro, kuris prasidėjo tik po 1940-tųjų. Lietuvos nepriklausomybės metais intensyviai buvo

puoselėjama tautinė kultūra, išaugo sava inteligentija". Jis nurodė ir pavyzdį: "Lietuva po šimtmetinės carinės priespaudos kūrėsi ant visiškų griuvėsių. Ką padarė Lietuva per minėtąjį dvidešimtmetį, tai stebuklas. Carizmas vadinamas tautų kalėjimu, stalinizmas užsitarnavęs tautų skerdyklos epiteto". (Iš *Gimtojo krašto*).

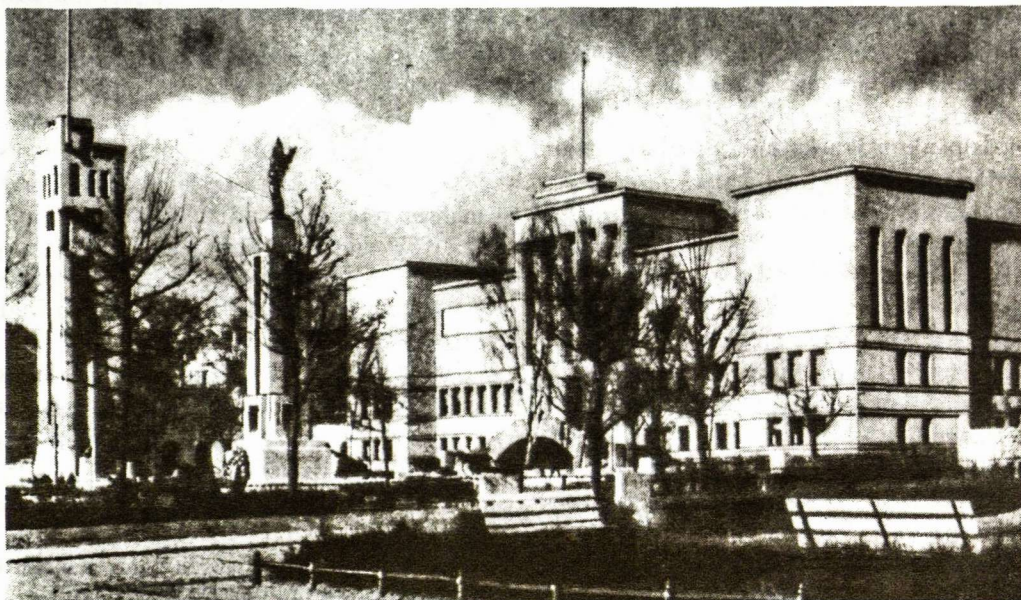
Iš Nepriklausomybės kovų laikotarpio mums atšviečia patrauklūs tėvynėn grįžimo pavyzdžiai. Kai Amerikos lietuvija išgirdo Vasario 16-osios laisvės šauksmą, ji atsiliepė gausia finansine parama, o į Laisvės kovas atskubėjo būriai Amerikos lietuvių savanorių. Tarp jų dr. Bielskis, net trys broliai Jurgėlos, kapitonas Darius, kuris gal būdingiausias: po kovų grįžęs Amerikon, sugalvojo skrydį per Atlantą. Žuvo tragiškai, tačiau paliko prasmingą testamentą "...Lietuva laukia ir didesnių žygių iš savo vaikų..." Gal dabarties analogija būtų — nors ir daug kuklesnė — trijų burlaivių kelionė per Atlantą, skirta Lietuvos garbei.

Grįžimo idėją labai prasmingai įgyvendino mūsų jaunieji akademikai, subrendę išeivijoje. Kalifornijos universiteto iškilusis profesorius Avižienis tapo atgaivinto Vytauto Didžiojo universiteto rektoriumi, o visa eilė akademikų nukeliavo ten dėstyti. O kokia gausybė, jau net trečiosios Amerikos lietu-

vijos tėvynainių, išgirdo Kovo 11-osios Laisvės šauksmą ir įsijungė į Lietuvos laisvės žygį. Jie įrodo, jog į savąją tautą grįžti galima ir be fizinio į ją grįžimo: prasmingiausia jon sugrįžti auka bei darbais jos gerovei, o ne pelenų urnoje.

Nepaliečiau plačiau tarptautinės politikos, vienodai sąlygojančios 1918-ųjų ir 1990-ųjų Nepriklausomybės aktų įgyvendinimo poveikį, tačiau dėl nepaprasto technikos išstobulėjimo prarasta ir analogija: telefaksas, satelitai, džetai ir kt. paspartino žinių perdavimą, ir šiandien Lietuvoje įvykiai žaibo greičiu patekdamai į žinių perteikėjus, naujiems įvykiams neužgožiant ankstesniųjų, susilaukia greitesnio pasaulio vyriausybių sprendimo. Vis daugiau ir garsiau pasigirstant mus užtariančių balsų, vis labiau ir stipriau ryškėja pasaulinis ryžtas atitaisyti Kremliaus baisiąją nuoskaudą pavergtiesiems.

Guosdamiesi šiais rezultatais, žinome, jog ir išeivija, dažnai suskilusi, nevieninga, savo veikla yra prisidėjusi prie Kovo 11-osios Laisvės šauksmo, dešimtmečiais savo tautinės veiklos pagrindan dėdama Lietuvos reikalus. Išeivija žinojo ir žino, kad Lietuvos laisvės žygio talkoje nėra nei per seno, nei per jauno. Visų mūsų rankos, protai ir širdys reikalingos Lietuvai, ir tvirtai tikime, kad neužilgo lietuvis galės ištarti: Laisvę laimėjom per aukas ir pasišventimą!

Vytauto Didžiojo kultūros muziejus ir Laisvės statula prieš 1940-uosius metus

LIETUVOS VALSTYBĖS ORDINAI, MEDALIAI IR PASIŽYMĖJIMO ŽENKLAI

Parengė VYTAUTAS JASULAITIS

Lietuvos Valstybės ordinais, medaliais ir pasižymėjimo ženklais buvo šie:

1. Vytauto Didžiojo ordinas
2. Vyčio kryžiaus ordinas,
3. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinas,
4. Vyčių kryžius,
5. Vytauto Didžiojo ordino medalis,
6. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino medalis,
7. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis,
8. Lietuvos Nepriklausomybės medalis,
9. Žūstančiųjų gelbėjimo kryžius,
10. Šaulių žvaigždė.

Be šių garbės ženklų, prie kariškos uniformos buvo leidžiama nešioti:

1. Klaipėdos krašto išvadavimo ženklą,
2. Respublikos Prezidento aktais leistus svetimų valstybių garbės ženklus.

Ordino kavaliarius, pagal suteiktą jam ordino laipsnį, vadinosi:

— ordino su grandine kavaliarius arba to ordino vadų vadas;

1-jo laipsnio ordino kavaliarius arba to ordino vadas;

2-jo laipsnio ordino kavaliarius arba to ordino tėvūnas;

— 3-jo laipsnio ordino kavaliarius arba to ordino rikijas;

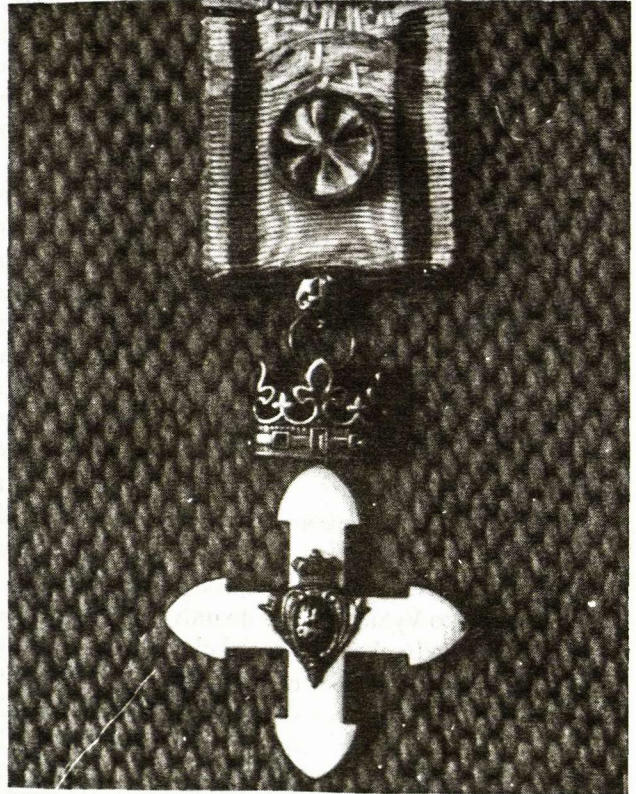
— 4-jo laipsnio ordino kavaliarius arba to ordino palydas;

— 5-jo laipsnio ordino kavaliarius arba to ordino jaunis.

Ordino kavaliariai šiais vardais turėjo teisę vadintis jungtvių ar mirimo aktuose, svarbesniuose dokumentuose. Jie turėjo teisę vartoti ordino ženklus savo asmeniniuose antspauduose, vizitinėse kortelėse ir privačiuose blankuose.

Lietuvos valstybės ordinų, medalių ir pasižymėjimo ženklų vyresniškumas turėjo tokią tvarką:

1. Vytauto Didžiojo ordinas su aukso grandine;
2. Vyčio kryžiaus 1-jo laipsnio ordinas;
3. Vytauto Didžiojo 1-jo laipsnio ordinas;

Plk. V. Jasulaičio Vytauto Didžiojo ordinas

4. Vyčio kryžiaus 2-jo laipsnio ordinas;
5. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 1-jo laipsnio ordinas;
6. Vytauto Didžiojo 2-jo laipsnio ordinas;
7. Vyčio kryžiaus 3-jo laipsnio ordinas;
8. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 2-jo laipsnio ordinas;
9. Vyčio kryžiaus 4-jo laipsnio ordinas;
10. Vytauto Didžiojo 3-jo laipsnio ordinas;
11. Vyčio kryžiaus 5-jo laipsnio ordinas;
12. 1-jo laipsnio Vyčio kryžius;
13. 2-jo laipsnio Vyčio kryžius;
14. 3-jo laipsnio Vyčio kryžius;
15. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 3-jo laipsnio ordinas;
16. Vytauto Didžiojo 4-jo laipsnio ordinas;

17. Vytauto Didžiojo 5-jo laipsnio ordinas;
18. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-jo laipsnio ordinas;
19. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 5-jo laipsnio ordinas;
20. Žūstančiųjų gelbėjimo kryžius;
21. Vytauto Didžiojo ordino 1-jo laipsnio medalis;
22. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 1-jo laipsnio medalis;
23. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis;
24. Šaulių žvaigždė;
25. Lietuvos Nepriklausomybės medalis;
26. Vytauto Didžiojo ordino 2-jo laipsnio medalis;
27. Didžiojo ordino 2-jo laipsnio medalis;
28. Vytauto Didžiojo ordino 3-jo laipsnio medalis;
29. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino 3-jo laipsnio medalis.

Vyčio kryžius iki 1930 m. rugsėjo mėn. 1 d. buvo vadinamas Vyties kryžiumi. Todėl Vyties kryžiaus I-jo laipsnio ordinas buvo prilygintas Vyčio kryžiaus I-jo laipsnio ordinui, 2-jo laipsnio — Vyčio kryžiaus 4-jo laipsnio ordinui, 3-jo laipsnio — Vyčio kryžiaus 5-jo laipsnio ordinui.

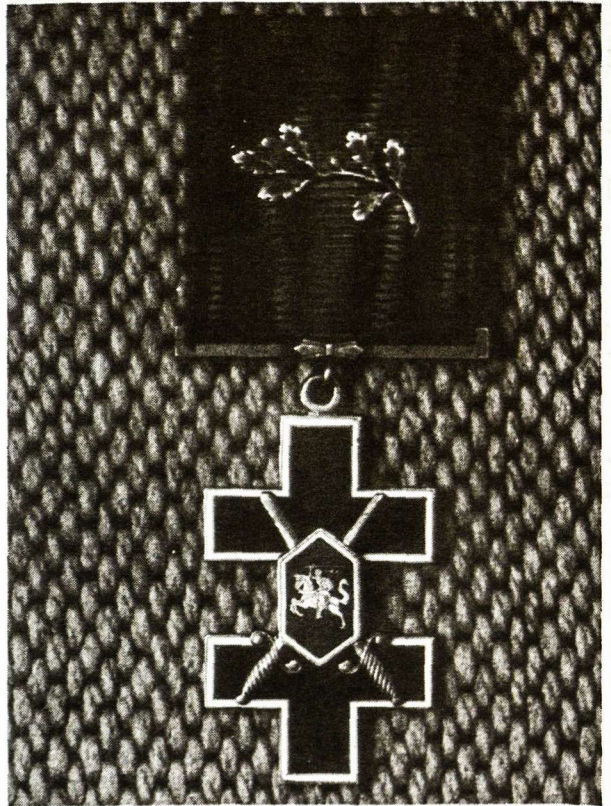
Ordinai, medaliai ir pasižymėjimo ženklai buvo nešiojami pagal jų vyresniškumo tvarką. Natūralaus didumo ordinais buvo nešiojami tikėtai dėvint išėiginę uniformą, tautinį kostiumą arba fraką. Vytauto Didžiojo ir Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 4-jo ir 5-jo laipsnio ordinais galėjo būti nešiojami ir dėvint kitokius civilinius išėiginius rūbus. Vyčio kryžių, medalius ir pasižymėjimo ženklus galima buvo nešioti prie visokių drabužių. Kitos ordinų medalių ir pasižymėjimo ženklų nešiojimo taisyklės (jei ordino kavaliarius turi kelis to ordino laipsnius), jų segimo tvarka prie drabužių buvo griežtai reglamentuotos.

Vietoje ordinų, medalių ir pasižymėjimo ženklų (išskyrus oficialius atvejus) buvo leidžiama nešioti:

1. Jų beretes — tik prie uniformos,
2. Jų miniatiūras (sumažintus garbės ženklus) — tik prie frako,

3. Rozetes — prie visokių civilinių drabužių.

Baretės, rozetės ir miniatiūras buvo galima nešioti tik po vieną kiekvieno ordino arba kito garbės ženklo turimo aukščiausio laipsnio. Ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų prie viršutinių drabužių

Plk. V. Jasulaičio Vyčio kryžiaus ordinas

(milinės, apsiausto ir kt) nešioti buvo neleidžiama. Vyčio kryžiaus ordino kavalieriai ir apdovanoti Vyčio kryžiumi asmenys prie milinės galėjo nešioti 5-jo laipsni Vyčio kryžiaus kaspinę kairiojo atlapo antrosios iš viršaus sagos kilpoje, pervėrus kaspinę per kilpą ir surišus jį atlapo apačioje.

Parado metu, davus tam tikrą įsakymą, Vyčio kryžiaus ordinas ir Vyčio kryžius galėjo būti nešiojami prie milinės.

Svetimų valstybių ordinais ir kiti garbės ženklai galėjo būti nešiojami žemiau Lietuvos valstybės ordinų, medalių ir pasižymėjimo ženklų. Pirmenybė prieš Lietuvos valstybės ordinus svetimos valstybės garbės ženklams buvo duodama tik šiais atvejais:

- pristatant tos valstybės vadovui, jį sutinkant arba dalyvaujant pagerbti surengtose iškilmėse;
- dalyvaujant tos valstybės tautos šventės iškilmėse.

Svetimų valstybių ordinais ir kiti garbės ženklai vyresniškumo atžvilgiu buvo nešiojami laipsnių tvarka ir valstybių vardų eile pagal prancūzišką abėcėlę. Šventojo Sosto (Vatikano valstybės ordinais buvo

nešiojami pirma kitų svetimų valstybių ordinų.

Ordinų, medalių ir kitų pasižymėjimo ženklų buvo nelaidžiama nešioti:

— suvaržius asmens laisvę nors ir trumpam laikui;

— visose tokiose vietose ir visais tais atvejais, kur ordino garbė ir orumas galėjo būti pažeisti.

1. VYTAUTO DIDŽIOJO ORDINAS

Vytauto Didžiojo ordinas įsteigtas 1930 Vytauto Didžiojo metais, švenčiant Jo 500 metų mirties jubiliejų.

Vytauto Didžiojo ordinas buvo skiriamas Lietuvos ir svetimų valstybių piliečiams pagerbti ir pažymėti ypatingus nuopelnus Lietuvos valstybei, Lietuvos tautos garbei ir žmonijos gerovei.

Vytauto Didžiojo ordinas buvo su grandine ir penkių laipsnių še grandinės.

Vytauto Didžiojo ordinas su aukso grandine buvo aukščiausias Lietuvos valstybės ordinas.

Vytauto Didžiojo ordino šventė — Tautos šventė — rugsėjo mėn., 8 d. Ši diena pasirinkta neatsitiktinai — tai Vytauto Didžiojo karūnavimui paskirta diena.

Vytauto Didžiojo ordino kavalierių teisės ir pirmenybės aptartos ordino statute.

2. VYČIO KRYŽIAUS ORDINAS

Vyčio kryžiaus ordinas įsteigtas 1919 m. liepos mėn. 30 d., o ordino statusas Respublikos Prezidento patvirtintas tų metų lapkričio mėn. 30 d.

Šio ordino istorija verta ypatingo dėmesio. Tai vienintelis Lietuvos valstybės kovinis ordinas. Įsteigus jį 1919 m. — vadinosi ordinu "Už Tėvynę". 1920 m. vasario mėn. 3 d. Kariškas kryžius "Už Tėvynę" pavadintas Vyties kryžiumi, kuris turėjo 1-ji, 2-ji ir 3-ji laipsnius. 1930 m. rugsėjo mėn. 1 d. Vyties kryžiaus ordinas pavadintas Vyčio kryžiaus ordinu ir jam suteikiami penki laipsniai.

Šis ordinas skiriamas:

— karininkams ir kitiems ginkluotų pajėgų vadininkams, pasižymėjusiems didvyriškumu, narsumu ir išstverme kautynėse;

— vadams, sudariusiems ir įvykdžiusiems ypatingu sumanumu ir sėkmingumu svarbų karinių operacijų planą.

Taikos metu Vyčio kryžiaus ordinas galėjo būti suteiktas tik ypatingais atsitikimais, kai asmens ypatingo pasižymėjimo aplinkybės atitinka kautynių

aplinkybes karo metu.

Ordino šventė — lapkričio mėn. 23 d., kariuomenės įkūrimo diena. Vyčio kryžiaus ordino kavalieriui teisės ir pirmenybės aptartos ordino statute.

3. DIDŽIOJO LIETUVOS KUNIGAİKŠČIO GEDIMINO ORDINAS

Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinas įsteigtas 1928 m. vasario mėn. 15 d., pasirašius Respublikos Prezidentui ordino statutą. Jis buvo ski-

Plk. V. Jasulaičio DLK Gedimino ordinas

riamas nusipelnusiems Lietuvai asmenims, pasižymėjusiems sąžiningoje valstybinėje ir visuomeninėje veikloje.

Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordinas buvo penkių laipsnių.

Ordino šventė — Lietuvos Nepriklausomybės šventė, vasario mėn. 16 d. Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino kavalierių teisės ir pirmenybės aptartos ordino statute.

4. VYČIO KRYŽIUS

Vyčio kryžius priklauso prie Vyčio kryžiaus ordino. Jis skiriamas kareiviams ir kitiems asmenims, pagerbti jų ypatingus pasiekimus kautynėse karo metu.

Vyčio kryžiaus buvo trys laipsniai: 1-as laipsnis — auksinis, 2-as laipsnis — sidabrinis ir 3-čias laipsnis — žalvarinis.

Apdovanotų Vyčių kryžiumi teisės ir pirmenybės aptartos Vyčio kryžiaus statute.

5. VYTAUTO DIDŽIOJO ORDINO MEDALIS

Vytauto Didžiojo ordino medalis buvo skiriamas didžiai nusipelnusiems Lietuvai bei žmonijos gerovei asmenims pagerbti ir pažymėti.

Medalis buvo trijų laipsnių: 1-as laipsnis — auksinis, 2-as laipsnis — sidabrinis ir 3-čias laipsnis — žalvarinis.

Kai asmuo, apdovanojamas Vytauto Didžiojo ordino medaliu, buvo pasižymėjęs darbe, susijusiame su pavojumi gyvybei, tai prie medalio kaspino buvo pridedami sukryžiuoti metaliniai medalio spalvos kardai.

Apdovanotų Vytauto Didžiojo ordino medaliu teisės ir pirmenybės aptartos medalio statute.

6. DIDŽIOJO LIETUVOS KUNIGAİKŠČIO GEDIMINO ORDINO MEDALIS

Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino medalis skiriamas nusipelnusiems Lietuvai asmenims pagerbti. Šiuo medaliu apdovanojami asmenys, pasižymėję sąžiningoje valstybinėje ir visuomeninėje veikloje.

Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino medalis buvo trijų laipsnių: 1-mas laipsnis — auksinis, 2-ās laipsnis — sidabrinis ir 3-čias laipsnis — žalvarinis.

Apdovanotų Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino medaliu teisės ir pirmenybės aptartos medalio statute.

7. LIETUVOS KARIUOMENĖS KŪRĖJŲ SAVANORIŲ MEDALIS

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medalis įsteigtas 1928 m. vasario mėn. 27 d. Lietuvos kariuomenės kūrimui, nepriklausomą Lietuvą atstatant, paminėti.

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu buvo apdovanojami:

Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino medalis

— asmenys, 1918 - 1920 m. priimti į kariuomenę tarnauti karo sąlygomis, jeigu įstojo iki liečiančios juos mobilizacijos ar šaukimo, arba jei buvo nuo 1919 - 1920 m. mobilizacijų ar šaukimo atleisti;

— asmenys, 1918 - 1919 m. įstojo į partizanų būrius, jeigu įstojo iki liečiančios juos mobilizacijos ar šaukimo, jei buvo nuo mobilizacijos ar šaukimo atleisti, tačiau dalyvavo mūšiuose su priešu;

— karo kapelionai, 1918 - 1919 m. įstojusieji į kariuomenę arba partizanų būrius.

Žuvę kariai ar mirę kūrėjai savanoriai buvo apdovanojami medaliu, įteikiant jį artimiausiems giminėms — našlei, vaikams arba tėvams.

Apdovanotų Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu teisės ir pareigos aptartos medalio statute.

8. LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS MEDALIS

Lietuvos Nepriklausomybės medalis buvo įsteigtas 1928 m. Lietuvos Nepriklausomybės dešimties metų sukakties proga Nepriklausomos Lietuvos atkūrimui atminti.

Lietuvos Nepriklausomybės medaliu buvo apdovanojami:

- aušrininkai ir knygnešiai;
- savanoriai, Vyčio kryžiaus ordino kavalieriai, apdovanoti Vyčio kryžiumi ir 1918 - 1920 m. kariai;
- asmenys, kurie pasižymėjo kuriant Nepriklausomą Lietuvą;
- asmenys, kurie 1918 - 1919 m. buvo karo arba civilinėje valstybės tarnyboje;
- pasižymėję šauliai ir Klaipėdos krašto vaduotojai ir kt.

Asmenys galėjo būti apdovanojami tik vienu Lietuvos Nepriklausomybės medaliu.

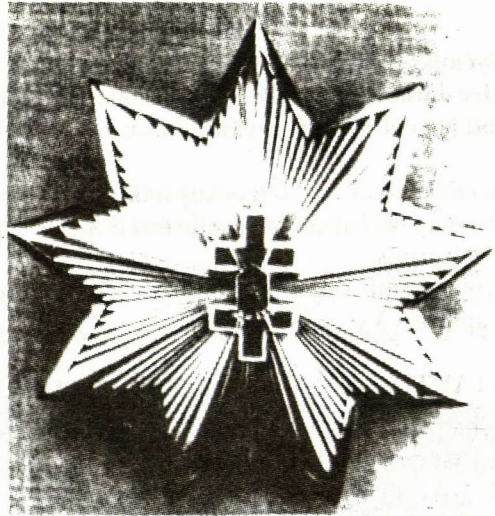
9. ŽŪSTANČIŪJŲ GELBĖJIMO KRYŽIUS

Žūstančiųjų gelbėjimo kryžiumi buvo apdovanojami asmenys, kurie, nepaisant pavojaus savo gyvybei, pasižymėjo gelbėdami žūstančius žmones.

Žūstančiųjų gelbėjimo kryžiumi galėjo būti apdovanojamas tas pats asmuo kelis kartus. Šiuo atveju kiekvienas naujas apdovanojimas buvo pažymimas žvaigždute, įsegama į kaspiną.

Žūstančiųjų gelbėjimo kryžiumi buvo apdovanojami Lietuvos ir svetimų valstybių piliečiai už žmonių gelbėjimą Lietuvos Respublikos teritorijoje, o taip pat už gelbėjimą Lietuvos piliečių užsienyje.

Apdovanojamiems Žūstančiųjų gelbėjimo

Vyčio kryžiaus ordino I laipsnio žvaigždė

kryžiumi kiekvieną kartą buvo duodama piniginė dovana nuo 50 iki 100 litų.

10. ŠAULIŲ ŽVAIGŽDĖ

Šaulių žvaigždė yra garbės ženklas pagerbti šauliams ir asmenims, atlikusiems Šaulių Sąjungai ar Lietuvai naudingą darbą.

Šaulių žvaigždė buvo apdovanojami:

- šauliai, kurie vykdydami atsakingas Šaulių Sąjungai pareigas, pasižymėjo organizaciniu darbu;
- nusipelnę Šaulių Sąjungai ir Lietuvai asmenys.

Apdovanoti Šaulių žvaigždė šauliai per šaulių paradus, šventes ir kitus viešus pasirodymus buvo pagerbiami tam tikru nustatytu ceremonialu.

SAVANORIŲ TAUTA

VYTAUTAS ALANTAS

Lietuvė švietė savo sūnų prie ratelio — savanorė;
Iš miego raštas tautą kėlė — savanorių; —
Per sieną knygas nešė — savanoriai; —
Ginkluoti vyrai mūsų ejo — savanoriai;
Ir Miško Broliai kraują liejo — savanoriai!
Ir Laisvės Lietuvai pasauliui šaukė
Bei gatvėse maištavo — savanoriai!

Ir šiandien vėl sugrįžo amžiai katakombų, —
Ištrykšta Laisvės žodis iš gilių slėptuvių,
Kurį vėl skelbia savanoriai didžiaviriai,
Gyvybe ir savo laisve žaiddami!
Girdėt laisvam pasauly Laisvės žodis,
Kurį vėl skelbia iš tribūnų savanoriai
Pramintu svanorių eidami keliu . . .

NUOLATINIS KARŽYGYS DLK VYTENIS

ALGIRDAS BUDRECKIS

(Tąsa iš *Kario Nr. 1*)

4. Kryžiuočių agresija prieš Vytenio Lietuvą

Kryžiuočių ordinas Prūsiose nutarė terioti "karaliaus žemę",³² t. y., DLK Vytenio valdas Aukštaitijoje. Anksčiau ordinas sistematingai puldinėdavo Žemaičius, o dabar atkreipė dėmesį ir į Aukštaičius.

Tos naujos taktikos puoselėtojas buvo Ragainės komtūras Liudvikas von Libenzel. Mūsų metraštininkas Petras Dusburgas glaustai surašė jo veiksmus 1294 - 1300 m. laikotarpyje. Pacituosim Dusburgą ištiesai.³³

Tuo metu brolis Liudvikas iš Libencelės buvo Ragainės komtūru, su savo broliais bei ginklanešiais jis daug kartų šlovingai kariavo su lietuviais, ne sykį jis traukė į karą laivais, o kartą — prieš Lietuvos karaliaus žemę Aukštaičius, čia sudegino kaimą, vardu Romainiai, kuris pagal jų papročius buvo laikomas šventuoju, o visus gyventojus paėmė į nelaisvę arba išžudė. Ten žuvo nukautas brolis Konradas, vadinamas Tušenfeldu. Kitą kartą jis patraukė prieš Žemaitijos valsčių vardu Pagraudė, kur surengęs pasalas, o keletą vyrų pasiuntęs plėšti apylinkes, nukovė visus jų besivejančius raitelius, išskyrus šešis. Šis karas taip palaužė Pagraudės žmones, kad ilgus metus jie nestengė suburti tiek raitelių, kiek galėjo anksčiau. Be to, jis patraukė į valsčių, vardu Veikiai, kur irgi iš pasalų — nukovė daug kilmingųjų. Vargu ar įmanoma tiksliai surašyti, kiek sykių jis stoji prieš juos į kovą. Trumpai kalbant, jis taip ryžtingai kariavo, kad per šešerius metus, kada vadovavo šiai piliai (Ragainėi — autorius), privertė visus lietuvius, gyvenusius Nemuno pakrantėje, nuo Neries upės iki Lamatos žemės, laikytis taikos su krikščionimis, bet su ta sąlyga, kad jie kasmet jam duosią tam tikrą duoklę. Štai tai jų gerbė, kad netgi tuo metu Žemaitiją valdę kilmingieji kurstė paprastus žmones prieš Lietuvos karalių, daug kartų traukė į karą prieš karalių, o tokiame susirėmime kartkartėmis viena ir kita šalis netekdavusi po šimtą, po du šimtus ar daugiau karių užmuštaisiais. Niekad Lietuvos karaliui nepavyko savo viešpatavimo metais su žemaičiais taip susitarti, kad šie drauge su juo patrauktų į karo žygi prieš brolius.

Nors šių žinių apie von Libencelės veiklą negali-

ma patikrinti jokiais kitais šaltiniais, atrodo, kad kryžiuočiams buvo pasisekę įnešti Lietuvoje vidaus nesutarimą. Matyt, kad kryžiuočiai nesitenkino vien kariniais žygiais Lietuvon. Dusburgas daro užuominą, jog ordinas bandė įnešti nesantaikos. Pačioje Vytenio valdymo pradžioje kryžiuočiai stengėsi suardyti ryšius tarp gausių Žemaičių kunigaikščių ir Lietuvos valdovo. Ragainės komtūras supynė intrigą tarp savarankiškų Žemaičių kilmingųjų. Sykį von Libencelę iš pagonių nelaisvės išgelbėjo vienas sūduvių vadų Skomantas. Galbūt su kryžiuočiais ir žemaičių kilmingaisiais turėjo ryšį to meto lietuvių pabėgėliai į Prūsus. Ordinas jiems ten mielai suteikdavo žemes, iki bus užvaldyta Lietuva ir grąžinta jų tėviškės.³⁴

1295 m. Ragainės komtūras von Libencelė, vedamas 200 vyrų, patraukė į žygį ketindamas užpulti vieną lietuvių pilį, tačiau žvalgas paklydo iš kelio. Tik begrįždami kryžiuočiai surado tikrą kelią ir įėjo į pilį, nieko joje nerado, nes žmonės, kurie joje gyveno, pamatę ordino kariuomenę, išsislapstė miškuose. Sudeginę pilį, kryžiuočiai įniršę pasitraukė. Kad jų pastangos nebūtų bergždžios, von Libencelė pasiryžo užpulti Kimelio pilį prie Nemuno kairiojo kranto, priešais Jurbarko. Kryžiuočiai ne kartą bandė sugriauti Kimelį. Narsiai įsiveržė į Kimelį, von Libencelės kariai, išžudė jo gyventojus, pačią pilį ligi pamatų sudegino.³⁵

Per visą Vytenio valdymo laikotarpį kryžiuočiai stengėsi sunaikinti lietuvių pilis, pastojusias jiems kelius. Paimkime Gardiną, kaip ordino žygių objektą. Vytenio laikais kryžiuočiai darė pakartotinus žygius užsimti Lietuvai svarbią pilį Gardiną. Pradinis kryžiuočių žygis nepasisėkė. 1295 m. gegužės 20 d. 5 riteriai ir 50 ginklanešių iš Sembos ir Notangos išėjo link Gardino pilies, kai priartėjo prie pilies, jie pamatė, kad neįstengs stipriai ginamos pilies įveikti. Jie paliko arklius ir plaukė Nemunu žemyn, apiplėšė Nemuno pakrantėje vieną kaimą, nukovė ir paėmė į nelaisvę daug žmonių, vėl nuplaukė tolyn. Lietuviai jiems pastojė kelią, o šiose laivų kautynėse žuvo riteris Ditrichas von Ezbekas ir von Feringė. Po to kryžiuočiai nuplaukė iki Junigedos pilies. Kai čia laivai įstrigo seklumoje ir toliau neįstengė plauk-

ti, sugužėję lietuviai nukovė riterius Heinmaną Lindą, Listą ir 25 ginklanešius. Kiti paspruko namo.³⁶

1296 m. žiemą, kai Vytenis įsibrovė su didele lietuvių kariuomene į Livoniją, Karaliaučiaus komtūras Bertoldas subūrė didelę kariuomenę, jos vadu paskyrė Balgos komtūrą Henriką Cutsvertą ir įsakė jam su šia kariuomene traukti Lietuvon ir siaubti "karaliaus žemę". Balgos komtūras, priėjęs prie karaliaus žemės, kažkodėl pasuko į pietus ir sugalvojo pulti Gardino pilį. Kryžiuočiams pavyko užimti tik Gardino priešpilį. Juos sutiko toks stiprus pilies pasipriešinimas, gausiai svaidant (*per crebra jacula*), kad tada, kai daugybė kryžiuočių liko sunkiai sužeista, Balgos komtūras pasitraukė, nepasiekęs tikslo.³⁷

Tenka stabtelėti ir pastebėti, skaitant kryžiuočių kronikas, kad, ordino kariuomenei pačias lietuvių pilies retai teįveikiant, dažnai pasisėkdavo prieti prie jų priešpilių ir juos sunaikinti. O dar dažniau pasitenkindavo pilių apylinkėse kaimų apiplėšimu.

Trečias žygis prieš Gardiną įvyko 1304-05 m. žiemos metu. Tą žiemą Karaliaučiaus komtūras Eberhardas von Firneburgas su dviem tūkstančiais raitelių patraukė į Lietuvą. Tuo pat laiku Brandenburgo komtūras Konradas von Lichtenhagenas jį pralenkė, pasukdamas su didele kariuomene į Gardino pilies apylinkes, kurias ir nusiaubė, degindamas ir plėšdamas. Nors daugiau ten nieko nepešė, nes lietuvių raitelių gausybė sujojo į Gardino valsčių. Trečią dieną po to tas pats Karaliaučiaus komtūras su savo kariuomene staiga įsiveržė į Pagraudės valsčių ir nusiaubė didžiąją jos dalį, degindamas ir plėšdamas. Kryžiuočiai apgulė Gedimino pilį (*ex opposita castris Jedemine*), lietuviams raiteliams spaudžiant, netrukus pasitraukė namo su 1000 belaisvių.³⁸

1306 m. kryžiuočiai net du kartus puolė Gardino pilį. Iš patikimų šaltinių magistras Konradas sužinojo, kad didelė lietuvių kariuomenė patraukė Lenkijos link. Išnaudojant progą, magistras siuntė Gardino pilies užkariauti Albrechtą von Hageną su 400 riterių ir notangų. Kai jie priėjo prie pilies, kilo tokia vėtra, kad vienas kito negalėjo nei girdėti, nei matyti. Ryžtingi kryžiuočiai įsiveržė į papilį, visus ten žmones išžudė ar paėmė į nelaisvę bei padegė priešpilį, patraukė namo su dideliu grobiu.³⁹

Metraštininkas Dusburgas smulkiau nupasakojo antrą 1306 m. žygį prieš Gardiną:⁴⁰

Kai ši kariuomenė sugrižo, brolis Eberhardas, Karaliaučiaus komtūras, patyręs ką jis padarė, ir pa-

manęs, jog, sudeginus papilį, be vargo užkariausiąs ir pačią pilį, patraukė su šimtu brolių ir šešiais tūkstančiais raitelių prieš Gardino pilį. Tačiau Lietuvos karalius, išgirdęs, jog sunaikintas šis pilies papilys, nusiuntė pilies ginti daugybę rinktinių bei igudusių karių. Dėl to, broliams pradėjus pulti pilį, pilėnai, savo ruožtu narsiai priešindamiesi, išėjo iš pilies ir pradėjo kautynes, kurios ilgokai užtruko. Galop broliai juos nuvijo. Sugrižę į pilį, šiek tiek atsipūtę ir atgavę dvasių, jie vėl išėjo iš pilies ir pradėjo kovą, o šitai jie darė ne vieną kartą nuo saulėtekio iki vidurdienio. Tarpais viršų ėmė vieni, tarpais kiti. Daug netikėlių šiose kautynėse buvo mirtinai sužeista, daug jų krito nukautų. Sužeidė ir dvylika mūsų brolių bei trisdešimt karių, o broliui Hartmanui iš Elsterbergo strėlė pervėrė kaklą, dėl to jis netrukus atidavė Dievui sielą.

Išnarpliojus Dusburgo retoriką, matome, kad lietuviai, du kartus padarę išpuolius iš Gardino, sumušė kryžiuočių kariuomenę. Lietuvių (netikėlių) nuostoliai perdėti. Sunku tikėti, kad tik vienas riteris von Elsterbergas žuvo, o keli tik buvo sužeisti. Kronikininko praleista, kad nepavyko paimti Gardino! Sekime toliau kryžiuočių pastangas įveikti Nemuno aukštupio atsparos punktą, Gardino pilį. 1311 m. ordinas mėgino net triskart užimti Gardiną.

Pirma, Otonas von Bergas ir 5 riteriai su 400 Notangos raitelių nužygiavo Gardino pilies link. Kai jie priėjo pelkes, kuriomis teka Bebro upė, vedliai dvi dienas klaidžiojo, nerasdami tikro kelio. Kryžiuočiai pagaliau įsibrovė į Gardino valsčių, kur žudė ir paėmė žmones į nelaisvę. Traukdami su grobiu namo, jie susidūrė su Vytenio būreliu, kuris susikovė su kryžiuočiais.⁴¹

Antrą žygį iššaukė lietuvis "išdavikas". Savo kronikos skirsnyje "Apie vieną išdavystę", labai vaizdžiai rašė Dusburgas:

Tuo metu (1311 — autorius) vienas lietuvis į nelaisvę pakliūvęs lietuvių karaliaus turtų valdytojas (camerarius... regis Lethowinorum), buvo laikomas Balgos pilyje; jis, dėdamas galvą, žadėjo broliams išduoti Gardino pilį, jeigu šie jam grąžinsią laisvę. Broliai, juo patikėję, leido jam laisvai išvykti, sutarė, kuriuo būdu ir kurio metu šitai būsią daroma. Tuo tarpu jis atvykęs pas karalių, jam apie viską ir papasakojo. Brolis Henrikas iš Plockės, didysis komtūras, patraukė į žygį su daugybe brolių ir 5 tūkstančiais karių, nieko nežinodamas apie šią slap-tą išdavystę, priėjo Gardino pilį, jie sugavo vieną senį, karaliaus žvalgą, kuris, norėdamas išvengti

mirties, perspėjo brolius, pareikšdamas, jog karalius su didele kariuomene įrengęs stovyklą netoli Gardino ir šitaip pasitvarkęs, kad broliams su puse kariuomenės persikėlus per Nemuną, jis su savo kariais juos užpulsis ir išmušis, o po to patrauksis prieš kitą dalį. Šitai išgirdę, broliai, padėkoję Dievui, kuris gailėstingai teikėsi juos išgelbėti iš tokio didelio pavojaus, sveiki ir gyvi sugrįžo namo.

1311 m. vasarą didysis komtūras Henrikas ir 150 riterių su dviem tūkstančiais pėstininkų pasuko į Šalčininkų valsčių, kur niekad dar nebuvo pasirodžiusi kryžiuočių kariuomenė. Priėję prie Gardino pilies, kryžiuočiai sugavo 4 vyrus, karaliaus žvalgus, tris nužudė, o ketvirtas kvočiamas pasakė: “Niekas apie vokiečių atvykimą Lietuvos žemėje nieko nežino” ir savo žodžiais patvirtinti pridūrė, kad štai tą pačią dieną atvyks 50 vyrų, kurie statys savo karaliaus medžioklei užtvaras. Šiuos išžudė, kryžiuočiai persikėlė per Nemuną ir, palikę prie laivų ir nešmenų 12 riterių ir du tūkstančius pėstininkų, įsiveržė Proceso ir Martijono dieną (liepos 2 d.) į šį valsčių, visur degindami ir plėšdami; sudeginę tris pilis, kryžiuočiai ten pernakvojo, o kitą dieną patraukė namo su dideliu grobiu bei septyniais šimtais belaisvių.⁴²

1314 m. rugsėjo mėnesį maršalka Henrikas patraukė su visa savo kariuomene į Nemuno aukštupį, užėmė Nargarduko miestą ir jį ligi pamatų sugriovė, o apylinkių žemes nuniokojo. Priešais Naugarduko pilį jis pastatė palapines ir ten pernakvojo, o kitą dieną jis su visa kariuomene priėjo prie pilies ir ją smarkiai puolė, todėl abi šalys prarado keletą karių ir daug mirtinai sužeistųjų. Niekas šiuo anpuoliu nelaimėję, kryžiuočiai pasitraukė. Kai priėjo vietą, kur buvo palikę saugas prie atsarginės žygio mantos, pamatę, kad Gardino pilininkas Dovydas nužudė 30 vyrų ir pagrobęs pusantro tūkstančio arklių, duoną bei kitokį maistą ir visus kitus, paliktus saugoti daiktus. Reikėjo maršalkai Henrikui pasitraukti. Dar labiau susirūpino riteriai, kai priėjo antrąjį postovį, ir ten neberado nei duonos, nei kitų paliktų daiktų; jie patraukė į priekį ir daug dienų išbuvo be duonos, kai kurie iš bado sualgė savo arklius, kiti prasimaitino žolėmis bei jų šaknimis. Kiti išmirė badu, daug pasilpusių nuo alkio nusigalavo, kai sugrįžo namo, o likusieji ten parvyko, kai baigėsi šešta savaitė nuo išvykimo į žygį dienos.⁴³

Panašaus pobūdžio žygius organizavo ordinas prieš kitas lietuvių pilis ir valsčius. Dažniausia neįveikdami pilių, kryžiuočiai pasitenkino naikinimu ir plėšimu. Štai šio laikotarpio svarbios pilys ir

jų puolimo datos: Bisėnai — 1313, 1316; Junigėda — 1298, 1313, 1315, 1317; Pieštė — 1298; Medininkai — 1314 (du kartus), 1316; Aukaimis — 1300, 1302, 1305; Pagraudė — 1305, 1311, 1314 (du kartus), 1316; Aukaimis — 1300, 1302, 1305; Pagraudė — 1305, 1311 (po du kartus), Ariogalos žemėje Gaižuva ir Paštuva — 1294, 1316; Karšuva — 1303, 1307 ir Putvių žemėje Skranaitės ir Bebirovaitės pilys — 1307, 1315.

Pradedant 1300 m., per penkiolika tolimesnių Vytenio valdymo metų, Dusburgho kronikoje, kuri yra iki 1330 m. pagrindinis šaltinis ordino ir lietuvių kovoms, yra sužymėta į Lietuvą per 20 kryžiuočių žygių. Jų didelė dalis buvo skirta naikinti Žemaičių sodyboms. Žemaičiai užsispyrę gynėsi, bet karo laimė įvairavo, kai priešui talkon atėidavo ir koks lietuvių pilių gynėjų išdavimas. Tokiu būdu kryžiuočiai du kartų (1302 ir 1305) paėmė ir sudegino Aukaimio pilį. Per savo sūnų užmezgęs sanstykius su Ragainės komtūru, lietuvis Draika slapta atidarė jo paties saugojamo Aukaimio vartus kryžiuočiams, kurie “visus iki vieno išžudė”, o moteris ir vaikus išsivedė nelaisvėn. Pats Draika su visa šeima Ragainėje buvo pakrikštytas.⁴⁴

Aukaimį vėl atstačius, už trejų metų įvyko naujas išdavimas. Su didele kariuomene Karaliaučiaus komtūrai pilį apgulus 1305 m., “pilies žmogus vardu Svirtila, tikėjimo ir tikinčiųjų draugas, išdavė pilį broliams, kurie ten įsibrovė ir išžudė visus, kuriuos rado, vyriškos lyties, o moteris ir vaikus paėmė į nelaisvę ir dar kartą iš pagrindų sunaikino pilį”. Kita kariuomenės dalis Aukaimio apylinkėje “daug žmonių išžudė, ar paėmė į nelaisvę, grobė viską, kas tik ten buvo rasta, o kitą degino”.⁴⁵ Pats Svirtila su visa šeima išvyko su riteriais ir gavo krikštą.

Dar žinomas tada ir trečias iki tol vis neįveiktos žemaičių pilies paėmimas, būtent — Putvės ar Putenikos (prie upės Jūros). Lietuvis Spudas, pats būdamas Putvės viršininku, susimokė su iki tol tik priešpilį tegalėjusiais sunaikinti kryžiuočiais ir jiems atidarė pilies vartus.⁴⁶ Tie keli pavyzdžiai liudija, kad perbėgėlių pas priešus pasitaikydavo kilminguosiuose, kai pati tauta rodė kietą pasipriešinimą.

Nesisekė tada lietuviams ir Karšuvos srityje. Kai karšuviai “su didele kariuomene” išžygiavo prieš Klaipėdos pilį, Ragainės komtūro riteriai 1307 m. nuterėjo Karšuvą. Tą patį rudenį, esą “matydami, jog neįstengs ilgiau priešintis broliams, pasitraukė ir paliko dvi savo pilis Skranaitę (Scroneyte) ir Bebirovaitę (Biverwate), kurias riteriai sudegino”.⁴⁷

Visiškų naikinimų ir nuolatinių pavojų metu,

nuo Vytenio laikų ir Žemaičių pasienių gyventojai (kaip buvo darę sūduviai) traukėsi į Žemaičių krašto gilumą. Ten buvo galima kolektyviai stipriau priešintis, pasistatant daug darbo rankų reikalaujančių naujų pilių. XIV amžiuje Karšuvos sritis — beveik visas Jūros baseinas — tapo negyvenama dykra.

1911 m. ordinas turėjo vėl laikinų pasisėkimų. Nors Pagraudės apylinkių gyventojai iš anksto buvo įspėti apie kryžiuočių puolimą, Brandenburgo komturas ir jo kariai sėkmingai teriojo apylinkę ir “daugelį žmonių nužudė ar paėmė į nelaisvę, stipriai viską naikindami ugnimi ir plėšimais. Kai jie iš ten išėjo ir pamatė netikėlius, pasiruošusius kovoti, išžudė visus belaisvius ir viską, kas grobyje turėjo gyvybę.”⁴⁸

DLK Vytenio valdymo gale suintensyvėjo kryžiuočių pastangos Nemuno slėnyje. 1313 m. Velykų laiku (balandžio 15) magistras Karolis prie Nemuno už 6 mylių aukšty (ultra sex leucas) Ragainės statė Kristmemelio (Cristmemel) pilį, tam tikslui surinkęs patį kariuomenės branduolį. Ten buvo tokia laivų daugybė, jog viršum Nemuno sudarė ištisą tiltą, kurį betkas galėjo pereiti be pavojaus iki lietuvių kranto, kurie juo stebėjosi daugiau negu kitais vokiečių darbais, kuriuos kada buvo matę savo gyvenime. Darbą baigus, kunigai, kryžininkų lydimi, nešė relikvijas į maldos namus, šventiškai apvaidkšiodami ir laikydami pamaldas. Nežiūrint to viso pamaldumo, kronikininkas pastebėjo, jog “Dievui leidžiant riterių laivai, apkrauti maistu ir statybos medžiaga, skendo mariose ir kad 4 riteriai bei 400

vyrų vandenyse žuvo.”⁴⁹

Tais pačiais 1313 metais Ragainės komturas Verneris pasistatydino karišką laivą su sienomis ir daug mažesnių laivų. Kai jis su jais atvyko pulti Junigedos pilies, stiprus vėjas visu smarkumu nuvarė karo laivą į krantą. Tai pamačius, pilies įgula ginklais puolė laivą. Kryžiuočių riteriai ir kareiviai, laive būdami, iš savo pusės stropiai gynėsi. Toje kovoje lietuviai turėjo daug nuostolių. Riteriai paspruko. Vytenis buvo susirūpinęs, kai užgirdo apie Vernerio karo laivą Nemunu kursuojant. Daug galvoję ir taręsi kaip jį sugriauti, Vytenis ir jo karo taryba siuntė pagaliau karingą didiką Surminą su 100 laivų, kuriuose buvo daugiau negu 600 pėstininkų ir šimtas raitelių.

Lietuviams laivą puolant, keturi vokiečių šauliai perpjovė virvę, kuria laivas buvo pririštas prie kranto. Tie šauliai žuvo, bet laivas pasileido Nemunu. Lietuviai jį apsupo savo laivais ir puolė įgulą. Kautynėse žuvo Surmino brolis Skaldonis. Lietuviai užėmė laivą ir jį sudegino.⁵⁰

Tose žiauriose kovose per kartas buvo liejamas lietuvių pagonių kraujas. Apie kryžiuočių negailestingumą ir žiaurumą rašo istorikas Zenonas Ivinskis: “Čia pateiktieji Dusburgo kronikos pavyzdžiai gyvai liudija, jog pagonims tada nežinota pasigailėjimo, nes tie nekrikštai ordino priešai, pagal kryžiaus karų ideologiją, gyvai atsispindinčią ir pas Dusburgą, buvę “filii Belial”, “filii perditionis”, “filii iniquitatis” ir t.t.”⁵¹. Žodžiu, lietuviai buvo laikomi “velnio išperomis”. (Bus daugiau)

I š n a š o s

³²Dusburgas, p. 163.

³³“Frater Lodewicus de Libencele...nevale belium multiplex habiot, unum versus Austechiam, terram regis Lethowie, in qua villam dictam Romene...combussit...Alia bella habuit contra territorium Samethie, dictum, Pograudam, ubi...omnes equites sequentes...interfecit... Idem processit contr ternitorium dictum Wayken, ubi...multos nobiles interfecit;... infra sex annos...coegit omnes Lethowinos, qui supra litus Memele habitabant, a fluvio Naref usque ad terre Lamotinsm, ut pacem cum cristianis haberent... (pagani) diligabant cum (fratrem Lodewicum de Libencele) in tantgum, ut... nobiles per quos Semethia tunc negebatur, populum communem contra regem Lethowinorum provocarent, sic quod pluribus ricibus convenerunt contra regem ad bellum...” Dusburgas, 159; plg. Jeroschin, 539 - 540.

³⁴Dovanojimo dokumentų ištraukas yra surinkęs Henryk Paszkiewicz. *Regestra Lithuaniae ab origine usque ad Magni Ducaatus cum Regno Polonise unionem*. Tomas I (Varšuva, 1930). Plg. jo *Jagiellonowie a Moskwa*,

Tomas I, Varšuva, 1933, psl. 161.

³⁵Durburgas, 162; “eine vestin naehin gelegin bi der Mimel, di was genamit Kimel”, Jeroschin, 543 - 544.

³⁶Dusburgas, 159; Jeroschin, 539 - 540.

³⁷Dusburgas, 163; Jeroschin, 545.

³⁸Dusburgas, 170 - 171 Jeroschin, 566 - 567.

³⁹Dusburgas, 172; Jeroschin, 568.

⁴⁰Dusburgas, 172 - 173; Jeroschin, 568 - 569.

⁴¹Dusburgas, 175 - 176; Jeroschin, 573 - 574.

⁴²Dusburgas, 178, Jeroschin, 580 - 581.

⁴³Dusburgas, 180 - 181, Jeroschin, 584 - 586.

⁴⁴Dusburgas, 166 - 167.

⁴⁵Ten pat, 171.

⁴⁶Ten pat, 174.

⁴⁷Ten pat, 173 - 174.

⁴⁸Ten pat, 177.

⁴⁹Ten pat, Dusburgas, 178, Jeroschin, 581.

⁵⁰Dusburgas, 179, Jeroschin, 582.

⁵¹Zenonas Ivinskis, *Lietuvos istorija iki Vytauto Didžiojo mirties*, Roma, 1978, pp. 219 - 220.

LIETUVOS KARININKO KELIAI

MARIUS TYTUVENIS

(Tęsa iš "Kario" Nr. 1)

Aš mačiau jo kortas — jis turėjo tik 17. Aš liepiu jam atversti jo kortas. Jis pašoka ir pradeda mane visokiais žodžiais kolyti. Prisideda prie jo ir daugiau kareivių. Visa mano kuopa pašoka ant kojų susijaudinusi. Gali įvykti muštynės ir susišaudymas. Aš nuraminu savo kuopą ir siunčiu savo kareivius surasti ltn. Langę.

Suradus mano vyrą ltn. Langę, aš jam papasakoju, kas įvyko ir reikalauju, kad jis išrikiuotų savo kuopą, o aš priešais išrikiuosiu savo kuopą ir jis turi savo kuopos vardu mane ir mano kuopą atsiprašyti. Jis tai padaro, tačiau mūsų kuopų santykiai nepagerėja. Kareiviai pradeda šeiminkauti mieste ir pradeda nuo aukštumų šaudyti į tulumoje dirbančius laukuose ūkininkus. Drausmė pairsta ir nėra būdu ją palaikyti.

Taip praslenka nemaloni diena. Vėl stebime Šiaulių miesto gaisro pašvaistes, kurios didėja ir plečiasi: nuo sprogstančių rusų bombų ugnies fontanai šokinėja į dangų. Kas laukia mūs tenai?

Šiandien turi atvažiuoti Šiaulių miesto komendantas plk. Saase. Išrikiuojame abi kuopas aikštėje ir laukiame. Atvyksta jis su gerai ginkluota palyda, išdrožia mums prakalbą, kad esame nedrausmingi kariai ir už pabaudą esame siunčiami į Šiaulių frontą.

Klausome sukandę dantis. Jis, šuns snukis, stovi priekyje ir mus įžeidinėja ir nori, kad mes eitume už jį kovoti. Gailla, kad čia netoli kareivinės pilnos vokiečių — ima pagunda duoti kuopai įsakymą užtaisyti šautuvus ir nukreipti į jį ir jo palydovus. Jis meta mus į frontą... Kuopos apginkluotos tik šautuvais ir visiškai neparuoštos kautynėms.

Galvoje ūžia mintys — ką daryti? Davus kuopai įsakymą išsiskirstyti ir eiti į namus, vokiečiai sugaudys ir sušaudys. Aš esu atsakingas už jų galvas ir vedu juos į pražūtį. Nėra su kuo pasitarti. Ltn. Langė čia pat, bet aš juo nepasitikiu. Padėtis bjauri ir beviltiška.

Drausmė mūsų kuopose visiškai pašlijo. Kareiviai šeiminkauja mieste ir elgiasi kaip vandalai. Ateina vėl pas mane burmistras Juodka ir šį kartą teiraujasi ir prašo, ar mes galėtume greičiau išsineštinti iš Raseinių miesto. Visi pasipiktinę lietuvių kareivių elgesiu. tikra gėda mums nešioti lietuvių kario vardą.

Vienas mano kareivis užėjo mieste į aludę, kurioje buvę vokiečių kareiviai išmetė jį laukan. Jis perpykęs įvarė per langą granatą. Pasidarė pavojinga padėtis. Nežinau kiek vokiečių kareivių yra mieste ir kareivinėse. Jie gali mus apsupti ir nuginkluoti. Praleidžiame įtemptą dieną. Aš klausiu kuopos, kuris kareivis įmetė granatą? Jie žino, tačiau iš solidarumo neišduoda. Paminiu viršilai, kad pavakaryje aš norėčiau su tuo kareiviu nuošalioje vietoje pasikalbėti, tik mudu du. Pavakariop labai atsargiai priartina prie manęs kareivis. Aš prašau jį, kad papasakotų, kaip visa tai įvyko. Jis jaunas vyrukas, turįs savigarbos. Aš negaliu girti ar peikti jo elgesio, tačiau širdyje esu jo žygiu patrenkintas: tylomis iš klausau jo pasakojimą, ir jis vėl atsargiai, žvalgydamasis, pranyksta vakaro prieblandoje. Iš jo elgesio supratau, kad jis manimi nepasitiki ir pribijo. Dingo jis iš kuopos.

Vakare prisistato vienas jaunas, mano pažįstamas raseiniškis. Jis sako esąs lietuvis partizanas ir prašo, ar aš galėčiau parūpinti jam ginklą. Turiu kelias gurguoles, pilnas šautuvų ir duodu jam pilną gurguolę šautuvų ir šovinių.

Paskutinis vakaras Raseiniuose. Baigiasi mūsų poilsio dienos. Rytoj jau trauksime toliau. Gaisrų ugnies pašvaistės dar laižo Šiaulių padangę, rusai vis dar bombarduoja.

Paskutinis poilsis

Paskutinę poilsio vietą parenkame pusiaukelyje tarp Raseinių ir Šiaulių, nuošaliai nuo miestų, viename apleistame dvare. Vengiame sustoti miestelyje, nes nenorime kad mūsų kareiviai krėstų išdaigas. Aplankau savo seserį, palieku jai dar likusią karvę, gerą kumelę ir vežimui ir prašau, kad rusų frontui artėjant ji paimtų senuką tėvą, jaunesnį brolių ir važiuotų į Jurbarką, o iš ten kartu su kitais keliautų į Vokietiją. Prisikraunu motociklą žmonos drabužių, kurie buvo čia iš Kauno atvežti ir važiuoju į Jurbarką.

Savo kuopą palieku ltn. Masiulio priežiūroje. Kelionė į Jurbaką varginga, vis nuleidžia motociklo padangą, o atsarginę padangą kažkas pavogė. Važiuojant pro Skirsnemunę randu savo brolių, sėdintį pakrantėje. Jis pasimetė su savo šeima. Aš jį painformuoju, kad sesuo tuo pačiu keliu važiuos

į Jurbarką, tai lai jis prisijungia ir pasirūpina, kad visi išvažiuotų į Vokietiją.

Jurbarke pavyksta nusipirkti atsarginę padangą ir kitą dieną grįžtu į savo kuopą. Čia laukia nemaloni staigmena. Ltn. Langė su savo kareiviais "puotavo". Su vienu jų susiginčio ir jį suareštavo, uždarė į kiaulidę, pastatė sargybinį ir įsakė, jei tas kareivis mėgintų bėgti, šauti į jį. Girtas kareivis išlaužė kiaulidės lentas ir iš jos išėjo. Stovįs sargybinis paleido šūvį tiesiai kakton. Kareivis dabar pašarvotas bažnyčioje, gretimame miestelyje, o ltn. Langė jau išžygiavęs su kuopa į Šiaulius.

Mano kuopa šio įvykio smarkiai sukrėsta. Jau nas vyras beprasmiškai žuvo dėl nepateisinamo karininko elgesio. Guli jis apleistas bažnyčioje ir niekas nesirūpina jo palaidojimu. Pagalvojau rytoj anksti palikti kuopą ltn. Masiulio žinioje ir žygiuoti Šiaulių link, o mudu su viršila S., palaidoję tą kareivį, kuopą motociklu kuopą pasivysime.

Naktį prarymau sėdėdamas fotelyje dvaro salionė. Pro akis plaukia vaizdai. Prisimena senas dvarininkas lenkas, dideliu pilvu, dideliu pagurkliu ir sprandu, plonomis, kreivomis kojomis. Kalbėdavo lenkiškai "pane, pane", kai sustodavo prie mūsų namų, mano tėvas griebdavo ir bučiuodavo jo ranką.

Atvažiuodavo tas dvarininkas kas sekmadienį su visa šeima į bažnyčią, sėdėdavo prie altoriaus specialiai pastatytoje alkoje, lenkas klebonas skaitydavo evangeliją ir pamokslą lenkiškai. Po pamaldų pietaudavo klebonijoje. Gerai gyveno lenkeliai mūsų žemelėje.

Apleisti dvaro mediniai pastatai dabar tušti. Valdytojai, repatriantai vokiečiai, išbėgo, o savininkas lenkas yra kur nors Sibire. Aš snūduriuoju jo fotelyje ir taip praleidžiu naktį. Anksti rytą išleidžiu kuopą Šiaulių link, nuvažiuoju ir atsiseikinu su žilagalviu tėvu ir motina. Man neatrodo, kad jie mėgintų bėgti ir apleisti gimtuosius namus. Mane išlydi jų susirūpinę žvilgsniai.

Nesinori važiuoti kareivio palaidoti. Jis buvo ne mano kuopos ir ne mano kaltė dėl jo žuvimo. Būtų man nemaloni ir neužtarnauta reklama — žmonės žiūrėtų į mane, kaip į pabaisą, manydami, kad dėl mano kaltės jis žuvo — taip apsisvarsčiau begalvodamas.

Isisodinu viršilą į motociklą ir vejamės kuopą.

Šiaulių apsupime

Birželio mėn. 21 d. prieš pietus pamatome dingus Šv. Petro ir Povilo bažnyčios bokštus, besi-

stiebiančius į dangų. Tiršti, juodi dūmai kyla aukštyn iš degančių sandėlių ir geležinkelio stoties.

Gatvė užversta telefono stulpais, abipus gatvės sudegę ir bombų sudaužyti namai. Šiurpus vaizdas! Mirtina tyła, nė gyvos dvasios... Aštus degėsių kvapas ore.

Surandame ltn. Langės kuopą, apsistojusią bazilikos šventoriuje. Kuopa jau apsirūpino gėrimais. Keletas gurguolių prikauta litrinių degtinės butelių dėžių stovi ant šventoriaus. Atrodo jie jau surado degtinės sandėlius. Kareiviai sėdi nugara atsiremę į bažnyčią, vienoje rankoje litrinės degtinės butelis, šalia litrinių dėžė. Viena ranka jis geria, kita ritina butelius pakalnėn, laukdamas kada jos suduš, taip kaip kad ritina kiaušinus Velykose.

Randu ir ltn. Langę jau gerokai įkaušusį, atskaitau pamokslą už kareivio nušovimą ir grasinu, kad aš jį patrauksiu Kariuomenės teisman. Jis man atrėžia, kad jis yra voros virininkas ir kad aš nesikiščiau į jo reikalus.

Aš uždraudžiu savo kuopai gerti ir duodu galią viršiloms ir būrininkams šauti vietoje kiekvieną girtą mano kuopos kareivį. Mano kuopa sugulusi priešais ltn. Langės kuopą palei šventoriaus mūrinę sieną. Artėja vakaras. Įtampa tarp kuopų didėja. Ltn. Langės kuopa erzina ir provokuoja mano vyrus. Aš kalbinu ltn. Langę, kad nakčiai reiktų kuopas išvesti nakvynei už miesto, nes jei rusai naktį bombarduotų ir pataikytų į bažnyčią, mes būsime visi palaidoti po griuvėsiais. Jis nesutinka ir nori pasilikti šventoriuje.

Prašau vokiečių ryšio karininką, kad jis tarpininkautų. Susirenkame klebonijos antrame aukšte. Ltn. Langė, įsikaščiavęs ir gerokai nugėręs, tvirtina, kad jis paskirtas voros viršininku, jis duoda įsakymus ir aš turiu klausyti. Mums besiginčijant girdžiu iš šventoriaus viršilą šaukiant, kad aš ateičiau. Nulipu laiptais ir išeinu pro duris. Mano kareivis stovi priešais 5-tą kuopą laikydamas rankoje kiaušininę granatą, pasiruošęs ją mesti į juos. Mano kuopa sugulusi ant žemės kautynių padėtyje su nukreiptais į 5-tą kuopą šautuvais.

Įsakau kareiviui atiduoti granatą. Jis atsisuka į mane ir krato galvą, nesutikdamas jos atiduoti. Aš išsitraukiu pistoletą, taikau į jo kaktą sakydamas, kad aš skaičiuosiu iki trijų, ir jei jis man granatos neatiduos, tai aš jį nušausiu. Skaičiuoju: "Vienas, du..." Jis įsikiša granatą į kelnių kišenę. Aš vėl taikau į jo galvą ir sakau, kad skaičiuosiu iki trijų: "Vienas... du..." Staiga jis išsitraukia granatą iš kišenės, ištrau-

kia saugiklį ir meta mūsų link. Aš ir užpakalyje manęs kareiviai, prispausti prie klebonijos sienos, sustingstam. Sušnypščia granatos degiklis, granata nesprogsta.

Ką dabar daryti? Visi žiūri į mane. Šauti jį? Jis stovi prieš mane už kokių 10 žingsnių, dešinėje sugulusi mano kuopa su užtaisytais šautuvais, kairėje girta 5-toji kuopa, mano užpakalyje kareivių būrys. Kas atsitiks, kai aš paleisiu šūvį? Pradėsime vienas kitą šaudyti?

Pamažu gražinu pistoletą į makštį. Sakau jam:

— Eilini, atiduok šautuvą ir aprangą viršilai, eik laukan iš mano kuopos. Ateityje, jei tu man pasipainiosi artumoje, — nušausiu tave be įspėjimo.

Einu atgal į kleboniją ir sakau ltn. Langei, kad aš išvesiu savo kuopą nakvynei keletą kilometrų už Šiaulių. Vokiečių ryšio karininkas man pritaria. Pagaliau ltn. Langės sutinka su mano pasiūlymu. Išžygiavę iš Šiaulių už keleto kilometrų surandame didelio ūkininko sodybą, kur daržinėse pernakuojame. Tą naktį rusų lėktuvai neatskrido.

Grįžtame rytą į Šiaulius ir gauname įsakymą išsirikiuoti turgaus aikštėje. Prisistato vokiečių bataliono vadas mjr. Streichahn ir pareiškia, kad mūsų kuopos iš mūsų atimamos ir pereina jo žinion. Mjr. aukštas, akiniuotas, nuo fechtavimosi randuotais veidais. Įsiremęs rankas į šonus atrodo lyg didelis, išsipūtęs gaidys. Mūsų kuopos skiriamos Šiaulių - Radviliškio, Šiaulių — Tauragės geležinkelio ruožo sargybos.

Sugrupuoju savo kuopos vyrus į grupes. Jiems reikės vykti Tauragės link. Ltn. Langės kuopos vyrai vyks Radviliškio link. Išrikiuotiems savo vyrams dėkoju už tarnybą, linkiu sėkmės ir pridedu: "Jeigu ateityje kas atsitiktų, aš būsiu Mažeikiuose". Vienas kareivis paklausia: "Ar reikės mums bėgti, vade?" "Nežinau" — atsakau jam. Mano vyrai išvyksta.

Liekame aš, ltn. Masiulis ir apie tuzinas kuopos raštinės ir aprūpinimo kareivių. Vokietis mjr. nepasako kokios bus mūsų pareigos. Jo batalionas stovi turgavietėje su pakinkytomis gurguolėmis.

Apie vidurdienį išgirstame artilerijos dunksėjimus rytų pusėje. Frontas artėja. Į pavakarę labiau sustiprėja ir atrodo nebetoli Šiaulių. Juodų dūmų debesys kyla tolumoje. Naktį kautynės aprimsta. Mudu su Visvaldu randame neužrakintą namą ir krentame į lovas.

Anksti rytą, saulei tekant, prabyla artilerijos pabūklai ir visų rūšių ginklų ugnis, iš šiaurės, rytų ir pietų pusės. Šiaulių miesto pakraščiuse milžiniški

dūmų stulpai beveik uždengia tekančią saulę. Rusų lėktuvai nuolat bombarduoja aerouostą, ir apsupimo puslankis gniaužia Šiaulių miestą.

Nesurandu ltn. Langės. Atrodo, nakties metu jis su savo kareiviais išspruko iš Šiaulių nė žodžio mums nepasakęs.

Surenku likusius savo kareivius, susodinu į gurguoles ir liepiu važiuoti į Būbius. Atsirado jauna mergaitė, kuri Šiaulių bombardavimo metu buvo išvykusi, o kuomet sugrįžo, tai savųjų nerado ir taip ji dabar yra mieste. Pasodinau ją į vežimą su kareiviais. Koks tuzinas negyvai girtų kareivių guli patvoryje. Jų neprikelia nei artilerijos ugnis — jie nejus, nei kaip rusai ateis ir durtuvais, kaip kiaules, išbadys.

Po kokios penkiolikos minučių atbėga mano kareivis ir praneša, kad vokiečiai sustabdė jų gurguoles ir juos susodino į sunkvežimį. Randu sunkvežimį su mano kareiviais ir vokiečių aviacijos j. ltn. Aš į jį nesikreipiu, bet duodu savo vyrams komandą: "Šokite iš sunkvežimio ir į savas gurguoles". Mano vyrai iššoka ir sulipa į gurguoles. Vokiečių leitenantas protestuoja. Aš jam sakau, kad jis tvarkytų savo reikalus, o aš tvarkau savo kuopos reikalus. Su motociklu seku gurguoles iš paskos ir netrukus išriedame iš miesto. Pavažiavus kokį kilometrą nuo miesto, sustabdo mus vokiečių kapitonas, stovįs su sargyba prie kelio, ir reikalauja Karo komendanto raštiško leidimo, kad aš galiu ivykti iš Šiaulių. Aš jam pareiškiu, kad aš turiu žodinį komendanto įsakymą surinkti suskaldytą kuopą Būbiuose. Liepiu gurguolėms važiuoti. Jis patrauko pečius ir praleidžia.

Apie 10 val. pasiekiam Būbius ir sustojame. Kareiviai suranda maisto, pavalgome pusryčius ir sugulam poilsui daržinėje ant šieno. Apie pietus atsikėlęs pradedu galvoti, ką toliau daryti — mes pasidarėme dezertyrais. Kalbuosi su ltn. Masiuliu. Aš galvoju grįžti atgal į Šiaulius, o jis nelabai nori ir mėgina mane nuo to atkalbinti. Betgi įsisodinu jį į motociklo priekabą ir važiuojame atgal į Šiaulius. Atvykstame vėl į turgavietę, kur stovi vokiečių batalionas. Jų kareiviai sėdi gurguolėse, atrodo pasiruošę žygiui. Mjr. reikalauja pasiaiškinti, kur aš buvau dingęs. Aš jam pasakau, kad aš išvežiau savo gurguoles į Būbius. Jis klausia — kieno įsakymu aš tai padariau? Aš jam atsakau, kad mano įsakymu. Jis man atrodo labai juokingai — įsiremęs rankomis į šonus savo "Volkstrum", bataliono senių, sėdinčių vežimuose, tarpe.

Kautynės verda visu smarkumu, rusai aerodro-

mo jau nebebombarduoja, atrodo jie jį užėmė. Pusė miesto skęsta dūmose ir rudose dulkėse, net saulė pro jas neprasimuša. Kautynės vyksta jau mieste. Mano ltn. Masiulis nerimauja ir ragina mane važiuoti. Jis yra buvęs Rytų fronte ir žino kas seka. Atsiranda dar vienas mano užsilikęs kareivis. Masiulis neatleidžia ir spaudžia mane važiuoti ir aš, netekęs kantrybės, sakau jam, kad lygiai trečią valandą išvažiuosime. Stovime prie motociklo, žiūrime į laikrodžio rodyklę ir, kai ji pasiekia trečią valandą, aš jam pasakau "Jau"! Mano žodį pertraukia milžiniškas pragaras, artilerijos, kulkosvaidžių, šautuvų ugnis. Atrodo lyg aš būčiau davęs komandą pradėti visuotinį puolimą.

Žvilgtelįu į vokiečių bataliono gurguoles, kurias mala rusų tankas. Šoku ant motociklo, Masiulis įšoka į priekabą, kareivis ant užpakalinės sėdynės, ir važiuoju gatvele: įsuku į Bubių gatvę. Staiga iš užpakalio pasipila kulkosvaidžio ugnis, Kulkos švilpia pro ausis. Masiulis atsisuka užpakalin ir šūkteli: "Stalinecas" — rusų tankas mūsų užpakalyje. Meginu sukti vieną ir kitą motociklo rankeną — negaliu motociklo sustabdyti. Masiulis šoka iš priekabos, kareivis nušoka nuo sėdynės ir dingsta tarp namų, o aš užmiršau kaip motociklą sustabdyti, tad nušoku nuo jo ir įbėgu tarp namų. Gatve pralekia pašauta, deganti vokiečių mašina. Rusų tankas pasuka į kitą gatvę. Išbėgu atgal į gatvę — mano motociklas užsikoręs ant tvoros, visiškai sulankstytas. Šaukiu Masiulį ir kareivį, bet mano šauksmą nustelbia pragariška ginklų ugnis — nė vienas neatsiliepia. Išsitraukiu parabelį ir skrendu per kiemus ir tvoras Būbių plento link. Jeigu kas dabar parodytų tas tvoras, tai reikėtų gerai pagalvoti, kaip per jas persiristi. Skridau tuomet per jas kaip vėjas ir išbėgau į Bubių gatvę, kurią užtvėnkė milžiniška kareivių masė. Jie stovi stati gurguolėse ir plaka arklius. Sédintieji vežimuose meta laukan mantą ir šautuvus. Arkliai lekia zovada, kareiviai, įsikabinę į gurguoles, šuoliuoja. Įsikabinu ir aš į gurguolės vežėčias.

Pro ausis švilpia kulkos. Iš užpakalio rusai vaišina iš tankų bėgančią masę.

Garsusis Suomų bėgikas Nurmis būtų likęs užpakalyje, kaip aš tuomet bėgau.

Išbėgus iš miesto tempas sulėtėjo, pradėjom žygiuoti žingsniu. Šalia plento pamatau stovinti mjr. Streichahn — kaip visuomet, rankas įsirėmęs į šonus. Jis moja man, kad ateičiau pas jį — aš numoju ranka ir pasiunčiu jį po velnių.

Už poros kilometrų nuo Šiaulių sutinkame vo-

kiečių SS užtvarą. Atstatę automatus liepia sukti nuo plento į kairę ir į dešinę ir gulti. Kareivių masė didėja ir prigula abejose plento pusėse kaip silkės bačkoje. Staiga rusai paleidžia artilerijos ugnį į kairėje stovinčią ūkininko sodybą. Kareivių masė pakyla ant kojų ir nuneša SS sargybas su savimi. Vėl bėgam.

Pabėgus keletą kilometrų, atsiremiamė į tirštą SS užtvarą. Įsakymas gulti arba šaunamas vietoje — čia jau nejuokai. Aš atsisėdu kelio griovyje. Atplaukianti kareivių masė gula. Sargyba praleidžia gurguoles su vienu vežiku. SS vyras stovi antroje kelio pusėje, kurį aš vis seku. Girdžiu šauksmą iš priartėjančios gurguolių kolonos: "Kareiviai naujokai, šešių savaičių apmokymo, be ginklų". — "Praleisti"! — duoda įsakymą SS vyras. Važiuoja gurguolės pilnos jaunų 15 - 16 metų vokiečių jaunuolių. Seku viena akimi tą SS vyrą antroje pusėje, kita akimi gurguoles. Vienoje gurguolėje, priekyje, šalia vežiko matau tuščią vietą sėdynėje. Kai tik SS vyras nususuka, aš tik strikt ant sėdynės ir važiuoju. Jaunas vokieukas neatidaro burnos ir nieko nesako, kad šalia jo atsisėdo vyresnis leitenantas. Važiuoju patogiai ir netrunkdomas į Būbius.

Būbiuose nerandu savo gurguolių. Atrodo jos patraukė Mažeikių link. Laimingai išnešiau savo "kudašių", bet gaila ltn. Masiulio ir kareivio — nežinau kas juos nutiko. Laukiu Būbiuose, gal jie atsiras.

Stoviu ant tilto. Pamažu pradeda rodytis pavieniai lietuviai kareiviai, gurguolės. Pavakarėje pasirodo daugiau. Aš juos nukreipiu į Kelmės kelią, sakau sustoti ir laukti. Sutemus lietuviai kareiviai ateina būriais, atsiranda vienas kitas lietuvis karininkas. Stoviu ant tilto iki 2 val. nakties, bet niekas daugiau nepasirodo, neatsiranda ltn. Masiulis.

Šiauliuose kautynės nesustoja — vyksta visu smarkumu. Dangus krauju pasrūvęs nuo milžiniškų gaisrų, rusų lėktuvai skraido virš galvos ir mėto šviečiamas raketas.

Kelias į nežinią

Pradedu rikiuoti vorą. Labai daug gurguolių, gali susėsti į jas beveik visi kareiviai. Surandu pabalnotą arklį ir pradėdame nakties žygį į Kelmę. Keista, niekas manęs neklausia kur žygiuojame, kas aš esu ir kieno įsakymu aš juos surinkau. Daugiausia kareiviai iš statybos ir policijos batalionų, išvargę ir alkani. Sukrito į gurguoles ir snaudžia, tik vežikai ir aš esame gyvi. Be jokių sustojimų važiuodami, anksti

rytą pasiekiamo Kelmės miestą. Vokiečiai stato pozicijas 88 — priešlėktuvinius pabūklus rusų tankams pasitikti. Niekas mūsų nestabdo ir neklausia, iš kur mes esame ir kur žygiuojame.

Sukame į dešinę. Žinau už poros kilometrų yra dvaras ir gerai pažinau jo savininkus. Gerais Lietuvos laikais keletą kartų pas juos viešėjau ir taipogi gerai pažinojau jų studentę dukrą. Čia mus pasitinka išskėstomis rankomis.

Sustojome poilsui, nes arkliai ir kareiviai pavargę ir išalkę. Mano vora gana didelė, atrodo surinkau apie 600 kareivių ir daugybę gurguolių. Šeiminkas papjauna keletą avių, užkaičia didžiulį katilą, prikrauna daržovių ir varda. Mano vyrai girdo arklius ir šeria. Pradėjau tikrinti gurbuoles, žiūrėti kokius maisto išteklius turime. Atrandu vieną gurguolę pilną prikrautą degtinės pusbutelių ir išdalinau kas porai kareivių po pusbutelį degtinės. Vyrai tašo skaniai išvirtą tirštą sriubą, užgerdami degtine. Atsipalaiduoja prislėgta nuotaika ir įtempti nervai.

Pavalgius įsakau gulti ir pailsėti iki 3 val. po pietų, po to vėl trauksime toliau. Man netenka numigti. Šeiminkai apkrovė stalą gėrybėmis, gėrimais — vaišina senai bematyta. Yra daug apie ką kalbėti.

Jie nutarę nebėgti iš savo dvaro. Čia jie sunkiai dirbo, praleido savo jaunystę ir dabar, senatvėje, nenori atsiskirti su savo namais. Jų jauna dukra irgi žada pasilikti. Ji pradeda kalbinti mane, kad ir aš pasilikčiau. Jei būtų normalūs laikai ir nebūtų artėjanti rusų masės, aš mielai čia pasilikčiau visam gyvenimui. Mudu su ja vis susitikdavom labai kritiškais ir pavojingais momentais ir nesame vienas kitam abejingi.

Turiu ir nemalonumų. Buvęs atsargos j. ltn. Lengvelis išgėręs vis nori nušauti šeiminko šunį, ir aš turiu jį tramdyti ir prižiūrėti. Šuo gana draugiškas su visais, išskyrus Lengvelį, ir vis urzgia, kai ji pamato ir mėgina griebti už kojų. Atrodo šuo žino jo blogas mintis.

Mėginu prisiskambinti savo tėviškę, bet paštas jau neveikia. Prisiskambinu vienuolyną ir prašau, prie progos, kai nuvyks į mano gimtinę, kad praneštų mano tėvui, kad aš iš Šiaulių apsupimo išėjau.

Apie 3 val. keliu vyrus ir pradėdau rikiuoti tolimesniam žygiui į Mažeikius. Jaunoji šeiminkė neatstoja nuo manęs ir prašo pasilikti. Ji beveik prikalbina mane. Paleidžiu vorą važiuoti, o aš su pabalnotu arkliu dar pasilieku. Tolumoje, kryžkelėje, vora

sustoja ir atrodo ginčijasi. Bučiuoju mergaitę, šoku ant arklio ir išjoju.

Neturiu žemėlapio ir nežinau kelio į Mažeikius, bet atsiranda vienas kareivis, kuris kelią žino. Paskiriu jį voros vadovu, o aš šalia jo snūduriuoju balne. Atėjo laikas ir man pajusti nuovargį.

Visą naktį vingiuotais keliais traukiame Mažeikių link. Rytui išaušęs, sustojame pakelyje esančioje pieninėje. Pienininkas visus vaišina pienu, grietinėle ir sūriais. Susirandame duonos, tepame storai ant duonos sviestą, uždedame storą riekę sūrio ir skaniai valgome. Vyrai pašeria, pagirdo arklius ir išsitiesia po medžiais, pavėsyje, poilsui.

Vidurdienį užklysta vokiečių viršila, su prieštančinu pabūklų ir lietuvių kareivių tarnyba. Labai gražūs arkliai, 37 mm pabūklas ir atskiras šaudmenų vežimas. Aš juokais sakau, gal jis galėtų man jį parduoti. O taip, jis mielai išmainytų viską už vieną bidoną sviesto. Ir taip įsigijau pabūklą su visa lietuviška tarnyba. Jie laimingi prisiglaudę prie lietuvių karininko. Aš irgi jaučiausi truputį saugesnis. Mes žygiuojame per niekieno žemę, nežinodami kur yra rusų frontas, kur vokiečiai, ir galime užlipti ant rusų tanko.

Gerai pailsėję, į pavakarę ruošiamės pakilti link Mažeikių. Pienininkas suveda mus į sūrių rūšį, kur sukrauta krūva raudonu vašku aptrauktų, vadinamų olandišku sūriu, skiriamu tik eksportui. Kraunamės sūrius į gurguolę, taip pat ir pilnus sviesto ir pieno bidonus. Duonos gausime pakelėje iš ūkininkų, pilvai nebus tušti.

Žygiuojame visą naktį ir kitos dienos vidurdienį pagaliau pasiekiamo Mažeikių miestą. Apsistojame gimnazijos platalpose. Ieškau savo gurguolių, kurias buvau išsiuntes iš Šiaulių. Atrandu už kelių kilometrų nuo Mažeikių miškelyje. Mano vyrų veidai nušvinta. Atsiranda ir ltn. Langė su savo kuopos likučiais. Jis jau ne vaidina voros viršininko, išsiblavęs ir normalus karininkas.

Abu prisistatome vokiečių komendantūrai ir reikalaujame maisto. Komendantas sako, kad rytoj apie pietus atvyktumėm pasiimti. Pasakau komendantui, kad ryt anksti aš išvesiu visus kareivius į dvarą, už keleto kilometrų nuo Mažeikių. Nenoriu laikyti jų mieste, nes gali bombarduoti rusų lėktuvai ir be to, kareiviai gali pradėti šeiminkauti mieste. Prisimena nemalonūs įvykiai Raseiniuose.

Vakare krentu į lovą. Mano pavargę kaulai nėra

(Nukelta į psl. 94)

ŽUVĘ PARTIZANŲ KOVOSE

Politikalinė Judita Pečiulaitienė

Tauro apygardos, Birutės rinktinės pavadinimas keitėsi. 1944 m. pabaigoje ir 1945 m. pradžioje, kai bolševikai vyrus suvijo į miškus, tada pradėjo kurtis pirmi pasipriešinimo būriai, buvo pavadinta Geležinio Vilko kuopa, jos vadu buvo išrinktas Alfonsas Arlauskas-Vilkas. Po Žiemkelio kautynių 1945 m. Vilko žuvimo, Geležinio Vilko kuopa buvo prijungta prie Žalgirio rinktinės, tos pačios apygardos.

1947 m., pagal partizanų vadovybės nutarimą, Pietų srities vado įsakymu buvo sudaryta Birutės rinktinė, kuriai priklausė Kaunas, nes to krašto partizanai veikė Kaune ir jo priemiesčiuose. Birutės rinktinės vadu buvo paskirtas Juozas Lukša-Daumantas. Daumantui išvykus į Vakarus, buvo paskirta vadu leitenantas Rymantas. Vėliau vadovybės keitėsi, vietoj žvusių buvo skiriami kiti, patyre, drausmingi, gerai susigyvenę, okupantui duodavo smūgį po smūgio. Daugelį metų išvežtųjų ūkiai stovėjo tušti, nes atėjūnas nesiryžo apsigyventi. Ilgą laiką partizanai neleido susitverti kolūkiams, buvo trukdoma miškų, durpynų eksploatacija, ardomi siauri geležinkeliukai, kad neišveštų miško ir kitų Lietuvos žaliavų. Per tai dar liko nepaliestų miškų ir ne visiškai durpynai sunaikinti kaikuriuose vietovėse.

1950 m. žuvus daugumai partizanų, nesudarant kovinių būrių, buvo persitvarkyta naujais pavadinimais visose apygardose. Birutės rinktinė buvo pavadinta Dariaus-Girėno tivunija-susijungimu. Taip pat keitėsi ir vadovaujantys. Žvusių vietoj buvo keičiami kiti, kurie turėjo daugiau patyrimo ir daugiau pasitikėjimo visuomenėje, nes kovoje visa tauta. Naujai stoję partizanai greitai žūdavo, neturėjo patyrimo visuomenės gyvenime ir kautynėse. Senus partizanus čekistai stengėsi visokioms priemonėms sunaikinti. Skyrė didžiules pinigines premijas, dali-

no migdomus vaistus ir nuodus, kad šnipai įdėtų į maistą ir kitais būdais.

Tie žiaurumai neatbaidė — stodavo į partizanų gretas nauji, net jauno amžiaus vyrai, kai kurie neturėjo net 20 metų. Duodami priesaiką šie jaunuoliai išreiškė šiais žodžiais Tėvynės meilę:

“Aš gimiau Tėvynę mylėti, nevergauti. Kol gyvas būsiu, mano Tėvynėj okupantas ramybės neturės” — pabėgęs iš tremties Jonas Pečiulaitis-Žvangutis.

“Okupantas išžudė mano brolius, kaimynus, aš jam tarnauti neisiu, kovosiu, kol gyvas būsiu” — Vytas Kuzmickas-Baltrus.

“Mano tėvai, kaimynai Sibiro veregovėj badauja. Mane okupantas nepadarys tėvų sargu. Kovosiu kol žūsiu”, — Leonas Lukoševičius.

“Mes gimėm laisvai gyventi, ne okupantui tarnauti”. — broliai Stasys ir Antanas Kalvaičiai.

“Aš gimiau dėl Lietuvos, dėl jos ir žūsiu”, — Juozas Knašys-Karys.

“Lietuvos okupantui tarnauti neisiu, kovosiu kol žūsiu”, — Vytas Pūkelevičius.

Šie ir kiti jaunuoliai stojo į kovą su atėjūnais, nors žinojo, kad žus.

Išėjimos spaudoje šiuo laiku pasirodo straipsniai: ar skaitė partizanai Lietuvos — Šapokos istoriją. Tiesa, nevisi spėjo Lietuvos istoriją paskaityti, nes ji buvo prarasta, be pasipriešinimo, nors tam galimybės buvo.

Šiandien pagal partizanų drąsą ir pasišventimą, atkuriama sena ir nauja Lietuvos istorija su nauja karta, kuri prisiekė vėl kovot-žūt ar laimėt.

Jūs žengėt į kovą neatbojant mirties,

Gimtiosios šalies sakalai.

Per amžius lietuvis jus minės maldoj,

Daina jus lydės amžinai.

REIKIA PATIKSLINTI “IŠDAVYSTĘ”

Perskaitęs Žiemkelio išdavystę 1990 m. žurnalo *Karys* Nr. 6, radau daug netiesos. Kaip buvęs to įvykio dalyvis, Žiemkelio ir visose to krašto kautynėse dalyvavau nuo 1945 iki 1952 m. pabaigos.

Paliesiu šio būrio veiklos pradžią 1944 m. užėjus rusams į Lietuvą. Enkavedistai su savo agentais pradėjo ruošti visokias provokacijas Garliavos valsč., Pagirių km. 1944 m. per Kalėdas vakare atvažiavo pilna maši-

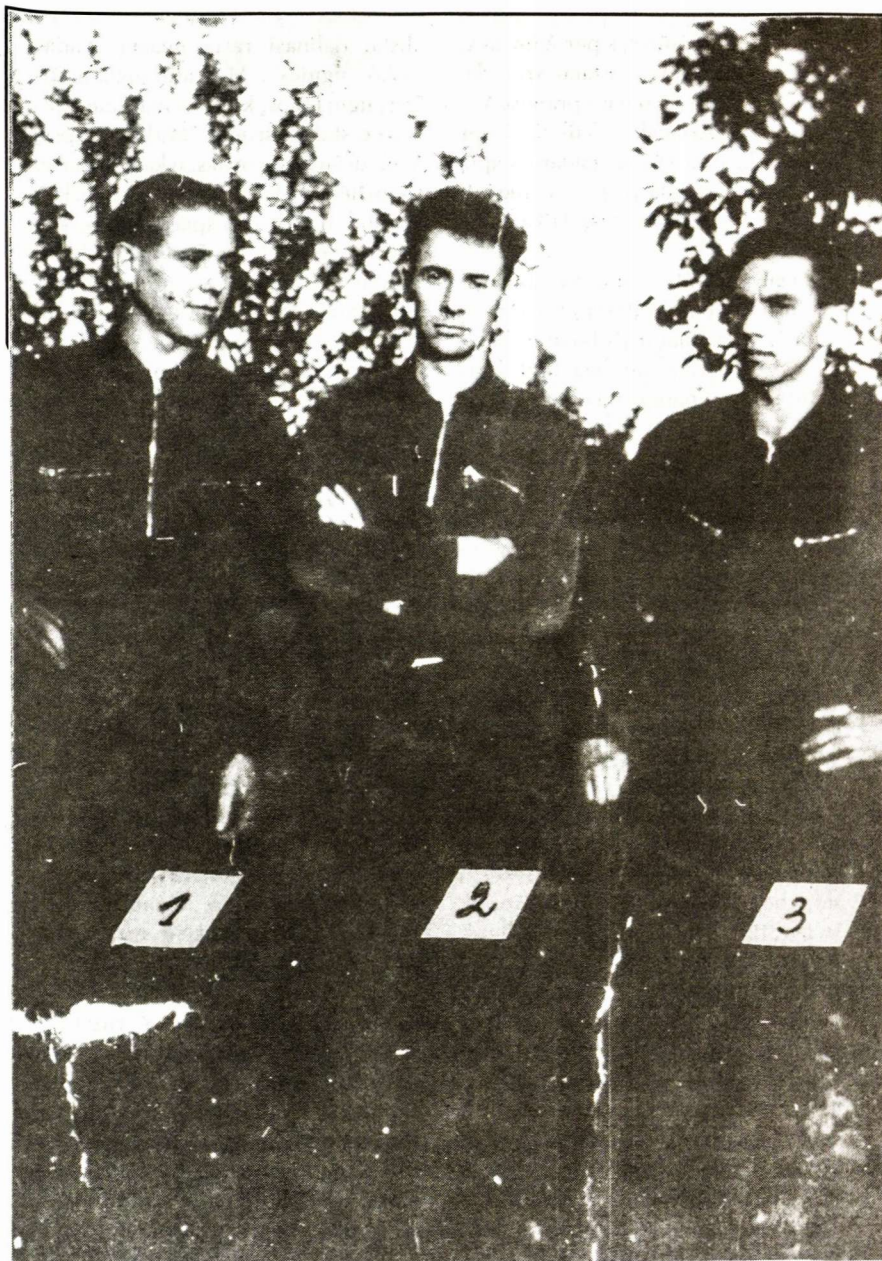
na enkavedistų į Arlausko sodybą. Tuo laiku Arlausko du sūnūs, Antanas ir Alfonsas, slapstėsi namuose nuo enkavedistų persekiojimo. Su jais Arlausko namuose kartu slėpėsi kaimynas Niskus, Alubauskas ir kiti. Taip

pat buvo atvykęs Antano Arlausko draugas iš Kauno, koks tai Artūras, pavardės nežinau.

Enkavedistai atvažiavę į Arlausko sodybą, padarę kratą, nieko neužtikę, areštavo Arlauską, jo žmoną ir dukrą. Matydami sūnūs tokį vaizdą iš slėptuvės, kuri buvo kluone, Alfonsas davė komandą išlaisvinti tėvus. Netikėtai atidengus iš automatinių ginklų stiprią ugnį, keli enkavedistai žuvo o kiti pabėgo. Tada pabėgo ir Arlauskų tėvai ir sesuo, pasitraukė ir slapstantys vyrai. Atvažiavę didesnės enkavedistų pajėgos sudegino Arlausko sodybą.

Alfonsas Arlauskas su minėtais draugais patraukė į Kazlų-Rūdos miškus ir apsisustojo vadinamam Žiemkely, Ten radęs daugiau to krašto vyrų, pradėjo kurti stiprią partizanų kuopą, kurią pavadino Geležinio Vilko vardu, o jos vadu buvo Alfonsas Arlauskas-Vilkas. Kartu atvyko Alfonso vyresnis brolis Antanas Arlauskas ir Antano draugas Artūras iš Kauno. Antanas ir Artūras stengėsi užimti vadovaujančius postus partizanų gretose. Kazlų-Rūdos miškuose buvo keli partizanų būriai ir atskirai turėjo įsirengę žemines. Tų metų žiema buvo šalta ir daug sniego.

Skriaudžių būrys gyveno link Papilvio — Kajeckų kaimų, Pažerų — Girininkų būrys arčiau Pitutynės girininkijos, Vytauto Radvilos būrys Žiemkely prie Cristinės, o pats Alfonso Arlausko - Vilko štabas buvo ant kalnelio, vadinamu Rievutės. Ten buvo didžiausias skaičius partizanų, ten kartu laikėsi vadinami Digriniai partizanai, kuriems priklausiau ir aš, Povilas Pečiulaitis — Lakštingala. Alfonsas Arlauskas-Vilkas paruošė kovai kelis stiprius būrius, spausdino atsišaukimus, užmezgė platų ryšį su žmonėmis. Jo dalinys likviduodavo stiprius bolševikų agentus, kurie veikė nuo Lietuvos laisvės laikų. Kaip Garliavos valsč. Bijūnų km. J. Staniulį, Padainupio km. Palubinską su žmona, Pažerų km. Antaną Miknevičių, kurie buvo enkavedistų apginkluoti ir teikė to krašto visas žinias.

Birutės rinktinės, Dariaus - Girėno tivunijos paskutiniai partizanai 1952 m. 1. Vytautas Kuzmickas — Baltrus; 2. Povilas Pečiulaitis — Lakštingala, Dariaus - Girėno tivunijos vadas; 3. Klemensas Stačiokas, Pietų srities vado adjutantas

1945 m. vasario mėn. pradžioje Alfonso vyresnis brolis Antanas Arlauskas išvyko į Kauną partizanų tarnybiniams reikalams, o minėtas jo draugas Artūras ruošėsi eiti kelioms dienoms vėliau.

Partizanai, dėl atsargumo, visą laiką vykdė stiprią slaptą sargybą, kad netikėtai kas neužkluptų. Vieną ankstyvą rytą stovėjęs sargyboje Akseveras Gylys — Aitvaras pastebėjo žmogų ant kvadratinės linijos ką tai

pasižymint. Pažiūrėjęs per žiūronus, atpažino, kad tai yra Antano Arlausko draugas Artūras. Tuojuos pranešė Vaidui Alfonsui Arlauskui - Vilku. Gavęs vadas tokį pranešimą, padarė slaptą partizanų pasitarimą. Patikrinti Artūrą, nes Artūras visą laiką buvo įtartinas.

Pagal paruoštą planą, valgant prietaikius momentą, į Artūrą buvo nukreipti trys ginklai ir jis buvo nukinkluotas. Padarius smulkiają kratą pas Artūrą rasta apatinėse kelnėse padarytas visų stovyklų planas. Pravedus tardymą paaiškėjo, kad Artūras yra senas enkagebistų agentas, per karą buvo įildęs ir dirbo vokiečių štabuose, o dabar buvo ruošiamas tolesnei veiklai permesti į Vakarus. O čia atsijustas susipažinti su Lietuvos pasipriešinimu. Artūras suprasdamas savo padėtį, papasakojo viską atvirai, sakydamas "nušaukite be kankinimo...Niekada nesitikičiau, kad čia pakliūsiu". Po pasitarimo buvo paskelbta mirties bausmė — sušaudant.

1945 m. vasario 26 d. naktis buvo rami, tik kai kur miškų kaimelių šunės sulodavo. Aš buvau paskirtas keisti sargybom. Jau rytas pradėjo švisti, tik staiga stiprus šaudymas ir gana ilgas. Vadas įsako stovyklai pasiruošti pagal paskirus būrius. Kautynės nesibaigia tame krašte, kur gyvena Pažerų ir Girminkų krašto vyrai. Vadas įsako gelbėti užpultą stovyklą. Stovyklą gelbėti iš trijų vietų: kairys, vidurinis ir dešinys sparnas. Aš papuoliau su kulkosvaidžiu į vidurinį kartu su vadu. Mes skubam, sniego miške daug. Beeinant sutinkam pas mus einančius du sužeistus partizanus, kuriems pavyko prasilausti iš apsupimo. Mums papasakojo, kas įvyko. Kas gyveno užpultoje stovykloje, mažai kam pavyko prasilausti, nes enkavedistai buvo užvesti iš kitos pusės, kur visai nesitikieta. Matosi — būta gerai žinomo išdaviko. Šaudymas nurimo, tik girdisi pavieniai šūviai, matosi — sužeistus pribaigia. Mes prieinam gana arti užpultos stovyklos. Enkave-

distai dalinasi rastą maistą. Vadas įsako "ugnies". Mes atidengiam stiprią ugnį į tuos, kuriuos matome. Enkavedistai sukrinta. Atidaro stiprią ugnį dešinysis sparnas, o kairio sparno negirdėti. Mus pradeda smarkiai apšaudyti iš kairio sparno. Ten, kur vadovavo Vytautas Radvila ir leitenantas Samuolis, pasipriešinimo nėra. Šone manęs šaudęs iš automato Alfonsas Arlauskas - Vilkas nutilo, toliau matau kruvinas Julius, pavardės nežinau, likau vienas, o mane taip taršo, kad negaliu galvos pakelti. Girdžiu dešiniam sparne šaukia Aitvaras. Aš rėkiu "duokit ugnies"! Atidaro stiprią ugnį. Man pavyksta priešliauzti prie Vilko. Matau — negyvas. Pastebiu — šone guli Antanas Pažėra. Sakau — "sužeidė"? "Taipo", sako — "koją nukirto". Pradedu jį traukti toliau nuo kautynių. Vėl enkaverdistai atidaro stiprią ugnį į mus, bet mes už kupstų, apšaudymas netaiklus. Pribūna antra grandis, atidengia stiprią ugnį, enkavedistai nutyla. Alkš sužeistą Antaną Pažerą nuvelku toliau... Bevelkant A. Pažėra nualpsta, galvoju: dar daugiau yra kliuvę. Pristato kitas partizanas, ir mes jį nugabenam toliau nuo kautynių lauko, prie miško į Kujagalvių km., pas ūkininką Selvestrą.

Vėl sugrįžus į kautynes, rusai jau buvo pasitraukę. Tada susirinkom žuvusius draugus ir nuvežėm toliau į mišką, kur anksčiau gyvenom, ant Rievučių kalvutės, ir ten paslėpėm po sniegu 13 lavonų... Rytojaus dieną laukėm didelio puolimo, o mes iš tų vietų pasitraukėm toliau.

Po savaitės žuvusius partizanus palaidojom toje pačioje vietoje Kazlų Rūdos miške — Rievučiuose.

Kai 1990 m. žurnale *Karys* Nr. 6 "išdavystė" minimas Vytauto Radvilos būrys, kuris nė vieno šūvio neiššovė, pasitraukė, daugiau partizanų gretose nebuvo. Taip pat negrįžo ir leitenantas Samuolis, apie kurį daugiau žinių neturiu.

Vytautas Radvila 1945 m. pavasarį

perėjo dirbti pas enkavedistus, sudaręs provokatorių būrį apie Kauną plešikavo partizanų vardu. Poderiškių, Armaniškių, Dievogalos Padainupio, Tvarkiškių, Digrių, Kampiškių ir kituose kaimuose. 1946 m. Kvairiškių km. pas Andrių Kleizą nušovė nekaltą žmogų ir ten buvo Vytautas Radvila atpažintas. Partizanams leidus, A. Kleiza perdavė Maskvos saugumui. Tada Vytautą Radvilą ir jo plėšikų būrį areštavo ir nuteisė, o Kauno saugumas jo pačio ir būrio nelietė.

1990 m. *Kario* žurnalo 6-tam numerio nuotrauka su užrašu "Antanas Arlauskas — Geležinis Vilkas" yra tikra klastotė. Nuotrauka yra Alfonso Arlausko Geležinio Vilko — vado, kuris per Žiemkelio kautynes žuvo.

Antanas Arlauskas, kaip anksčiau minėjau, išėjo į Kauną ir daugiau į partizanų gretas negrįžo. Nuo to laiko dirbo enkavedistų agentu, per kurį daug žmonių Kaune ir kitur buvo sudodinti į kalėjimus. Kiek turėjau žinių, Antanas Arlauskas persikėlė gyventi į Vilnių ir dirbo KGB darbuotoju iki mirties, net ir laikraštį buvo paskelbta, kad toks darbuotojas mirė.

Kas išdavė Žiemkelio stovyklą, kur žuvo 15 partizanų 1945 m. vasario 26 dieną, liko nežinoma. Du partizanai buvę sužeisti pasitraukė giliau į mišką, pavasarį buvo rasti negyvi. Pavardės man nežinomos.

Antanas Pažėra vėliau enkavedistų suimtas ir nuteistas 25 metams dabar gyvena Šiaulių mieste.

Gediminas Palukaitis *Išdavystė* autorius man žinomas, kaip to laiko partizanų ryšininkas. Po Žiemkelio kautynių 1945 m. vasario 26 dienos Gediminas Palukaitis partizanų veiklos pasikeitimų nežinojo, nes visi ryšiai buvo pakeisti. Taip pat aš nežinau G. Palukaičio tolimesnio likimo.

Vytautas Radvila ir Antanas Arlauskas buvo partizanų perduoti Karo Lauko teismui.

Partizanas

Povilas Pečiulaitis — Lakštingala

TAURO APYGARDOS, BIRUTĖS RINKTINĖS, DARIAUS – GIRĖNO TIVUNIJOŠ ŽUVUSIŲJŲ PARTIZANŲ DALINIS SĄRAŠAS

Pavardė vardas	Iš kur įstojo į partizanus	Žuvimo vieta, metai užsiėmimas		
1. Mikalauskas, Vitas	Veiverių v. Bielevičių km.	Veiverių v. Bielevičių km. mokinya	28. Stačiokas Algirdas	Veiverių v. Kampinių km. Kazlų-Rūdės miške 1947 m. Mokinys
2. Pažėra Jonas	Veiverių v. Padračių km.	Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Ūkininkas	29. Stačiokas Klemensas	Veiverių v. Kampinių km. Prienu-Punios miške 1953 m. Mokinys
4. Kazlauskas	Zpyskio bažnt.	Kauno saugumo užmuštas 1949 m. Tarnautojas	30. Vaitkūnas Vincas	Veiverių v. Padrečių km. Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Ūkininkas
4. Laukaitis Jonas	Veiverių v. Kampinių km.	Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Mokinys	31. Kazla Jonas	Kazlų-Rūdės v. Veiverių v. Pabališkių km. 1946 m. Tarnautojas
5. Subačius	Garliavos m.	Veiverių v. II Girininkų km. 1945 m. Policijo tar.	32. "Smauglys"	?
6. Sapijanskas	Garliavos v. Rašnavos km.	Pakuonio v. Girininkų km. 1945 m. Ūkininkas	33. Kazakevičius Kazys	Veiverių v. Kampinių km. Kazlų-Rūdės miške 1947 m.
7. Sapijanskas	Garliavos v. Rašnavos km.	Šilavoto bažnt. 1945 m. Ūkininkas	34. Kazakevičius Jonas	Veiverių v. Kampinių km. Veiverių v. Papylvio km. 1948 m. Mokinys
8. Šiugždinis Kazys	Garliavos v. Ylgakiemio km.	Prienu miške 1953 m. Ūkininkas	35. Kazakevičius Bronius	Veiverių v. Kampinių km. Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Ūkininkas
9. Jasaitis	Kauno m. (notaro sūnus)	Skriaudžių bažnt. 1947 m. Karininkas	36. Jankus	Veiverių v. ?
10. Rašyla Jurgis	Veiverių v. Padračių km.	Veiverių v. Šilėnų km. 1948 m. Puskarininkis	37. Bylskis	Veiverių v. I. Girininkų k. Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Ūkininkas
11. Marčiulionis	Nuo Jankų krašto	Veiverių v. Kampinių km. 1947 m. Mokytojas	38. Basevičius	Veiverių v. Padrečių km. Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Ūkininkas
12. "Titas"	Kauno m.	Garliavos v. Ringaudų km. 1947 m. Tarn. vokiečių k.	39. Maceina	Garliavos v. Razelių km. Garliavos v. Ringaudų km. 1945 m. Mokinys
13. "Jūrelė"	Kauno m.	Garliavos v. Padračių km. 1947 m. Vokiečių kariuom.	40. Maceina	Garliavos v. Razelių km. Garliavos v. Ringaudų km. 1945 m. Mokinys
14. Šalčius	Kauno m.	Garliavos v. Padrečių km. 1947 m. Vokiečių karm.	41. Klimavičius	Garliavos v. Digrių km. Kazlų-Rūdės v. Agurkiškės km. 1946 m. Ūkininkas
15. "Audra"	Kauno m.	Garliavos v. Armaniškių k. Kazlų-Rūdės miške	42. "Jūrelė"	?
16. Seniūnas	Kazlų-Rūdės m.	Kazlų-Rūdės miške 1946 m. Mokinys	43. Lukša Juozas	Veiverių v. Možūriškių k. Kazlų-Rūdės miške 1951 m. Desantas
17. Jankus	Veiverių v. II Girininkų km.	Kazlų-Rūdės Miške 1945 m. Ūkininkas	44. Lukša Stasys	Veiverių v. Mezūriškių k. Kazlų-Rūdės miške 1947 m. Mokinys
18. Stankus Jonas	Veiverių v. II Girininkų km.	Garliavos v. Poderiškių k. 1947 m. Tarnautojas	45. "Stepas"	?
19. Brazaitis Jurgis	Veiverių v. II Girininkų k.	Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Ūkininkas	46. "Ambo"	?
20. Paltanavičius	Garliavos v. Mastaičių km.	Veiverių v. II Girininkų km. 1945 m. Darbininkas	47. Nėnius	Veiverių v. II Girininkų k. Kazlų-Rūdės miške 1948 m. Ūkininkas
21. Rymantas	Kauno m.	Garliavos v. Jonučių km. 1948 m. Karininkas	48. Rimas Pranas	Garliavos v. Padainupio k. Garliavos v. Juragių km. 1949 m. Ūkininkas
22. Skučas Juozas	Veiverių v. Pabartupio k.	Garliavos v. Jonučių km. 1948 m. Mokinys	49. Lensevičius Albinas	Veiverių v. Dievogalos k. Kazlų-Rūdės miške 1947 m. Ūkininkas
23. Brunza	Veiverių v. Kampinių km.	Garliavos v. Jonučių km. 1948 m. Mokinys	50. Balasevičius Antanas	Veiverių v. Dievogalos k. Kazlų-Rūdės miške 1947 m. Ūkininkas
24. Trumpis	1950 m. išmestas iš Vakarų	Kazlų-Rūdės v. Papiškio km. 1951 m. Desantas	51. Dagilis Petras	Garliavos v. Jonučių km. Kazlų-Rūdės miške 1947 m. Mokinys
25. Vasiliauskas	Veiverių v. Kampinių km.	Veiverių v. Kampinių km. 1947 m. Mokinys	52. "Daktaras"	Kauno m. Kazlų-Rūdės miške 1946 m. Gydytojas
27. Stačiokas Jonas	Veiverių v. Kampinių km.	Kazlų-Rūdės v. Agurkiškių km. 1950 m. Ūkininkas	53. Vokietis belaisvis	Vokietija Kazlų-Rūdės miške 1946 m. Chirurgas
			54. Kasparavičius	Garliavos v. Ylgakiemio k. Prienu v. Prienlaukio km. 1946 m. Ūkininkas
			55. Kasparavičius	Garliavos v. Ylgakiemio k. Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Ūkininkas
			56. Juodžbalys	Garliavos m. Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Tarnautojas

57. Rinkevičius Garliavos v. Rinkūnų km. Veiverių v. II Girininkų km. 1945 m. Mokinys
58. Adamavičius Petras Garliavos v. Poderiškių k. Veiverių v. II Girininkų k. 1945 m. Ūkininkas
59. Kabišius Jurgis Veiverių v. Pabžerų km. Garliavos v. Padainupio km. 1945 m. Ūkininkas
60. Rakauskas Antanas Garliavos v. Pavytės k. Pakuonio v. Girminkų km. 1945 m. Mokinys
61. Rakauskas Garliavos v. Pavytės k. Pakuonio v. Girminkų k. 1945 m. Ūkininkas
62. Baltrušaitis Garliavos v. Raželių k. Pakuonio v. Margininkų km. 1945 m. Ūkininkas
63. Kalvaitis Antanas Garliavos v. Kampiškių k. Garliavos v. Kampiškių km. 1950 m. stalius
64. Kalvaitis Stasys Garliavos v. Kampiškių k. 1950 Mūrininkas Garliavos v. Kampiškių km.
65. Lorenta Jonas Veiverių v. Kampinių k. 1948 ar 1949
66. Seniūnas Veiverių v. Kazliškių k. Kazlų-Rūdos miške 1946 m. Mokinys
67. Arlauskas Alfonsas Garliavos v. Pagirių k. Kazlų-Rūdos miške 1945 m. Policijos tarnautojas
68. Vizgirda Antanas Veiverių v. Kampinių k. Kazlų-Rūdos miške 1945
69. Lelešius Nuo Egliaukos Veiverių v. Kampinių km. 1947 m. Kunigas
70. Petkevičius Veiverių v. Petkeliškių k. Veiverių v. Kampinių km. 1947 m. Mokinys
71. "Dumas" Šunskų Marijampolės a. Kazlų-Rūdos miškas prie Papiškio km. 1951 m. Mokin.
72. Danutė Šunskų Marijampolės a. Kazlų-Rūdos miškas prie Papiškio km. 1951 m. Mokin.
73. "Tigro Žmona" Nuo Lekėčių Kazlų-Rūdos miškas Papiškio km. 1951 m. Mokytoja
74. Pačiulaitis Jonas Garliavos v. Tvarkiškių k. Kazlų-Rūdos miške 1951 m. Tremtinys
75. Valčius Juozas Garliavos v. Digrių km. Veiverių v. Dievogalos km. 1947 m. Kalvis
76. Valčius Antanas Garliavos v. Digrių km. Veiverių v. Dievogalos km. 1950 m. Kalvis
77. Valčius Stasys Garliavos v. Digrių km. Garliavos v. Dievogalos km. 1947 m. Mokinys
78. Pažėra Juozas Veiverių v. Padračių km. Kazlų-Rūdos miške 1945 m. Ūkininkas
79. Pažėra Kazys Veiverių v. Padračių km. Kazlų Rūdos miške 1945 m. Ūkininkas
80. Drūlia Viktoras Garliavos v. Pavytės km. Garliavos v. Rinkūnų km. 1946 m. Puskarininkis
81. Drūlia Juozas Garliavos v. Pavytės km. Garliavos v. Rinkūnų km. 1945 m. Ūkininkas
82. Drūlia Jonas Garliavos v. Pavytės km. Garliavos v. Rinkūnų km. 1946 m. Ūkininkas
83. Drūlia Antanas Garliavos v. Pavytės km. Kauno Saugumo užmuštas 1946 m. Ūkininkas
84. Kuzmickas Jonas Garliavos v. Rašnavos km. Šilavoto bažnt. 1946 Kalvis
85. Kuzmickas Kazys Garliavos v. Rašnavos km. Pakuonio v. Vaišvydavos km. 1945 m. Kalvis
86. Kuzmickas Vitas Garliavos v. Rašnavos km. Garliavos v. Stanaičių km. 1953 m. Traktoristas
87. Dagilis Kazys Garliavos v. Jonušių km. Garliavos v. Janučių km. 1950 m. Ūkininkas
88. Gulbinas Garliavos v. Ylgakiemio k. Pakuonio v. 1946 m. Ūkininkas
89. Bylskis Juozas Veiverių v. I Girininkų k. Kazlų-Rūdos miške 1946 m., Ūkininkas
90. Rinkevičius Kazys Garliavos v. Digrių km. Garliavos v. Digrių km. 1945 m. Ūkininkas
91. Rundinas Antanas Garliavos v. Kampiškių k. Garliavos v. Armaniškių km. 1947 m. Policijos tarnautojas
92. Pažėra Jonas Garliavos v. Digrių km. Garliavos v. Kampiškių km. 1950 m. Ūkininkas
93. Paulius Motiejus Garliavos v. Padainupio k. Garliavos v. Tvarkiškių km. 1945 m. Ūkininkas
94. Pužas Antanas Garliavos v. Jonučių km. Garliavos v. Ylgakiemio km. 1950 m. Mokinys
95. "Vincukas" Kauno m. Garliavos v. Ylgakiemio km. 1950 m. Mokinys
96. Pečiulaitis Jurgis Garliavos v. Tarkiškių k. Garliavos v. Tvarkiškių km. Jo kieme 1945 m. Ūkininkas
97. Kamarauskas Albinas Garliavos v. Juragių km. Garliavos v. Raželių km. 1950 m. Ūkininkas
98. Daugėla Bronius Garliavos v. Stanaičių km. Garliavos v. Raželių km. 1950 m. Ūkininkas
99. Gylys Akseveras "Aitvaras" Garliavos v. Stanaičių km. Garliavos v. Armaniškių km. 1947 m. Ūkininkas
- "Aitvaras" 1947 Ūkininkas
100. Mackevičius Alfonsas Garliavos v. Stanaičių km. Garliavos miške 1946 m. ūkininkas
101. Lukeševičius Leonas Garliavos v. Ylgakiemio k. Kazlų-Rūdos miške 1952 m. Mokinys
102. Ruseckas Kazys Garliavos v. Poderiškių k. Kazlų-Rūdos miške 1952 m. Ūkininkas
103. Pukelis Vitas Garliavo v. Poderiškių k. Kazlų-Rūdos miške 1951 m. Ūkininkas
104. Knašys Juozas Garliavos v. Poderiškių k. Kazlų-Rūdos miške 1953 m. Ūkininkas
105. Naudžius Andrius Veiverių v. II Girininkų k. Veiverių v. II Girininkų k. 1949 m. Mokinys
106. Naudžius Veiverių v. II Girininkų k. 1949 m., Mokinys Veiverių v. II Girininkų km.
107. "Mindaugas" Nuo Višokio-Rūdos Veiverių v. II Girininkų km. 1949 m. MOKinys
108. Skučas Jonas Veiverių v. II Girininkų k. Veiverių v. II Girininkų k. 1949 m. Ūkininkas
109. Kavaliauskas Zenas Zepyskio bažn. Zapyškis-Kuodiškės km. 1946 m. Tarnautojas
110. Baltrukonis Vincas Veiverių v. II Girininkų k. Zepyskis-Kuodiškės km. 1946 m. Ūkininkas
111. Jankus Petras Veiverių v. II Girininkų k. Kazlų-Rūdos miške 1948 m. Ūkininkas
112. Žilinskas Vitas Veiverių v. II Girininkų k. Kazlų-Rūdos miške 1948 m. Mokinys
113. Žilinskas Veiverių v. II Girininkų k. Kazlų-Rūdos miške 1948 Mokinys
114. Valenta Veiverių v. Kampinių k. Veiverių v. Papilvio km. 1945 m. Mokinys

115. Kalauskas Antanas	Veiverių v. Padrečių km. Kazlų-Rūdės miške 1949 m. Ūkininkas	3. Rimaitė Aldona	Garliavos v. Padainupio k. 1948 m. nušovė stribas Albinas Dovydonis, mama suimta, brolis partizanas
116. Kalauskas Jonas	Veiverių v. Pažerų km. Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Tarn. vokiečių kariuom.	4. Navickaitė	Garliavos v. Digrių k. 1947 m. nušovė stribas Burneika ir stribų išžaginta.
117. Kalauskas Bronius	Veiverių v. Pažerų km. Kazlų-Rūdės miške 1945 m. Ūkininkas	5. Šalčiūtė Agota	Garliavbos v. Stanaičių k. 1945 m. nušovė stribas Burzeika gyvulių ganant
118. "Julius"	Nuo Jankų krašto Kazlų-Rūdės miške 1945 m.	6. Pažėraitė	Garliavos v. Digrių km. 1946 m. nušauta Garliavos stribų niekur nepriklausė
119. Stankus	Veiverių v. II Girininkų k. Veiverių v. II Girininkų k. 1945 Ūkininkas	7. Jakučionytė	Garliavos v. Pajesio km. 1946 m. nušovė Garliavos stribas Staniulis, niekur nepriklausė
120. Stankus	Veiverių v. II Girininkų k. Veiverių v. II Girininkų k. 1946 m. Mokinys	8. Markauskaitė-Subatienė	Garliavos v. Ylgakiemio k. 1945 m. nušovė Garliavos stribas Pacevičius, vyras partizanas.
121. Danielius	Veiverių v. II Girininkų k. Kazlų-Rūdės miške, 1945 m. Ūkininkas	9. Naudžiūtė-Brazaitienė	Veiverių v. II Girininkų k. 1945 m. nušovė Veiverių stribas vyras partizanas
122. Šimanskis	Veiverių, Petkališkių k. Veiverių, Kampinių k. 1945 m. mokinys	10. Naudžiai	Veiverių v. II Girininkų k. 1945 m. žiemos naktį iššaudė visą šeimą Veiverių stribai

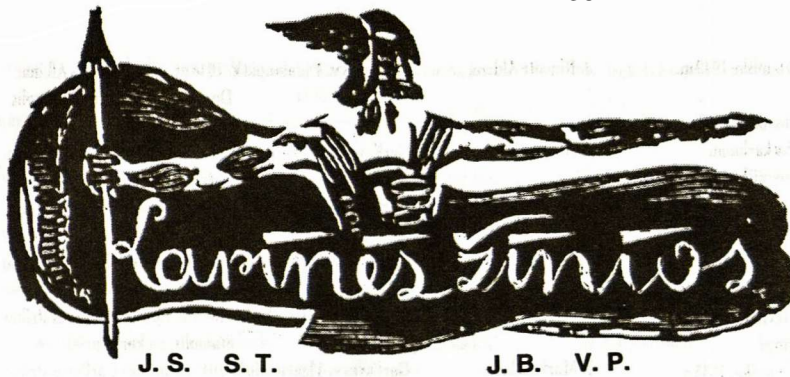
STRIBŲ NUŽUDYTOS MERGINOS

1. Petkevičiūtė	Veiverių v. Petkališkių k. 1946 m. nušovė stribas Albinas Dovydonis, niekur nepriklausė
2. Kabišiūtė Onutė	Veiverių k. Pažerų km. 1948 m. nušovė stribas Albinas Dovydonis, parbėgus iš Sibiro

Stribas Albinas Dovydonis dar ir šiandien gyvas Veiverių miestely Kauno gatvėje Nr. 61.

Vaisių (Šiaulių aps.) apylinkės partizanai 1945 m. 7--tas Juozas Paderinskas, 8-tas Alfonsas Paderinskas, 9-tas Vytautas Paderinskas. (Iš Sereikių)

FINALAS PERSŲ ĮLANKOJE

Sausio pradžioje baigus sąjungininkų pajėgų koncentravimą, sausio 16 d. naktį aviacija pradėjo pulti Iraką. Elektroninėmis priemonėmis nuslopinus Irako sekimo tinklą, specialiomis bombomis tinklas buvo sunaikintas, ir sąjungininkų aviacija lazeriu nutaikomomis bombomis pradėjo ardyti Irako ryšių tinklą, susisiekimo kelius, aedromus, karinės ir bendrosios paskirties įmones, vadovietes. Irako aviacija pasirodė visai neveikli. Aviacijos puolimas buvo tęsiamas iki vasario 24 dienos.

Tuo tarpu, nuo pat Kuveito užėmimo rugpjūčio 2 d., Irako kariuomenė Kuveite vykdė plataus masto įsitvirtinimo darbus, naudodamasi karo su Iranu patirtimi. Buvo supilti aukšti smėlio pylimai, kliūtys tankams, iškasti prieštankiniai grioviai, vietomis pripildyti naftos, išdėstyti minų laukai, ištiestos spygliuotos vielos kliūtys. Kliūtys turėjo puolėjus nukreipti į tam tikras kryptis, į kurias buvo įsišaudžiusi Irako artilerija. Irako karių skaičius buvo apie dukart didesnis už puolėjų skaičių.

Sąjungininkai buvo išsidėstę Saudi Arabijoje pagal Kuveito pietų sieną, o Persų įlankoje parengtyje laivuose buvo JAV marinų dalys. Irako vadovybė numatė, kad sąjungininkai vykdys frontinį puolimą, o marinai bandys išsilaipinti iš jūros.

Prasidėjęs puolimas neatitiko Irako planų. Sąjungininkų aviacija kelias savaites besitęsiančiu intensyviu puolimu suardė Irako užnugarį, ryšius, susisiekimą, tiekimą ir pa-

laužė fronto kariuomenės morale. Neveikiant Irako aviacijai, Irako vadovybė visai neturėjo žinių apie padėtį sąjungininkų užnugaryje. Tuo pasinaudodama, sąjungininkų vadovybė jūdrius junginius perkėlė toliau į vakarus, kur Irako siena su Saudi Arabija buvo likusi silpnai dengiama ir visai be įtvirtinimų. Sausio 24 d. pradėjus puolimą sausumoje, JAV ir arabų junginiai pradėjo frontinį puolimą į Kuveitą. Naudojami naujas, modernias priemones, jie gana lengvai pralaužė pasienio įtvirtinimus. Demoralizuotų, išbadėjusių Irako dalinių pasipriešinimas buvo padrikas. Tuo pat metu į vakarus perkelti judrieji junginiai įsiveržė į Irako teritoriją, ten dar įsteigė tiekimo bazę ir, pakeitę kryptį, pasuko į rytus, užėidami į Irako pagrindinių pajėgų užnugarį. Čia buvo numatoma susidurti su Irako rinktinėmis "respublikinės gvardijos" dalimis, turinčiomis didžiausią kautynių patirtį ir ginkluotomis geriausiais ginklais. Tuo pat metu Irako kariuomenė pradėjo trauktis į šiaurę iš Kuveito, tačiau atsitraukimo kelias buvo atkirstas prasiiveržusių sąjungininkų. Šioje fazėje įvyko didesni tankų mūšiai, kurių rezultate Irako kariuomenė patyrė didžiulį nuostolių.

Šio karo patirtį ir jo pamokas, galime būti tikri, dar ilgai nagrinės pasaulio karo akademijos. Ateinančiuose "Kario" numeriuose jį panagrinėsime mums prieinamomis priemonėmis.

S.T.

KARAS PERSŲ ĮLANKOJE

Irako prezidento Saddam Hussein (pilnu arabišku vardu vadinamą Husayn Abd-al-Madžid al-Tikriti) staugus Kuveito užėmimas buvo degtukas, kritęs į susikaupusią didesnių priežasčių degamų problemų krūvą, kurią, čia bandysime peržvelgti.

Iki I pasaulinio karo šio konflikto vieta buvo mažai kam įdomi, ją valdė Turkijos Otomanų imperija. Pati būdama visose gyvenim o srityse atsilikusi, Otomanų imperija laikė priešpauzoje ir arabus, neleisdama jiems nei šviestis, nei duodama kurių nors politinių teisių. Karo metu susidėjusi su Vokietija, Turkija atsidūrė pralaimėjusioje pusėje, jos imperija subyrėjo ir jos teritoriją pasidalino karo laimėtojai ar Tautų Sąjungos ji buvo padalinta laimėtojams mandatų teisėmis valdyti. Sirijos mandatą gavo Prancūzija, o toliau į pietus nusitęsiančius arabų gyvenamus plotus gavo valdyti D. Britanija. Praktiškai imant, tai buvo kolonijinis valdymas, nors ir buvo bandoma iškišti į priekį vietinius kolaborantus. Dėl vietos gyventojų būdo ir temperamento savybių, toje srityje politinio pastovumo nebuvo.

Irako teritorijos reikšmingiausia dalis yra išsitiesusi vadinamoje Mezopotamijoje, pagal Tigro ir Eufrato upes. Kartais ta sritis vadinama civilizacijos lopšiu, ji buvo gyvenama jau prieš 6000 metų, joje, viena kitą pakeisdamos, kūrėsi įvairios valstybės, gyveno įvairios tautos.

Kuveito emiratas buvo įsteigtas Al-Sabah šeimos 1759 metais, bet britai jį aneksavo 1899 m. Po I pasaulinio karo įsteigus Irako mandatą, britai ir Kuveitą administravo iš Irako sostinės Bagdado. Mandato galiojimui pasibaigus 1932 m., britai Irake karaliumi pasodino Feisalą II, o Kuveitas pasiliko britų protektorate iki 1961 m., kada ir jam buvo suteikta nepriklausomybė. 1958 m. karalius Feisas II buvo nužudytas, įsteigta respublika, kuri pergyveno neramų perversmų laikotarpį iki 1958 m. valdžią į savo rankas suėmė Ba'ath (atgimi-

mo) socialistų partija, kurioje svarbų vaidmenį vaidino Saddam Husseinas. 1979 m. nužudymais ir kitomis smurto priemonėmis jis nusikratė savo konkurentų ir tapo prezidentu. Tokiomis priemonėmis jis naudojasi ir dabar savo galiai išsaugoti.

Irakas ūkiniai buvo nepriklausomas dar prieš atrandant jo teritorijoje naftą. Jo žemės ūkis beveik patenkina gyventojų poreikius, jo žemėje yra įvairių mineralinių žaliavų, valstybėje yra gana gerai išsivysčiusi pramonė. Visai skirtinga padėtis yra Kuveite. Jis turi įsivežti visą maistą, dalį geriamo vandens, 90% jo eksporto sudaro nafta, o likę 10% — per eksportuojamos gėrybės.

Irako konflikto su Kuveitu istorija yra sena. Irakas teigia Kuveitą esant Irako dalimi, tik britų atskirta dirbtinai išvestomis sienomis. Kuveitas buvęs senosios Osmanų imperijos Basros provincijos dalimi. Irakas Kuveitą pakaltino naftlą siurbiant iš Rumailos naftos lauko, kurio didžioji dalis yra Irako teritorijoje, taip pat pa-

reikalavo planuoti 12 milijardų dolerių paskolą, kurią Kuveitas buvo paskolinęs Irakui, kovojant su Iranu. Kuveitui nenusileidus šiems reikalavimams, Irakas pradėjo karą.

Dar reikia peržvelgti karui su Iraku sudarytą santarvę, kuri yra tikrai įdomi dėl įvairių priežasčių, nes joje dalyvauja arabų valstybės, kurias esame įpratę matyti JAV ir kitų Vakarų valstybių jei jau ne priešų, tai bent ne draugų tarpe. Tam yra visa eilė priežasčių.

Islamo, o ypač arabų pasaulyje atgyja ir stiprėja religinis fundamentalizmas. Mahometonai vis labiau nusivilia vakariečių gyvenimo būdu, materializmu ir visomis to materializmo neigiamybėmis. Jie prisimena tuos laikus, kada mehametonai buvo sudarę stiprią valstybę, kuri tvarkėsi Korano dėsniais. Dabartinę materializmo pagrįstą vakarų gyvenimo santvarką jie laiko paties šėtono išpera. Prie to dar prisideda ne taip jau seni vakariečių kolonijinio valdymo prisiminimai. Arabų santykiuose

su vakariečiais jau dešimtmečius kraujuoja Izraelio — Palestinos problema. Kadangi JAV besąlyginai ir be kritikos remia Izraelį, nežiūrėdamos kartais labai abejotinos izraelitų laikysenos palestiniečių atžvilgiu, tai tuo pačiu arabų akyse jos sutapatina su Izraeliu. Tuo pat metu arabų liaudis mato Saddam Husseiną kaip vadą į arabų didybės atkūrimą.

Saudi Arabijos ir kitų šalutinių emiratų valdovai JAV D. Britanijos, Prancūzijos dalyvavimą santarvėje prieš Iraką mato kaip priemonę apsiginti nuo Irako ekspansijos, kuriai atsispirti jie patys neturi pakankamai jėgų. Egiptas jaučiasi nuo Vakarų labai priklausomas finansiniai ir politiniai.

Santarvėje nėra vienodo nusistatymo ir dėl karo eigos. Arabai yra linkę kovoti tik iki išstumiant Iraką iš Kuveito, o vakariečiai kalba apie visišką Husseino režimo pašalinimą ir Irako visišką nuginklavimą. Amerikiečiams spaudžiant, Izraelis liko į karą neįsikišęs.

S.T.

DYKUMOS KARO TAKTIKA

Daug įvairių faktorių sąlygoja vienokios ar kitokios taktikos pasirinkimą ir jos sėkmingą įvykdymą kautynėse. Vienas iš pagrindinių šių faktorių yra — vietovė. Antru kart, šio šimtmečio pabaigoje vietovė charakterizuoja visą karo pobūdį. Vietname — džiunglių karas ir dykumos karas Artimuosiuose Rytuose. Nežiūrint, kad mūsų karinių planuotojų pagrindinį dėmesį dominavo Centrinės Europos frontas, Amerikos kariuomenė yra gerai paruošta vykdyti sėkmingas kautynes Saudi Arabijos dykumų aplinkoje.

Laimėjimo raktai dykumoje yra tie patys kaip ir kitoje vietovėje: tikslus manevras, judrumas ir sugebėjimas koncentruoti ugnį į pagrindinius priešų taškus, tačiau dykuma gali statyti labai skirtingus reikalavimus.

Kadangi labai didelius atstumus galima įveikti labai greitai, manevras,

dykumos kautynėse, tampa bemaž pagrindiniu veiksmu.

Kariuomenės Apmokymo Štabo nuomone, dykumos operacijose pirmenybę turi: greitas jėgų sutelkimas, uždavinio atlikimas ir skubus dalinių išskleidimas. Dykumos karo taktikoje daug reikšmės duodama vietovės infiltravimui, panaudojant tipiškas dykumos depresijas (wadis), dar apie pagrindinių pajėgų sutelkimą. Greitis dykumos operacijose yra ne tik reikalingas, bet ir būtinas. Reikia atminti, kad stoka augmenijos ir kitos maskavimo medžiagos labai greitai priešui išduoda didesnius junginių suteikimus.

Dykumoje junginių judius manevras yra būtinas gynimosi operacijose, lygiai kaip ir puolimo uždaviniuose. Kitame terene visuomet galima surasti atsparos taškus, reikalingus gynibai įstiprinti, tuo tarpu dykumoje vi-

sas sektorius gali būti dalinių judėjimo zonoje.

Dalinių judrumas, reikalaujamas dykumos aplinkybių, turi ir savo neigiamų pusių sukeliančių didesnę įtampą vadovybei. Uždengtoje vietovėje, džiunglėse ar miškingame terene, patrulio kariai juda formaliai įsikibę į prieky esančio kario nugarą, tuo tarpu dykumos aplinkybėse kariai patrulyje gali būti nutolę vienas nuo kito po 2-300 metrų.

Judrus ir greitai besikeičiantis kautynių laukas stato didelius reikalavimus logistiniam ir dalinių paramos tinklui. Degalų ir vandens pristatymo priemonės turi daug sunkumo išsilaikyti neatsilikus nuo daug greitesnių kautynių mašinų, ypačiai kai šios kautynių priemonės yra daug daugiau išsklaidytos. Dalinių aprūpinimo problema yra pagrindinis faktorius, ribojantis dalinių judėjimą pir-

myn. Žinant visus šiuos logistinius sunkumus, Amerikos kariuomenė yra gerai paruošta išlaikyti reikalingą operacijų greitį.

Dykumos karinių operacijų greitis teikia ir daug didesnę įtampą vadovybei. Vadas, dykumos apylostose, turi galvoti ir veikti daug greičiau nei jo kolega, veikiantis skirtingose apylostose. Daugeliui vadų sunku persiorientuoti šitokiame aplinkybėse.

Kombinacija dideliu greičiu manevruojančių puolančiųjų jėgų ir judriųjų gynybos jėgų operacijos sudaro sąlygas atsitiktinam jėgų susidūrimui, kur nei viena, nei kita pusė neveiks iš paruoštų pozicijų. Pagrindė tai nėra jokia blogybė. Daug geriau yra atsitiktinai įvelti priešą į kautynes, negu stengtis jį išmušti iš gerai paruoštųjų pozicijų.

Dykumos sąlygose, daugumoje atvejų, matomumas yra daug geresnis, taigi ir ugnis atidengiamą priešą junginius pradeda daug didesniuose atstumuose. Matomumo vidurkis

Europos fronte yra 2,2 kilometro, kai tuo tarpu dykumos sąlygose geras matomumas siekia iki 40 km. Tokiose sąlygose yra pavojus atidaryti ugnį peranksti dėl klaidingo atstumo įvertinimo. Kariai privalo pasižymėti savo ginklų maksimalinį atstumą prieš pradėdant kautynes. Didėsi atstumų įvertinimai veikia visas ginklų rūšis, bet ypač yra svarbus šarvuotųjų ir prieštankinių ginklų sistemomis.

Dykumos kautynės yra linkę virsti į dvikovą tarp tankų ir prieštankinių pabūklų, kur pirmenybė priklauso tankams, turintiems didesnę ir pajėgesnę ugnies sistemą.

Skirtinga yra ir šarvuotųjų rolė jungtinių ginklų operacijose, dykumos sąlygose. Miškingose sąlygose kautynes pradeda ir sąlytį su priešu sudaro pėstininkų daliniai su šarvuočiais, einančiais iš paskos, o dykumos kare, kautynes pradeda šarvuočiai su pėstininkais, sekančiais iš paskos. Šiose kautynėse geriausiai yra panaudojami

šarvuočiai prieš šarvuočius, daug sunkiau juos panaudoti prieš gerai paruoštas gynybos pozicijas.

Platesnis taikinių išsisklaidymas dykumos apylostose turi įtaką artilerijos ugnies efektyvumui. Padidėjęs šarvuotųjų judrumas irgi kelia pavojų artilerijai, kur pabūklus kartais tenka panaudoti tiesioginei gynybai prieš šarvuočius.

Kitas pavojus kyla iš kautynių greičio, kur artilerija gana lengvai gali pasilikti pertoli užnugaryje ir tuo pat šarvuočiai gali prarasti savo artilerijos paramą. Dykuma teikia labai geras sąlygas oro jėgų artimam paramai.

Numatyti dideli reikalavimai ginklų remontui ir priežiūrai nepasitvirtino. Jie nebuvo didesni kaip ir kitų gamtinių sąlygose. Atrodo, tik 100 valandų užtrukęs žemės karas patvirtino šiuos padarytus taktinius įvertinimus.

V.P.

GINKLAI "DYKUMOS AUDROJE"

"Dykumos audra" jau pradėjo siausti. Žmonių skaičiumi abi kariuomenės pusės yra apylygės, bet sąjungininkai numato, kad jiems persvarą duos Vakaruose išvystyti modernūs ginklai, kurie yra žymiai pranašesni už Irako turimuosius. JAV ir jų sąjungininkų karo aviacija griaua Irake žemės paviršiuje ar po žeme paslėptus karinius įrengimus. Tai pirmoji karo veiksmų fazė, kurioje dalyvauja dar tik aviacija, naudodama įvairias raketas bei bombas. Veiksmuose dalyvauja ir laivyno aviacija. Iš karo laivų taip pat leidžiamos bombos-raketos (cruise missile). Šių veiksmų tikslas yra naikinti strateginius taikinius: karo pramonę, kur gaminama atominiai, karo cheminiai ir bakteriologiniai ginklai, vadovietės, ryšių mazgas, raketų lizdus ir judomas joms leisti platformas, aerodromus, požeminius angarus, kuriuose slepiami lėktuvai, susisiekimo ir transporto

tinklą, kuriuo vyksta kariuomenės judėjimas bei tiekimas, priešlėktuvinės gynybos pozicijas, kariuomenės dalinių telkinius. Šioje fazėje aviacija turi užsitikrinti vyravimą Irako oro erdvėje, o taip pat naikinti visas priešo priemones ir gyvąsias pajėgas, tuo sumažinant galimus savo pusės nuostolius kaunantis sausumoje.

Naudodamos aukštai išvystytą karinę technologiją, JAV šiame kare prietaiko naują strategiją, nakties tamsoje sėkmingai veikia žemės daliniai, lazerio spinduliai nuveda bombas ar raketas į taikinį, bombos-robotuose įtaisyti kompiuteriai jas per šimtus mylių nuvairuoja preciziškai į taikinį.

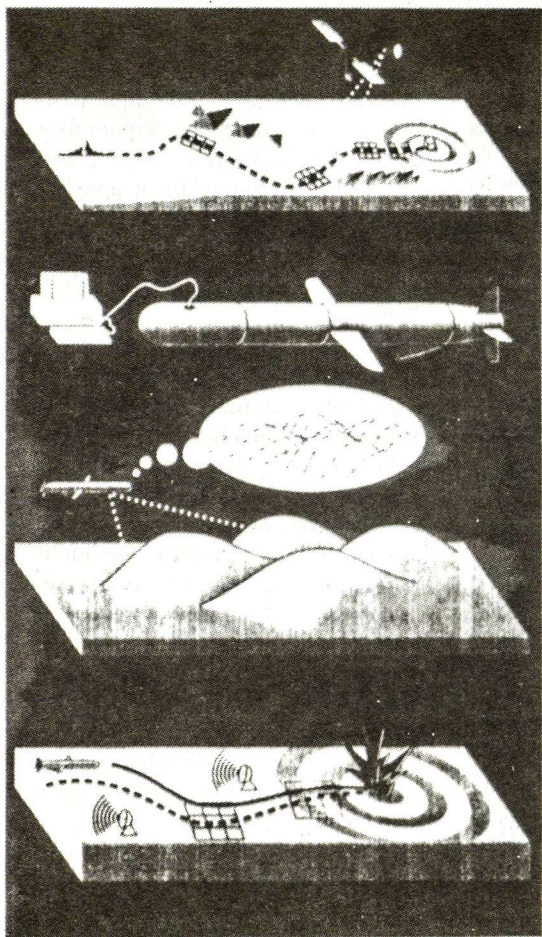
Trumpai peržvelgime bent kelis šiame kare labai veiksmingai pasirodžiusius ginklus, apie kurių gerus bandymų duomenis buvo žinoma ir anksčiau, bet kurie nebuvo išbandyti kare.

"Tomahawk" yra angliškai vadina-

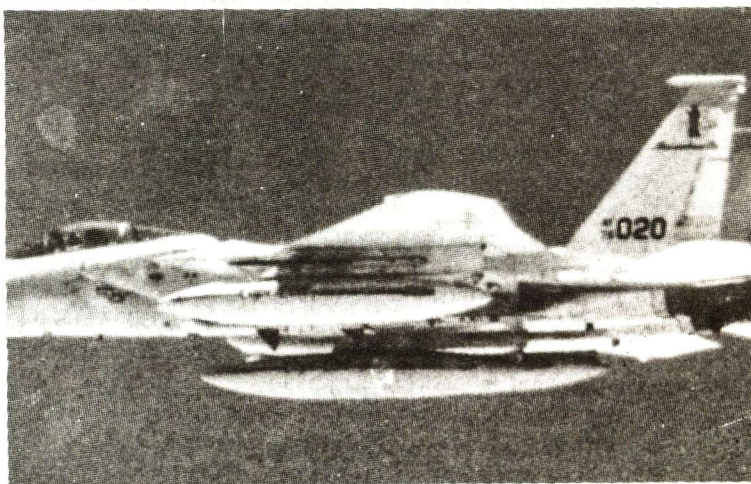
mas "cruise missile", šį pavadinimą bandome versti bomba-raketa. Jos "senelis" prieš beveik 50 metų buvo vokiečių prieš Londoną naudotas V-1 beilotinis lėktuvas-robotas.

"Tomahawk" yra kelios versijos, ji gali būti leidžiama iš sausumos platformos, paleidžiama iš skrendančio lėktuvo, iš paviršiaus karo laivo ir iš povandeninio laivo. Irako kare jos leidžiamos daugiausia iš persų įlankoje plaukiojančių mūsų laivų, bet buvo žinia, kad buvo paleista ir iš povandeninio laivo. Literatūroje randami šie jos duomenys: ilgis 6,4 m, diametras 53 cm, svoris 1.200 kg, sprogstamojo užtaiso svoris 453 kg, gali skristi 2.780 km, skridimo greitis 805 km/val. Išleidimo vietoje roboto kompiuteryje įprogramuojama skridimo kelio vietovės topografiniai duomenys-reljefas, gauti iš satelitų žvalgymo. Robotas-bomba iššaukama iš paleidžiamojo vamzdžio sviedžia-

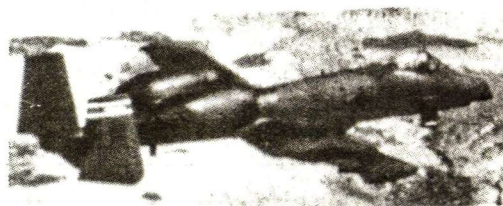
“Tomahawk” veikimo principas

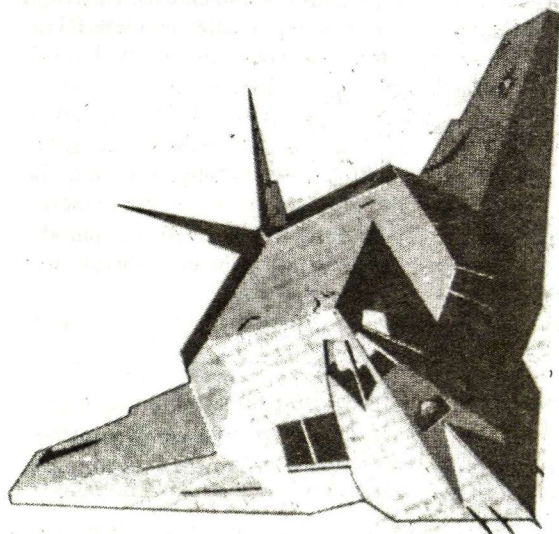
“SCUD” raketa

“Patriot” Raketa

Faiarchild A-10 Tankų naikintojas

F-117 “Stealth” Naikintuvas

muoju užtaisų beveik vertikaliai. Iššauta bomba tuoj išskleidžia sparnus ir vairuojamąsias plokštumas ir atidaro turbosprausminio variklio oro įsiurbimo angą. Pradėjęs skristi nepriklausomai, robotas-bomba tuoj nužemėja ir toliau skrenda apie 10 metrų virš jūros ar žemės paviršiaus, prisitaikydamas prie žemės paviršiaus nelygumų. Skridimo metu elektroninė valdomoji aparatūra nuolat tikrinasi su perskrendama vietoje ir, jei reikia, daro pataisas atitinkamai su įprogramuotu maršrutu. Taikinio įprogramuojamas topografinis vaizdas ir robotas-bomba pataiko preciziškai tiksliai. Šis ginklas skrenda, palyginti, greitai, bet, skridamas taip neaukštai, išvengia radaro.

Kitas nesitikėtai gerai pasirodęs naujas ginklas yra JAV raketa "Patriot", skirta kovai su balistinėmis raketomis, šiuo atveju naudojama prieš Irako naudojamas sovietų gamybos balistines raketas, vakariečių vadinamas "Scud". "Scud" iššovus iš ugnia vietės, "Patrioto" radaras tą įvykį tuoj registruoja ir tuoj nustato atlekiančios raketos trajektoriją. Raketa visą laiką radaru sekama ir, pasiekus jai tinkamą padėtį, paties radaro automatiškai paleidžiamas jos sutikti "Patriotas", kurio kelią susitikti su atlekiančia raketa koreguoja "Patrioto" kontrolės ir pačiame "Patriote" esantis radaras. "Scud" ir "Patrioto" didžiausio suartėjimo taške "Patriote" esantis artumos degtuvas jį susprogdina skeveldromis sunaikindamas priešą. Pastebėtina, kad visa ši ryšio ir komandavimo grandis yra labai ilga: Arabijoje gauti pirmieji duomenys yra perduodami į sekimo centrą Woomera Australijoje, iš kur jie perduodami į centrinę priešbalistinės apsaugos vadovietę Cheyenne Mountain Wyo-

minge, iš kur jau galutinai apskaičiuoti ugnies duomenys perduodami "Patrioto" baterijai. Visa tai įvyksta - atliekama per kelias ar keliolika sekundžių.

Kiekvienoje "Patrioto" išleidžiamoje platformoje yra po 4 raketas. Raketos duomenys: ilgis 5,18 m, diametras 40,6 cm, svoris apie 998 kg, pakilimo lubos 24.000 m, veikimo atstumas iki 60 km, variklio sausas kuras duoda iki 3 Mach greitį.

Iš kitų šiame kare pasirodžiusių naujų ginklų reikia paminėti vadinamą "nematomą" - "Stealth" naikintuvą F-117. Pirmą kartą operacijose jis buvo panaudotas Panamoje, bet pasirodė nevykusiai, bombą numesdamas tolokai nuo skirto taikinio. Jis skrenda greitai, bet dėl savo formos ir paviršiaus padengimo radaro beveik nematomas, nakties tamsoje prasisverbia ir į intensyviai ginamas sritis ir, naudodamas lazeriu vairuojamas bombas, sugeba preciziškai subomborduoti svarbius taikinius.

Kaip jau žinoma, pirmąsias kelias aktyvių karo veiksmų savaites fronto žiniuose daugiausia buvo pranešama apie aviacijos veiksmus, kurių skrydžių skaičius siekė tūkstančius kasdien. Dalis tų skrydžių buvo skiriama blokuoti priešo radaro veikimą, siunčiant radaro spinduliavimą, tiksliai atitinkantį priešo radaro dažnius. Tam tikslui buvo naudojami atitinkamai perdirbti Vietnamo karo metu naikintuvai "Phantom" F-4G. Kautynių uždavinius (bombardavimą ir pan.) vykdančių lėktuvų veiksmus koordinuoja ir visą veiksmų erdvę seka vadinamieji AWACS (Airborne Warning and Control System) lėktuvai-vadovietės. Tai iš keleivinių Boeing-707 lėktuvų perdirbti kariniai lėktuvai, pilni įvairios elektroninės

aparaturės, kurios pagalba smulkiai stebima visa aplinka iki 500 km atstumo.

Aviacijos veiksmai kiekvienai parai yra smulkiai suplanuojami ir tiksliai vykdomi, nes prieš aviacijos pasipriešinimo nėra. Įvairaus pobūdžio uždaviniams vykdyti naudojami daugelio skirtingų tipų lėktuvai, apie kuriuos žinių pasistengsime duoti ateinančiuose "Kario" numeriuose, čia paminėdami tik labiausiai išsiskiriantius.

Čia dar reikia paminėti vadinamą kuro-oro sprogmenį, dar vadinamą "neturtelio atominė bomba". Iš lėktuvo išmetama bomba, kurios kevalė yra trys indai su skystu kuru. Kiekvienas indas iš kevalo ištraukiamas atskiro parašiotuko ir nusileidžia žemėn. Žemėn atsimušus, nedidelis sprogstamas užtaisas indą susprogdina ir skystą kurą išpurškia, kuris išgauroja ir susimaišo su aplinkos oru. Po trumpos pertraukos specialūs detonatoriai šį sprogstamą mišinį uždegadetonuoja. Įvykstant sprogimas sunaikina didelį plotą, įsisverbia į slėptuves, apkasus, net susprogdina minų laukus.

Pagaliau reikia paminėti kaip žymią ginklavimosi naujieną Fairchild bendrovės statomus lėktuvus A-10, skirtus kovai su tankais. Tai dviejų sprausminių variklių vienvietis lėktuvas su šarvuota kabina, 706 km/val. greičio, ginkluotas septynių vamzdžių 30 mm kalibro pabūklų, naudojantis kieto urano kulkas, galintis išleisti 4.000 šūvių per minutę, be to, specialiomis prieššarvinėmis bombomis. Šio karo patirtis parodė, kad nuo jo ginklų nėra saugus joks tankas.

J. B.

Atkelta iš psl. 83

buvę lovoje jau antra savaitė. Marškiniai prilipę prie kūno ir batai beveik priaugę prie kojų. Koks malonus jausmas viską nusimesti ir atpalaiduoti kūną nuo visokių varžtų. Jautiesi kaip naujai gimęs.

Gerai išsimiegojęs rytą surenku visus kareivius

ir išvedu į dvarą. Dvaras didelis, vokiečių apleistas. Vidurdienį su ltn. Lange važiuojame į komendantūrą pasiimti maisto. Komendantūra užrakinta, prie durų prisegtas raštas:

"Šiaulių miestas krito. Padėtis neaiški. Komendantūra pasitraukė".

(Bus daugiau)

AMERIKOS PATARIMAS SOVIETAMS

Vilnius. — Reuterio žinių agentūra pranešė, jog Lietuvos Parlamentas pirmadienį balsavo, kad naujosios Konstitucijos pagrindas yra demokratinės valstybės nepriklausomybės deklaracija. Parlamentas patvirtino praėjusio šeštadienio plebiscito duomenis.

Parlamentarai taip pat kreipėsi į kitas tautas padėti šiai Pabaltijo respublikai atgauti prieš Antrąjį pasaulinį karą turėtą savo nepriklausomybę ir pilną pripažinimą pasaulio bendruomenėje, įskaitant ir nario teises Jungtinėse Tautose. Už tai nubalsavo Lietuvos Parlamentas 116 balsų, prieš nebuvo nė vieno balso, tik vienas nedalyvavo. Tad pirmame Konstitucijos paragrafe įrašomas plebiscito nubalsuotas tekstas 'nepriklausoma' valstybė. Antrasis paragrafas reikalauja, kad būtų visa tai tvirtinama 75% balsų, kas lietuviams nesudaro daugiau jokios problemos.

Plebiscito reikšmė

Nutarimo tekste sakoma, jog parlamentarai, atsižvelgdami į plebiscitą, kuris įvyko nežiūrint Kremliaus prieštaravimo, pareiškia, jog įvyko "visos tautos apsisprendimas stiprinti ir ginti Lietuvos nepriklausomybę ir sukurti demokratinę respubliką". Parlamentas taip pat kreipėsi į pasaulį, kad padėtų tai įgyvendinti.

Nežiūrint Sovietų Sąjungos kategoriško reikalavimo, kad Lietuva atsisakytų nepriklausomybės, kuris buvo lydymas šantažu, politine ir ekonomine spauda ir karinės agresijos veiksmais, plebiscitas skelbia tikrąjį

žmonių sprendimą sukurti demokratinę piliečių visuomenę, rašoma minėtame nutarime. "Lietuva, kaip tokia valstybė, dar kartą nusipelno būti pilnateisio pasaulio bendruomenės nariu".

Valstybės departamento reakcija

Amerika kreipėsi į Sovietų Sąjungą, kad būtų pripažinti Lietuvos žmonių norai, rašo Reuteris. Valstybės departamento spaudos direktorė Margaret Tutwiler pasakė Washington: "Mes tikime, jog šio balsavimo rezultatai turės reikšmę būsimuose pasitarimuose tarp Maskvos ir Vilniaus, kuriuos Sovietų vyriausybė pranešė". Oficialūs referendumo duomenys parodė visišką pasisakymą už nepriklausomybę net ir tarp ne lietuvių tautybės žmonių. Lietuvos prezidentas Vytautas Landsbergis tuos rezultatus aptarė, kaip "pagrindinį Lietuvos valstybės ginklą".

AR TIK VIDAUS REIKALAI?

Paryžiaus dienraštis *Le Figaro* išspausdino savo bendradarbės Laure Mandeville pokalbį su Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos pirmininku Vytautu Landsbergiu.

Corbačiovos tvirtina, kad sovietai privalo patys tvarkyti savo vidaus reikalus ir kad Vakarai neturi teisės į juos kištis. Ką jūs, prezidentė, apie tai manote? — paklausė prancūzų žurnaliste.

Visiškai sutinku, — atsakė Landsbergis, — *sovietai tesitvarko patys ir savo ruožtu tenesikiša į lietuvių tautos reikalus.*

Paklaustas ar dar turi vilčių dabartinę krizę išspręsti politinėmis priemonėmis, Vytautas Landsbergis atsakė: *Kitos išeities mes nematome. Iš šios aklavietės norime išeiti politinių priemonių keliu, norime atstatyti teisę ir teisingumą. Kaip tik dėl to reikalaujame išaiškinti ir nubausti sausio 13-osios įvykių kaltininkus, gražinti užimtus pastatus, leisti nevaržomai dirbti informacijos priemonėms. Taip pat reikalaujame, kad sovietai iš Lietuvos atitrauktų pastarosiomis dienomis atsiųstus papildomus kariuomenės dalinius. Lietuvos žmonės nesupranta, už kokius nusikaltimus buvo taip žiauriai nubausti.*

Į klausimą, kokiais būdais Lietuvos vyriausybė dabar ketins įtvirtinti valstybės nepriklausomybę, Aukščiausiosios Tarybos pirmininkas atsakė: *Naudosime tas pačias politines priemones kaip iki šiol. Stengsimės išlaikyti sukurtas valstybines institucijas, toliau kursime teisingą valstybę, kurioje visiems piliečiams bus užtikrintos lygios teisės. Aišku, sunku visa tai įgyvendinti, ypač šios įtampos dienomis. Lietuviai yra taiki ir kantri tauta, tačiau ir jos kantrybė turi ribas. Tauta nori jau dabar gyventi laisvėje, viduje ji jau dabar laisva ir būtų tiesiog neįmanoma ją vėl paversti vergais.*

Ar kiek nors pasikeitė padėtis po sausio 13-osios, — toliau klausė žurnaliste. Taip, — atsakė Landsbergis — *į žmones jau nebešaudoma, tačiau niekas negali numatyti kas vėl ateis į galvą mūsų priešams.*

Į klausimą, ko Lietuva tikisi iš Vakarų, Vytautas Landsbergis atsakė: *Vakarai dabar privalo aiškiai pasisakyti: už ką jie — už sovietų imperiją ar už demokratiją. Galbūt Vakarų kraštams naudingiau palaikyti santykius su centralizuota sovietų valdžia, galbūt taip patogiau, nes juk dėl visko tariamasi tik su vienu žmogumi. Tačiau tokia vakariečių laikysena gali turėti dideles politines ir net moralines pasekmes. Man atrodo, — kalbėjo Landsbergis, — kad ši laikysena palaipsniui keičiasi, pagaliau*

pradedama įsitikinti, kad tai kelias į džungles.

Maskva nuolatos reikalauja, kad būtų pravestas referendumas dėl nepriklausomybės. Ar ketinate patenkinti šį reikalavimą?

Vytautas Landsbergis atsakė: Maskva te sau reikalauja ko tik nori. Mes rūpinamės savo reikalais.

(Darbininkas, 1991 m. vasario 22 d.)

LIETUVOS SIEKIAI MARGARET THATCHER AKIMIS

Didžioji Britanija niekuomet nepripažino Sovietų Sąjungos įvykdytos Baltijos šalių okupacijos. Nors ir vykdydama lanksčią politiką Sovietų Sąjungos atžvilgiu, Didžioji Britanija neatsisakė nuoseklaus ir principingo požiūrio į neteisėtą Baltijos šalių okupaciją. Laiškas, kurį Vytautui Landsbergiui parašė Margaret Thatcher (dar tebebūdama premjerė) akivaizdžiai rodo tvirtą Didžiosios Britanijos poziciją. Nors Didžioji Britanija šiandien turi naują premjerą, šis laiškas nėra vien archyvinis dokumentas, kuris domintų mus iš tuščio smalsumo. Bėlieka tikėtis, kad naujasis britų premjeras nenusileis savo pirm-takei.

Laiške, datuotame š. m. lapkričio 24-tą, Margaret Thatcher rašė: "Jūs prašėte parodyti politinę paramą Baltijos valstybėms ESBP pasitarime. Paryžiuje aš aiškiai pastebėjau, kad jūsų problemos, kaip, beje, Estijos ir Latvijos, liko neišspręstos. Savo kalboje pasitarime pažymėjau, kad padalytų ir aneksuotų po teritorinių pasikeitimų 1930-ais ir 1940-ais tautų ir nacijų problemos vėl iškilo. Aš pasakiau: "Mes privalome turėti galvoje ypatingą Baltijos respublikų padėtį. Džiaugiamės faktu, kad derybos tarp šių valstybių bei Sovietų vyriausybės prasidėjo, ir tikimės, kad bus pasiektas sėkmingas rezultatas, priimtinas abiem pusėm". Privataus susitikimo su prezidentu Gorbačiovu Paryžiuje metu, aš vėl kalbėjau apie derybų siektinumą. Britanijos vyriausybės požiūris buvo aiškiai išdėstytas raštu

visoms ESBP dalyvaujančioms šalims ir tiesiogiai Sovietų vyriausybei".

Šiame laiške Margaret Thatcher palietė dar vieną Lietuvai svarbų klausimą – aukso, deponuoto Anglijos banke likimą.

"Kai Baltijos valstybės buvo neteisėtai inkorporuotos į Sovietų Sąjungos sudėtį, 1940 m. nemažos dalies britų piliečių turtas buvo nusavintas be jokios kompensacijos. Sovietų valdžia taipogi atsisakė priimti atsakomybę už Baltijos valstybių užsienio skolas, įskaitant ir tris paskolas deponuotas Londone. Gindama savo interesus, Britanijos vyriausybė įšaldė trijų Baltijos šalių centrinių bankų aukso atsargas, deponuotas Londone, į kurias pretenzijas reiškė Sovietų vyriausybė. Britanijos ir SSSR vyriausybų derybos baigėsi susitarimu, kuris buvo pasirašytas 1968 m. sausio 5 d."

Kaip teigia M. Thatcher, šis susitarimas leido Didžiosios Britanijos vyriausybei išparduoti aukso atsargas tam, kad būtų nors iš dalies kompensuota Britanijos piliečiams, praradusiems didžiulius indėlius trijose Baltijos šalyse bei kitose teritorijose.

"Tai nereiškė jokių pokyčių mūsų politikoje, kuri rėmėsi nepripažinimu de jure Baltijos šalių inkorporacijos į SSSR sudėtį ir kuri, kaip jūs žinote, nepakito iki šių dienų.

Vėlesnės Britanijos vyriausybės parlamentui užtikrino, kad 1968 m. susitarimas anaipol neatima iš Baltijos šalių teisės atgavus nepriklausomybę pretenduoti į šį auksą. Žinoma, iš mano pusės būtų neteisinga spėlioti, kaip Britanijos vyriausybė reaguotų į tokias pretenzijas, kurios, be abejonės, iškeltų sudėtingų teisinių bei politinių problemų.

Aš džiaugiuosi, kad turėjau galimybę susitikti su jumis šį mėnesį (lapkritį - red. past.) ir patikslinti Britanijos vyriausybės tvirtą paramą Baltijos šalių žmonių teisei patiems lemti savo ateitį. Mes ir toliau seksime įvykių raidą Baltijos valstybėse su didžiausiu dėmesiu".

Parengė Liudas Seivys
(Lietuvos aidas, 1990 m. gruodžio 19)

GENEROLUI ALGIMANTUI NAUDŽIŪNUI

Prie seno mūsų Ukmergės miesto priglundusiame Dukstynos šile supiltas kapas. Jame ilsisi garbingas Lietuvos vyras, Jūsų dėdė Vytautas Naudžiūnas. Mes, Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Ukmergės skyriaus nariai, lankydami šį kapą, visada su skausmu širdyse prisimindavome Jus, tolimame krašte tarnaujantį svetimiesiems. Matėme aiškia analogiją tarp Vinco Pietario personažo Algimanto ir Jūsų, generole Algimantai, ir tikėjome, kad Jūs grįšite į Lietuvą, išgirdęs Tėvynės šauksmą. Mūsų tikėjimą stiprino tai, kad visi Jūsų artimieji žuvo už Tėvynę.

Jūsų senelis Balys Naudžiūnas žuvo nuo okupantų 1944 metais. Jūsų tėvas Romas Naudžiūnas ir Jūsų dėdė Zigmąs Naudžiūnas taip pat žuvo žiauriose rezistencijos kovose už Lietuvą, už Tėvynės laisvę, o mūsų bendražygis Jūsų dėdė Vytautas Naudžiūnas, po rezistencijos kovų buvo kalinamas Gulago koncentracijos stovyklose 20 metų, grįžo į Lietuvą be sveikatos, neturėdamas teisės čia gyventi.

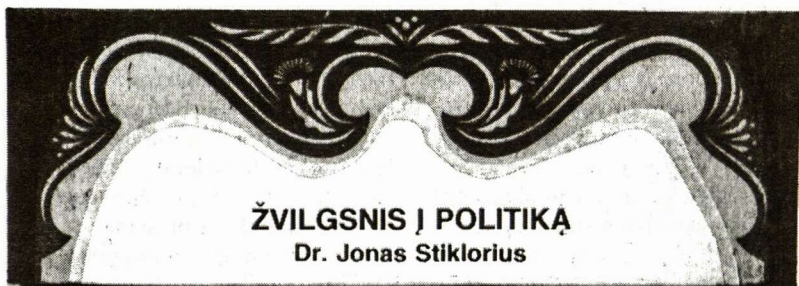
Jus ištiko Vinco Pietario romano personažo likimas. Bet kol kas Jūs grįžote ne tam, kad kautumėtės už Tėvynės Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, bet kaip mūsų Tėvynės priešų penktosios kolonos ramstis.

Sunku mums rasti savyje jėgų toliau tyliai laukti Jūsų pabudimo ir atgimimo, tad kreipiamės į Jus tiesiai: kol nevelu, meskite savo pragaištingą darbą ir prisidėkite prie Tėvynės nepriklausomybės atkūrimo ir įtvirtinimo.

Atsžadėkite velnio ir jo žabangų. Nueikite kartu su mumis į Dukstynos kapines, prie Jūsų dėdės Vytauto Naudžiūno kapo.

Bronius Kinertas, Natalija Kinertienė,
Marija Laugalienė, Vytautas Laugalys,
Stasė Naudžiūnienė, Matas Paškonis,
Justas Šilinas,
Danutė Šilininė, Zigmąs Vašatkevičius,
Jonas Matuzevičius.

(Lietuvos aidas, 1990 m. gruodžio 15)

ŽVILGSNIS Į POLITIKĄ

Dr. Jonas Stiklorius

TEISINGAS KARAS?

Jungtinių Amerikos Valstijų prezidentas G.H.W. Bush, skelbdamas karą Irako valstybei ir jos prezidentui Saddam Hussein, pabrėžė: "Our cause is just. Our cause is moral. Our cause is right". Atseit: "Mūsų pozicija yra teisinga, morali, teisėta". Šitas oficialus Amerikos valdžios pareiškimas vėl kelia tą taip seną, bet ligi šiolei vis dar neišspręstą klausimą: ar karas teisingas ar ne?

Mes esame krikščionys ir dėl to vadovaujamės – arba bent turėtume vadovautis – pagrindiniais krikščionybės principais, kurie draudžia ne tik smurtą, bet ir bet kokią karą.

Žmogaus prigimtis iš pat pagrindų yra tokia, kad jis yra karingas, kad jis mėgsta kariauti ir tą nuolat daro. Kiek tik žmonijos istorija siekia atgal, kiek tūkstančių metų, žmonės visą laiką kariavo. Net ir dabar vyksta karai, Pietų Amerikoje, Afrikoje, Azijoje, bet mes tik mažai apie juos girdime.

Istorikai jau seniai yra pastebėję vieną pagrindinę teisybę: kiekvienas žmogus, ir taipogi kiekvienas žmonių junginys, atseit tauta, valstybė, kiekvienam savo veiksmui turi du motyvus, būtent pirmąjį, kuris visados skamba gražiai, didingai, kuris kalba apie aukštą moralę, laisvę, demokratiją, ir kitus didingus idealus, o šalia to, ir antrąjį, kuris yra tikrasis ir kuris tikrai sudaro motyvą tam veiksmui, ir kuris ne toks kilnus ir didingas.

Iš principo mes visi sutinkame: visi žmonės, ir visos valstybės yra "už teisybę". Tai gražu, net labai gražu, ir mes turime tik džiaugtis, kad visa žmonija sutinka su šituo gražiu, kilniu

principu. Problema, tačiau, ir net didelė, sunki problema yra ta, kad skirtingi žmonės ir skirtingos valstybės tą gražų principą supranta ne vienodai, bet įvairiai, vis kitaip.

Iliustracijai paimkime visai paprastą pavyzdį: katė sugavo pelę ir ją suėdė. Teisingas ar ne? Atsakymas į šį klausimą priklauso nuo to, iš kurio taško mes žiūrėsime į tą įvykį. Žiūrėdami iš katės taško, turime pripažinti, kad katė yra Dievo sutvėrimas, kad ji turi teisę gyventi. Tai reiškia, kad ji turi susirasti sau maisto. Taigi katė teisi. Pelė, iš kitos pusės, irgi Dievo kūrinys, irgi turi teisę gyventi. Pelė visai katės nepuolė, jai nekenkė, ir vis dėl to katė ją suėdė. Taigi katė pelei įvykdė neteisybę, žiaurią neteisybę.

Vietoje katės paimkime didelę, stiprią Sovietų Sąjungą, o vietoje pelės – mažą, silpną Lietuvos valstybę, tai pamatysime, kad klausimas, kas teisi ir kas ne, gali komplikuo­ti­si.

Žinoma, mes, būdami lietuviai, esame įsitikinę, kad SSSR, užpuolusi mus žymia karinės jėgos persvara, okupavusi ir pavergusi mus, padarė mums didelę, baisią skriaudą, neteisybę, ir mes džiaugiamės, kad visa eilė civilizuo­tu­jų valstybių mums pritaria. Iš kitos pusės, kaip į tą klausimą pažiūrėtų tarptautinis teismas arba dar aukštesnis autoritetas, kaip pvz., Jungtinės Tautos (United Nations), kur SSSR turi stiprų, lemiamą balsą, gal dar ir nebus visai aišku.

Klausimas, ar karas pateisinamas, ir, jeigu taip, tai kada, kokioje formoje, kokiais tikslais, yra toks senas kaip

pati žmonija; geriausios žmonijos galvos yra bandžiusios, vis ir vėl, šį sunkų ir komplikuo­tu­į klausimą spręsti.

Istorija, ypač tautų, gyvenančių aplink Viduržemio jūrą ir Artimuosiuose Rytuose, yra pilna įvairių tautų ir valstybių, kurios dažnai savo tarpe kariaudavo. Tad ir nenuostabu, kad ten ir vėliau visoje Europoje beveik visą laiką vyko karai. Buvo tačiau ir protingų, galvojančių žmonių, kurie toli gražu ne visus karus pateisino. Štai senosios, klasikinės Romos senatorius Ciceronas jau maždaug prieš 50 metų prieš Kristaus gimimą tvirtino, kad joks karas nėra pateisinamas; išimtį jis pripažįsta tik tokiems karams, kurių tikslas yra atitaisyti įvykusią skriaudą, neteisybę arba išvyti svetimus agresorius.

Panašiai galvojo musulmonas politinis filosofas Al-Farabi (870-950), kuris beveik visai nenorėjo pripažinti, kad bet koks karas gali būti teisingas. Jis ypatingai smerkė tokius karus, kurie buvo vedami tik vado, karaliaus, imperatoriaus didesnei asme­nei garbei. Šventasis Augustinas (354-430) savo garsiajame veikle "Civitas Dei" ("Dievo valstybė") mėgino suderinti krikščionybės principus su reikalu ginti Romos miestą nuo vandalų puolimų.

Laikotarpis apie trylikąjį šimtmetį buvo ypač judrus ir karingas. Vokietijos imperatorius buvo Italijoje ir kariavo prieš popiežius; daugelis smulkesnių didikų kankinosi klausimu: kuri pusė teisi, kuri ne, kurioje pusėje kariauti, kurioje ne?

Šventasis Tomas Akvinielis savo veikle "Summa Theologiae" (1272) irgi ėmėsi spręsti teisingo karo klausimą. Šv. Tomas įdomiu būdu įdėjo savo klausimą apie karą į perskyrimą apie nuodėmę prieš meilę; pirmąjį savo klausimą apie karą jis suformulavo maždaug taip: ar visados yra nuodėmė kariauti?

O jeigu karas pateisinamas, tai kuriais atvejais, kokiomis sąlygomis? Šv. Tomas atsakė, kad iš principo karas nepateisinamas ir neleidžiamas. Išimtį jis pripažįsta: karas leidžiamas

tik tais atvejais, kai yra reikalas kariauti, ypač kai reikia atitaisyti neteisybę; bet net ir tais atvejais turi būti išpildytos trys sąlygos:

1. Kariauti gali tik valstybės, tik valdovai, o ne atskiri, privatūs asmenys.

2. Pagrindas kariauti turi būti teisingas. Nurodomas pavyzdys: karo pagrindas yra teisingas, kai reikia nuhausti valstybę už tai, kad ji atsisako atitaisyti skriaudą, padarytą jos piliečių, arba kai reikia neteisėtai pasisavintą nuosavybę grąžinti teisėtam savininkui.

3. Kariaujanti šalis turi vadovautis teisingomis, padoriomis intencijomis. Smerktinas yra noras kitą nuskriausti, jam keršyti, noras pajungti kitą žmogų arba kitą valstybę savo valdžiai ir panašiai.

Čia iškyla tas komplikotas klausimas: kuo skiriasi noras atitaisyti skriaudą nuo noro keršyti? Visi sutiksime, kad vienas yra leistinas, net pageidautinas, bet kitas ne. Gyvenimo praktikoje tačiau yra sunku, kartais net neįmanoma surasti tą skirtumą, kadangi visai nereti tie atvejai, kada skelbiama oficialiai, jog imamas karo veiksmų tik neteisybės atitaisymui, tuo tarpu kai tikrasis, bet giliai paslėptas motyvas yra kerštas.

Yra dar kitas šios problemos aspektas, kuriam ypač ryški iliustracija yra Antrasis pasaulinis karas (1939-1945). Šiame kare dalyvavo du vadai, kurie buvo griežtai nusistatę vienas prieš kitą, buvo net mirtini priešai, bet vis dėl to jie buvo panašūs: tie du vadai buvo nacistinės Vokietijos vadas Adolfas Hitleris ir Sovietų Sąjungos vadas Josifas Stalinas. Abiejų pagrindiniai tikslai buvo tie patys – užvaldyti visą Europą ir joje dominuoti, o po to gal ir visą pasaulį. Dar 1939 metais jie sudarė tą savo garsiąją draugišku-

mo ir savitarpio pagalbos sutartį ir po to, vadovaudamiesi šia nelemta sutartimi, už puolė ir sunaikino Lenkijos valstybę ir dar prie to padėjo pagrindą trijų Pabaltijo valstybių, Estijos, Latvijos ir Lietuvos, nepriklausomybės sunaikinimui ir jų okupacijai. Tuo jie ryškiai pailiustravo tą nelemtą, nepriimtą posakį: “Kas stipresnis, tas geresnis” (anglai sakytų “might makes right”), tą patį posakį, kuriuo vadovavosi aukščiau minėtoji katė, suėdusi pelę. Tokiais atvejais, ypač šiuo, apie teisingumą, net apie elementarų teisingumą negali būti ir kalbos.

Kaip žinome iš istorijos, o gal iš savo asmeniškų išgyvenimų, Hitleris, 1939 m. pradėjęs totalinį karą, jį 1945 m. totaliai pralaimėjo. Po to sąjungininkai - JAV, Didžioji Britanija, Prancūzija ir SSSR - aukštiesiems nacių vokiečių pareigūnams surengė teismą, kuris vyko Vokietijoje, Nuernbergo mieste. Tas teismas svarstė nacių nusikaltimus, kurių buvo, tiesa, nemažai, tačiau tas pats teismas visiškai ignoravo tokius sąjungininkų nusikaltimus, kaip Hiroshima ir Nagasaki miestų bombardavimas, per kurį žuvo dešimtys tūkstančių visiškai niekuo nedėtų vyrų, moterų, vaikų, arba anglų aviacijos įvykdytus Hamburgo ir Drezdeno miestų bombardavimus, kur rezultatai buvo tokie pat baisūs. Abiem atvejais, japonai ir vokiečiai, kurie buvo šių masinių bombardavimų aukos, buvo niekuo nenusikaltę. Štai aiškus nusikaltimas prieš teisingumą ir žmoniškumą.

Kita ironija. Tame pačiame Nuernbergo teisme vienas iš kaltinamųjų buvo Joachim von Ribbentrop, buvęs Hitlerio užsienio reikalų ministras, tas pats, kuris 1939 m. pasirašė tą

garsiąją Hitlerio-Stalino sutartį, kartu su Večeslav Michailovič Molotovu, tuo laiku buvusiu Stalino užsienio reikalų ministru. Kai Ribbentrop'o advokatas paprašė Nuernbergo teismo leisti iškelti tą nelemtą sutartį, teismas, Sovietų teisėjui užprotestavus, atsisakė patenkinti prašymą.

Dar kalbant apie teisingumą, pati skaudžiausia ironija buvo ta, kad tame pačiame Nuernbergo teisme tarp keturių teisėjų sėdėjo ir SSSR atstovas, tos pačios SSSR, kuri nužudė net keleriopai daugiau milijonų nekaltų aukų, negu tas kaltinamasis nacių režimas, ir kuri iš viso buvo – ir tebėra – bausis tarptautinis nusikaltėlis. Jeigu būtų teisingumas, tai Sovietų Sąjunga būtų sėdėjusi ne su teisėjais, bet kartu su naciais kaltinamųjų suole. Yra geros valios, bet, deja, naivių žmonių, ypač Vakarų demokratijose, kurios žiūri į tą garsiąją Nuernbergo bylą kaip į tikro tarptautinio teisingumo apraišką. Jie visi užmiršo, kad Antrasis pasaulinis karas buvo varžytynės dėl pasaulio valdžios tarp, iš vienos pusės, Vakarų sąjungininkų, ypač amerikiečių ir anglų, kurie dominavo pasaulyje, o, iš kitos pusės, Hitlerio, kuris siekė išstumti vakariečius iš to dominavimo ir pats į tą sostą atsistėti. Čia teisingumo, tikro, objektyvaus teisingumo, jau nesimato. Churchill'is gerai suprato situaciją. 1946 m., kai pas jį atėjo generolas su pranešimu, kad Nuernbergo byla pasibaigė ir vadovaujantieji naciai buvo nuteisti, Churchill'is pasakė: “Matai, mielas generole, kaip svarbu nepralaimėti karo”. Tad prašosi išvada: visa žmonija ieško teisybės, ieško teisingumo, bet visuotinio, objektyvaus, absoliutaus teisingumo, kuris tiktų visiems žmonėms, visai žmonijai, be išimties, nėra ir nebus.

SAVOTIŠKA ENCIKLOPEDIJA

Algirdas Gustaitis. KARAS BRAUKIA KRUVINĄ AŠARĄ: Antrojo pasaulinio karo dienoraštis; 240 iliustracijų — nuotraukų, atspaudų, žemėlapių; Devenių kultūrinio fondo leidinys Nr. 10; spaudė M. Morkūno spaustuvė; 941 psl., kaina nepažymėta.

Nei šios stambios knygos vardas — KARAS BRAUKIA KRUVINĄ AŠARĄ, — nei poanrašė — ANTRJO PASAULINIO KARO DIENORAŠTIS — aiškiai nepasako, ką imame į rankas. Autorius yra Algirdas Gustaitis. Išleidimas ir spaudos darbas be priekaištų, išvaizda reprezentatyvi, gausios iliustracijos (jau tituliniam puslapyje reklamuojamos).

Autoriaus dienoraštis nuo 1944.07.21 iki 1946.11.23 užima didelę dalį šios knygos, turinčios 941 puslapį. Tai jauno žmogaus pasakojimas apie traukimą iš Lietuvos, artėjant antrai sovietinei okupacijai, apie sunkią kelionę arkliais iki Hanau, tada apie pusantrų metų gyvenimą DP stovykloje (nuo pat jos pradžios) šiame sugriautame Vokietijos mieste ir apie įvairiaspalvį maišymąsi 'dypukiškame' chaose. Dienoraštis liudija autoriaus atkaklumą su ištverme, registruojant ir svarbius ir eilinius įvykius. Tokia medžiaga yra reikalinga ir naudinga. Nors kiekvieno bėglio kelias skyrėsi, tačiau panašumų buvo daug. Dienoraštyje gražiai suregistruoti ir tuo metu buvę pasaulinio pobūdžio įvykiai, kaip atentatas prieš Hitlerį, Nuernbergo teismas, Berlyno blokada, vakariečių požiūris į DP ir t. t. Dienoraštis, rodąs DP gyvenimą, kartu yra geras šaltinis nustatyti datoms, kas kada vyko. Jei kam tektų bibliotekose ieškoti istorijai medžiagos, ypač periodinės, šį knygą būtų geras kelrodis. Dienoraštinė knygos dalis skaitoma lengvai.

Yra netikslumų ir neaiškumų, keratančių kitų faktų patikimumą. Pvz., 49 puslapy tariama, kad prie Šakių

Autorius Alg. Gustaitis. Dail. V. Jonyno pav.

liepos mėn. buvę 45° C "ir daugiau". Sunku patikėti. Tai prilygsta 113° F. Labai, labai karšta net Amerikos Arizonoje! Perdėjimų nestinga, ypač autoriui rašant apie save ir gimines. Kai asmenišką dienoraštį skelbiamas knyga, savigyra ir giminių aukštinimas skaitytojams užkliūva. Perdedama lietuvių ir kitų tautybių lyginimuose, pirmuosius keliant į padebesius. Esame kultūringi, ramūs, bet ne visi verti kultūringumo premijų. Stinga vienodo mato aprašymuose. Pvz., registruojami menkučiai susirinkimėliai, išvardinant dalyvius, bet kai aptariamas Hanau lietuvių gimnazijos atidarymas, nepaminiamas nei direktorius, nei koks mokytojas. Šitai mažina darbo istorinę vertę. Viešai skelbiamame dienoraštyje yra pagei-

daujamas objektyvumas. Gustaitis nepelnytai taršo laikraštį *Žiburius* (psl. 690, 691, 693, 723), šešėliuojamas A. Merkelis (psl. 626) ir daugiau asmenų. Todėl ir Hanau stovyklos 'politinių' rinkimų aprašinėjimai priimtini labai atsargiai, ypač kai juose į herojus yra pakeliama giminėlė.

Save autorius laiko reikšmingu asmeniu. Pvz., bėgdamas iš Lietuvos, dar labai jaunas žmogus jau duoda paliktų rankraščių sąrašą. Jų 11! Kokios jie buvo vertės? Prie tokios rankraščių gausybės nėra nė vieno išleisto darbo. Labai atkakliai nuo kritikų gina savo pirmąją knygelę, *Tarp Šveicarijos ir Danijos* (psl. 576, 777, 778, 797). Autoriai su kritikais polemizuoja labai, labai retai.

Dienoraštį rašant sau pačiam, ma-

ATSAKYMAS JONUI STARINSKUI

(*Nepagrįsti užsipuolimai 1990 metų "Karyje" Nr. 6*)

Jonas Starinskas "Kario" 361-me puslapyje, straipsnyje "LKVS "Ramovė" II dalyje taisytinios klaidos" tvirtina, kad "... visa Bostono skyriaus veikla (psl. 64-82), išskyrus 1985 metus, yra parašyta Jono Vizbaro šališkai ir su klaidomis..."

Nenorėdamas, kad nieku nepagrįstomis Starinsko insinuacijomis būtų klaidinamas ateities istorikas, trumpai atsakau:

1. Bostono ramovėnų skyriaus veiklos 26-rių metų istoriją aš vienas nerašiau. Iš viso 1962 m. Bostone dar negyvenau. Be manęs apie skyriaus veiklą rašė Adomas Tumas, Juozas Stašaitis, Juozas Vaičjurgis ir kiti. Bendrai, pagal instrukciją per eilę metų skyriaus (skyrių) valdybos kasmet "Ramovės" Centro Valdybai siųsdavo metinius skyriaus veiklos raportus bei svarbesnius protokolų nuorašus. Iš susikaupusios medžiagos, Centro Valdybos pavedimu, "Kario" redaktorius Balys Raugas, įdėjęs daug darbo ir pasišventimo, susitelkusių medžiagą bei nuotraukas sukla-

sifikavo ir iš jos suredagavo monokurios gali pavydėti bet kuri lietuviška organizacija Amerikoje.

Be abejo, žinant mūsų tremties spaudos vargus ir darbo sąlygas, ir monografijoje pasitaikė viena kita korektūros bei teksto klaida, tačiau tas veikalo vertės nesumenkina. Jis visada pasiliks liudytoju lietuvių karių veiklos kovoje už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę.

2. Bostono ramovėnų skyriaus veiklos lenteles sudarė Juozas Vaičjurgis. Jis, kaip darbštus ir sąžiningas karininkas, į lenteles įrašė tik tuos ramovėnus, kurie sąžiningai užsimokėdavo nario mokesį ir aktyviai dalyvavo skyriaus veikloje. Rašyt. St. Santvaras savo raštu 1981-mų metų birželio 9 d., įteiktu valdybai, iš Bostono ramovėnų eilių pasitraukė (čia pridėdu ir St. Santvaro pareiškimo nuorašą), dėl to jis į lenteles nebuvo įtrauktas. Nežiūrint to, Santvaras skyriaus veikla domėjosi ir kai kada atsilankydavo ruošiamuose parengimuose.

3. --- 1978 m. kariuomenės šventės mentalią, mozaikinę LKVS "Ramovė" II dešimtmečio monografiją, minėjimas Bostone. tokio minėjimo nebuvo", - rašo J. Starinskas.

Čia yra paprasta korektūros klaida. Vietoje 1978m. datos turi būti 1987 m. Jam Juozas Vaičjurgis ir vadovavo. Kažkodėl Jonas Starinskas šios klaidos nepastebėjo? Starinskui visa skyriaus veikla, apimanti aštuoniolika knygos puslapių... "parašyta Jono Vizbaro šališkai ir su klaidomis" ir tik... "išskyrus 1985 metus", mat tada pirmininku buvo J. Starinskas, jau yra nešališka ir be klaidų... Kur tas šališkumas?

Spaudos kritika yra naudinga, jeigu ji parašyta objektyviai ir paremta tikrais faktais bei šaltiniais. Nepagrįstas knisinėjimas po autorių rašto darbus, vadovaujantis vien asmenine ambicija, parodo tik blogą žmogaus valią ir intelektualinį menkumą.

Jonas Vizbaras
LKVS "Ramovė" CV Garbės Teismo
Pirmininkas

lonu pasigirti. Juk kiekvienas esame sau pats svarbiausias žmogus pasaulyje. Bet kai kitiems pasigyrimai skelbiami (A. Gustaitis dienoraštį prieš išleidimą perrašęs), skaitytojui nejauku.

Knygos dienraštinė dalis yra plati ir naudinga. O ką daugiau ten randame? Visko. Net sunku įsivaizduoti,

kokią medžiagą autorius jungia prie dienoraščio. Ir korespondencijėlės, paauglystėje laikraščiuose skelbtos, ir priešodžių sąrašas, ir *Aušros* su Mažvyko *Katekizmo* puslapių antspaudai — viskas, kas tik rašte egzistavo ir pakliuvo po A. Gustaičio ranka. Tas pats yra su nuotraukomis. Todėl turime savotišką rinkinį — En-

ciklopediją Kaspakliuvo. Tokio žanro knygos dar neteko matyti. Šitai nereiškia, kad autorius įvykdė ką nors bloga, tik gerokai keista. Kiekvienas tars — A. Gustaitis yra darbštus žmogus. Taip pat sutiks, kad turime glėbį medžiagos, kad Devenių kultūriniam fondui šis leidinys daug kainavo.

Vsua.

AR PRATĘSEI "KARIO" PRENUMERATĄ,
prijungdamas auką, kuri pagelbėtų "KARĮ" siuntinėti į Lietuvą?

ANDRIUS NORIMAS

MARIUS PALIONIS

P o e m a

*Išvaizda nesudėtinga, paprastutė —
Milo sermėga ir lino marškiniai,
Vyžuotos kojos, tartum tik iš kūtės,
Už diržo, virš sermėgos, šoviniai.*

*Ant neklusnių plaukų plokščia kepurė
Ir perskeltas pusiau senas matikas.
Gi veidas neskustas, žandai papurę.
Tik žydros akys visiškai netinka!*

*Jų melsvume toks kaimo nekaltumas,
Tokia tyra siela dvelkte padvelkia!
Nenuslopina jos "bankrutės" dūmas,
Nei grubūs žodžiai jos visai nesmelkia.*

*Plati krūtinė netelpa sermėgoj,
Nuo kieto darbo pirštai nesitiesia.
Tik spaudžia šautuvą, jį jau pamėgęs,
Su dviem granatom jie jau keturiese!*

*Caro mokslo atsisakė jis mokykloj,
Tik atskiras raidės sunkiai paskaito.
Žemėn sulindusioj, senoj maldykloj
Kol atkalba maldas, visas sukaista.*

*Natūralus jo protas neskubėjo —
Vis sprendė problemas kažkokias.
Taisyklės pačios jame susidėjo,
Galvon jas dėjo visiškai kitokias.*

*Kitokias, negu caro žandarmerijos,
Kitokias, negu lenkų dvarininkų.
Svajėjo apie Lietuvos imperiją,
Laisvą, galingą ir be vietininkų.*

*Kai sklido šalyje laisvės trimitai,
Nauji vadai lietuviškai kalbėjo,
Jis juto širdyje: visi jo mitai,
Lyg vasarojus, gražiai užderėjo!*

*Jau tvinksi smilkinius pasiryžimas —
Apginti savo žemę, ją vaduoti!
Išguit iš Lietuvos caro režimą
Ir kraštui savą valdžią duoti!*

*Juk visko galima lengvai pasiekti,
Jei trokštame stipriai: paimt ar duoti!
Eina raštinėn. Liepė jam prisiekti,
Kad jis tėvynės nenorės išduoti.*

*Ne kareivių susirinko ten būriai—
Pilkasermėgiai vyrai, kaip ir jis,
Jie kalbasi tarpusavy guviai,
O širdyje slapta dega liepsnomis.*

*Marius prie raštininko stalo
Paklaustas tarė pavardę ir vardą:
"Palionis", suskambėjo lyg kristalas.
"O vardas Marius". Plunksna rašo, nardo.*

*Lape pažymėtas, toliau paėjęjo,
Į tarpą jaunuolių, būrin priimtų.
Širdis daužės kūjais, kažko ilgėjos? ...
Ar gaila mamos, tėtės, namų gimtų?*

*Apgint šventas teises jisai atėjo!
Gaila tik Onytės, tos mėlynakės...
Jo tikslus žino ir laukti žadėjo,
Slaptojų jo svajonėjų altorius matės.*

*Dilgteli krūtinėj ilgesingas dūris,
Prisiminus, kad Onytė pasilikusi jo liūdi.
Vėl svajones pina, pilis kuria,
O stipresnis jausmas širdyje jo glūdi.*

*Onytės veidely Lietuvos vis mato —
Lyg mergelę savo jis Tėvynę myli!
Bet pirmon eilėn tik kraštą stato —
Jis jo niekadės karčiai dar neapvylė!*

*Menki, pasenę jiems ginklai išduoti —
Vokiečiams likučiai jau nereikalingi...
Su tokiais reikėjo Lietuvą vaduoti
Nuo priešų gausių ir labai galingų.*

Pirmas kovos krikštas Palioniui įvyko
Šiaurėje tėvynės su žiauriu juo priešu.
Jau seniai žinojo apie bolševikus,
Kad jie caro valdžią nuvertė ir plėšė.

Lietuvon įsibrovė! Mūsų kraštą engia!
Miestelius užėmę savo valdžią kelia.
Užkirst jų veržlumą niekas neįstengia—
Lietuvos gynėjų vos tiktai saujelė...

Skuba savanoriai savo žemę ginti,
O vadovai kovai rūpina ginklus.
Tik bemoksliai reikia išmankštinti,
Tai ir Mariui laikas nekantrus.

Kai kurie draugai jau kovose garsėjo:
Viens kovoj narsus, kitas vėl reiklus.
Marius dar prie knygų ir raštų sėdėjo,
Dar vis sėmė mokslo, žibino ginklus.

Pagaliau sulaukė lemiamos kovos:
Utenos puolimui lietuviai užgrius.
Vora jau žygiuoja link Aluntos,
Toli mato bokštus dvigubus, smailius.

Išsidėstę grioviuos, kaimo patvoriuos,
Laukia vyrai priešo nakties tylumoj.
Akys skrodžia tamsą iš tankios girios—
Raiti bolševikai žvengiančiais arkliais!

Vadas liepia šudyt, nes priešas arti.
Suklega kulkosvaidis, bet tuoj nutyla...
Priešo kulkos žvimbiam pro Mariaus ausis,
Bet jisai be žodžio pareigai pakyla.

Nustumia lavoną, nors draugo gaila...
Griebia abiem rankom valdyti Maksimą.
ugnis tratą, sėja salvę smailę,
Priešų daug iškrinta — džiugesys jį ima!

Žirgai stoja piestu, pentinai juos spardo,
Griūva iš balnų ruseliai, mirties ištikti.
Širdyje vis kaista jo Tėvynės vardas,
Akyse tik mirga šešėliai pikti.

Kas tai? Šonan Mariui kažkas dūrė?
Niekis!.. Tai tau! Kaspinas užkliuvo...
Naujus šovinius kol vėl sukūrė,
Juto drėgmę slenkant... ir visai sugriuvo...

Atmerkė akis, nustebęs aplinkybėm:
Šypsos moteris raudonu kryželiu.
Felčeris iš pulko ir draugų lipšnybė.
"Ko gi aš čionai be reikalo guli?"

Čia tik sužinojo, kad priešas nugintas,
Aluntos kautynės lietuvių laimėtos!
Sakė, Marius šaudė tarsi apsvaigintas,
Bolševikų kraujo daug buvo pralieta.

Kai po sužeidimo vos iškapanojo,
Jo krūtinę puošė narsumo kryželis.
Vyčio ženklą drąsa išsikovojo.
Atsimins šį mūsų likusį amželį.

Vėl į pulką Marių sugrąžino.
Bolševikų jau nebuvo, jau krašte ramu.
Onytę sutikti prie šieno vežimo
Buvo jo svajonė, ilgesys namų.

Bet ir vėl plėšikai Lietuvą užplūdo —
Iš šiaurės Bermontas grasino karu.
Dar ne laikas kariams imtis plūgo —
Atsirado priešas net iš vakarų.

Neilgai reikėjo kautynių belaukti —
Susitiko jėgos ten, prie Šeduvos.
Vai pradėjo kulkos kaukti
Garbei naujos, atstatytos Lietuvos.

Daug naktų be miego, vargas dienomis,
Bet išvyti priešų reikia būtinai!
Tvarkės jėgos ir vadų atvyko vis,
Skryiui vadovauja Marius sumaniai.

Kai Radviliškio kautynės nuėmė kovas
Ir bermontiada smuko vis tolyn,
Marius ėjo prieky, vydamas gaujas,
Vyrai sėjo kulkas priešui įkandin.

Naujas kryžius ant Mariaus krūtinės —
Už narsumą reikia vyrą pažymėt.
Subrandintas vargo ir kietų kautynių,
Marius tėviškėlę moka juk mylėt.

Dar ne viskas — trečias priešas iš rytų —
Klastingasis lenkas puola mūsų žemes.
Vilnius jau ne mūsų... širdyje glitu...
Ak, ne jau ramybės nesulauksim mes?

Veržiasi kareivis į kovos karštybę,
Bet vadai galvoja jau kitaip.
Savanorių jau yra daugybė,
O apmokyti juos nėra kam, nei kaip.

Visai neseniai buvęs dar beraštis
Marius moko vyrus karinių žinių.
Jie pajunta meilę tautai jo bekraštę,
O tada ir mokslui nėra kliuvinių!

Deja, su lenkais jam kovot neteko...
Mokiniai jo stebuklus vis darė!
Želigovskiui Vilnius lengvai atiteko:
Tautų Sąjunga su lenkais karui galą tarė.

“Aš nerimsiu tol, kol Vilnių atgausim!
“Bokštai jo man įkvepia drąsos!
“Lenkams mes jau niekad nevergausim!
“Dievas kraštui brangią laisvę duos!”

Palengva Europoj blėso karo laužas,
Nuo kovų pavargo tautos mirtinai...
Lietuva prakuto, šuoliais greit paaugus,
Tvarkėsi vargingai, bet savaip, laisvai!

Kaipo savanoris, Palionis gavo žemės,
Paskolą iš banko statyt trobesiams.
Neturėjo rūmų, nė patogios menės,
Bet Onytė tapo mama jo vaikams.

Tris vaikus turėjo, iš jų du sūnelius.
Laisvojoj tėvynėj lankė jie mokyklą.
Palioniai augino bulves, taipgi linelius.
Laikas slydo, lyg per kokį stiklą.

Sūnūs siekė mokslo vis aukštesnio,
O dukra jau virto jauna moterim,
Kai trenkė žaibas už viską baisenis —
Įžengė į kraštą siaubas su mirtim...

Sūnūs tuoj į mišką kovai pasitraukė,
Marius gi išsikasė paslėptąjį ginklą,
Po “seimo” pavergėjų dingo kaukė —
Kasdien baimė rezgė vis klaikesnį tinklą...

Šventąjį Antaną šventė kaimynuose,
Kai užgriuvo staigios emgebistų gausjos...
Leidos į namus atgal, betgi jau namuos
Betvarką terado... Nėr dukters, žmonos...

Vienas kelias liko — tiktai į mišką!
Prie Pilkųjų Brolių greit kariai pritapo.
Tėvynei rytojus liko neryškus,
Vergijos pradėjo naująjį etapą.

Kai su sūnumis miške susižinojo,
Trise sudarė pergalingą grupę.
Lyg laukinės katės jie visur kovojo,
Traukdavos staigiai, iš ugnies ištrūkę.

Legendos ir sakmės apie šią trijulę
Partizanų tarpe sklido jau plačiai.
Tik nežinomybė jų vardus užgulus,
Pridengta ji šydų dienai šiai.

Kardą kėlęs, sakoma, nuo kardo žus...
Žuvo Palionių trijulė nelauktai...
Padavimas lieka amžinai gražus...
Žuvusiems garbė plazda ten, aukštai!

Apsupti susisprogdino jie granatom,
Kad neliktų sribams ženkle, ginklo.
Nežinomų narsių karių pramatom
Įamžinti vardus garbės paminkle.

Nors kapą Palionių trypia pavergėjas,
Bet vėl išauš diena jų vardą skelbti!
Nežinomi kariai ten galvą dėjo —
Garbės nestengs jokia valia nustelbti!

Jėga raudoną jungą mums uždėjo
Ir genocidu bando viešpatauti.
Bet neslopins ji tautinės idėjos —
Nerims tauta savas teises atgauti!

Vaikų vaikai, į užjūrius iškilę,
Jau užsikrėtę idėjomis kitom...
Vergijoje gi patriotizmas gilią,
Oi, gilią šaknį leidžia paslapčiom!

Tikėk, lietuvi — vėl prisikels galiūnai!
Vėl iš vergijos kils tauta sava!
Sugrius molinėm kojom atėjūnai,
Ir prisikels mūsų šventoji Lietuva!

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunellenė
8650 Shari Drv., Westland, MI 48185
Šiuo adresu siųsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

Alfonsas Nyka-Niliūnas

B A R B A R A I

*Raudonos aušros kraujo upėmis nudažo
Mūsų sapnų akis. Greiti kaip strėlės Azijos žirgai
Ant karčių išneša laukinę kontinento saulę,
Apspjaudytą ir kirviais sukaptą. Jos šviesos
Apakintų beveidžių demonų būriai*

*Ir protėvių benamės dvasios
Su gaujomis išalkusių vilkų
Atseka mus iš paslaptingo Oriento,
Ištirpsta su tamsa. Prieš mus, žaliaam slėny,
Rubiniais spindi išsvajotas miestas.*

* * *

MES NEBIJOME MIRTI . . .

1990 m. kovo 11 d. Aktas parodė pasauliui, kad daugiau kaip prieš 50 metų žiauriai žudoma ir kankinama lietuvių tauta išliko gyva ir nori būti laisva. Lietuviai atgijo, pradėjo klabinti didžiųjų valstybių duris, prašydami, kad jie skubiai pripažintų Lietuvą nepriklausoma, demokratine respublika. Tačiau pasaulio didžiūnai, bijodami užrūstinti Kremliaus valdovą Gorbačiovą, delsė, nors per 50 metų skelbė, kad Lietuva buvo jėga okupuota. Lietuvių tautos dalis, gyvenanti laisvuose kraštuose, siuntė savo kraštų prezidentams telegramas, peticijas, skambino telefonais, lankė juos ir demonstravo...

Pasaulio didžiūnai džiaugėsi, kad iš sovietinio jungo išsilaisvino Vengrija, Lenkija, Čekoslovakija ir Rytų Vokietija. Raudonojo maro atsikratė Rumunija, Bulgarija.

Tačiau lietuvių, latvių ir estų šauksmui, – "mes nebenorime būti vergais, savo žemėj norime būti laisvi", – didžiūnai buvo kurti.

Nepaisydami nieko, Lietuvos prezidentas Vytautas Landsbergis, jo kabinetas ir parlamentas ruošė kraštą savarankiškam gyvenimui, mezgė prekybos

ryšius, ieškojo užtarėjų ir pagalbos. Nuolat lankėsi JAV ir kituose kraštuose ir nenustojo vilties, kad jų bandymas be ginklų išsikvototi nepriklausomybę bus sėkmingas. Kremliaus valdovas, pripratęs naudoti jėgą, atvažiavęs į Vilnių, grasino ir baugino, kad jei neklausys, – pavartos jėgą. Lietuviai jam įrodinėjo, kad Lietuvos valstybė senesnė už Rusijos, kad 14-15 šimtmečiuose didelė Rusijos dalis buvo lietuvių valdoma, priminė sovietinės Rusijos su Lietuva 1920 m. liepos mėn. 12 d. pasirašytą taikos sutartį, priminė, kad tik Stalino-Hitlerio sandėrio pasėkoj Lietuva buvo sovietinės Rusijos okupuota, jos nekalti gyventojai kankinami ir žudomi, kad tų nekaltų aukų kaulais nukloti Sibiro plotai ir amžino išąlo žemė...

Užsirūstinęs Gorbačiovas išvažiavo ir įvedė blokadą, galvojo, kad nepritekliai privers lietuvius nusileisti. Apsirikol! Pasaulinė spauda, radijas ir televizija kėlė Lietuvos klausimą, garsino lietuvių vardą. Gavęs Nobelio taikos premiją Gorbis pasijuto dar didesnis.

Gorbačiovas bandė lietuvius išprovokuoti. Prezi-

dento Landsbergio prašomi laikėsi ramiai, kultūringai.

Vilniuj ir kituose didesniuose Lietuvos miestuose pagausėjo sovietinės kariuomenės, tankų ir šarvuočių... Gatvėse padidėjo užpuolimų prieš beginklius organizacijų pareigūnus, grįžtančius iš darbo tamsoj, užpuolimai ir žiaurūs sumušimai... Vilniuje pradėjo jėga užiminėti pastatus. Pretekstu, kad jie slepiasi nuo karinės prievolės, ėmė suiminėti jaunuolius...

Kulminacinį tašką agresiniai veiksmai pasiekė, kai sausio 13 d. ankstyvą sekmadienio rytą (2 val. po vidurnakčio) rusų tankistai, desantininkai ir specialūs juodomis beretėmis pasipuošę daliniai, iki dantų apsiginklavę, apsupo Lietuvos komunikacijos centrinį bokštą. Beginkliai lietuviai, jauni ir seni, vyrai ir moterys, giedodami tautines giesmes, pastoj agresoriams kelią. Paplūdo nekaltų aukų kraujas. Liudininkų pareiškimais spaudos atstovams, aukos krito nuo kulų, buvo kapojamos kirviais, triuškinamos

mos tankais... Vaizdas šiurpus ir iki sielos gelmių sukrečiantis. Mums, gyvenantiems JAV, buvo dar skaudžiau, nes mūsų prezidentas patarė audiencijos su prezidentu V. Landsbergiu metu laisvės siekti diplomatinio, pasitarimų keliu. Juk lietuviai bandė ir bandė, o jiems atsakė žiauriu smurtu. Matėm kaip šaudė ir žudė mūsų beginklius brolius ir seseris, stojusius prieš brutalią jėgą... Jie mirė su giesmės garsais lūpose... Ar tai ne antrosios Kražių skerdynės, kada carinės Rusijos sužvėrėję kazokai kardais kapojo vaikus, moteris ir vyrus, kurie savo kūnais pastoj kelią į bažnyčią, kad jos neišniekintų, neuždarytų?..

Stebint sausio 13-osios skerdynes Vilniuje, rauda veržėsi iš krūtinės, ašaros ritosi skruostais, o lūpos kartojo: "Viešpatie, ar dar nepakankamai prisikentėjo lietuvių tauta, kodėl leidi Marijos Žemei vėl paplūsti kraujais?"

Kai vyko Kražių skerdynės, pasaulis nematė, o sausio 13-osios skerdynes pasaulis pamatė televizijos

1990.XI.23 Nežinomo kareivio perlaidojimas. Viduryje prezidentas Vytautas Landsbergis

ekranuose, skaitė spaudos puslapiuose, tik Kremliaus valdovas Gorbačiovas aiškinosi, kad jis nežinojęs.

Gaudėm žinias, stebėjom televizorių ekranus. Matėm statomas apie parlamento rūmus barikadas, matėm vyrus ir moteris dieną ir naktį saugančius tuos rūmus. Matėm, kaip didelis ratas priešmokyklinio amžiaus susikaupusių rimtų vaikučių, eidami ratu, dainuoja: "Mūsų broliai už Tėvynę dirbo ir kentėjo, ir už pilį Gedimino galvą jie padėjo..."

Sausio 13-osios aukas į amžinojo poilsio vietą lydėjo tūkstantinės žmonių minios, už juos meldėsi visi lietuviai. Juk tai naujųjų laikų kankiniai.

Kai "neautorizuoti sovietiniai didvyriai" savo "neautorizuotus" veiksmus pakartojo prieš muitines Lietuvoj, naikino ir daužė langus, pastatus ir beginklius tarnautojus ir savo išpuolį pakartojo Rygoj, Latvijoje, kur žuvo keturi latviai, pasaulis matė ir girdėjo.

Kai vasario 9 d., nepaisydami gąsdinimų ir grasi-
nimų, lietuviai balsuodami pareiškė norį būti laisvi,

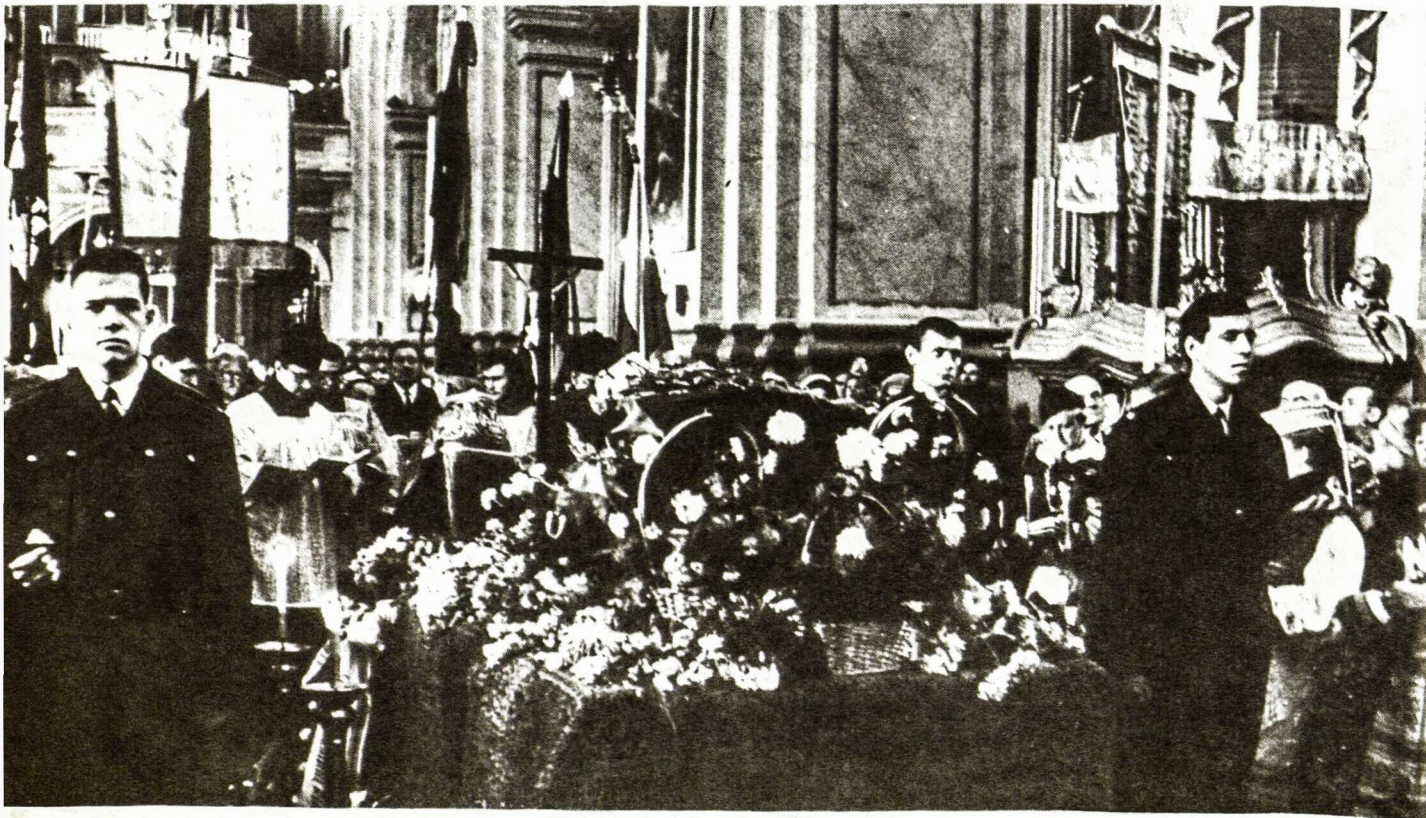
Gorbačiovas pareiškė, kad to balsavimo nepripažįsta, nors už nepriklausomybę pasisakė ir mažumos.

Vilniuj, prie televizijos bokšto susirinkę gyvi išlikę lietuviai laiškuose savo giminėms rašo apie tai, ką jautė, kai beginkliai stoji prieš sužvėrėjusius okupantus, kai prieš juos buvo atkreipti šautuvų vamzdžiai, riedėjo tankai ir bet kuriuo metu galėjo nutrūkti jų gyvybės siūlas, – "mes nejautėm jokios baimės, galvojom, kad jei ne mes, gal mūsų vaikai ar vaikaičiai bus laisvi savoj nepriklausomoj tėvynėj..."

Jei žmogus nebebijo mirties, vadinasi jo kentėjimų taurė sklidina, jam nebaisu mirti, jam baisu būti bejėgiu vergu...

--Mus laiko už pikčių pikčiausius žmones tik-tai dėl to, jog mes lietuviai.

Taip rašė Vincas Pietaris 1896 metais, išreiškdamas savo nuomonę apie tuolaikinius Lietuvos okupantus rusus.

Nežinomo kareivio palaikai gedulingų šv. mišių metu. 1990 m. lapkričio 23 d.
Šaulių garbės sargyba

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS SUVAŽIAVIMAS

1990 m. lapkričio 23 d. Kaune įvyko LŠS suvažiavimas. LŠS suvažiavimas patvirtino naująjį Statutą, priėmė rezoliucijas, patvirtino veiklos kryptis, išrinko CV-bos pirmininką, narius bei kitus LŠS organus. Kaip ir buvo tikėtasi, CV-bos p-ku išrinktas Gediminas Jankus. Iš keturių kandidatų jis teisingiausiai nusakė Sąjungos reikšmę ir jos veiklos kryptis ir tai jis įrodė darbais iki suvažiavimo laikinai eidamas Pirmininko pareigas. Iš 172 suvažiavime dalyvavusių delegatų (jie atstovavo 45 LŠS dalinius) už G. Jankų balsavo 124 šauliai. Vicepirmininku išrinktas Algimantas Ragelis, atsakinguoju sekretoriumi – Stasys Ignatavičius, išdininku – Vladas Bieliūnas, Garbės p-ku – Mykolas Abarius.

Pas mus labai pablogėjo politinė padėtis, nes sovietų konservatorių lyderiai reikalauja į Lietuvą įvesti kariuomenę ir prezidentinį valdymą. Gorbis ir generolai vėl grasina mūsų Nepriklausomybės Aktui ir bando vėl uždėti vergijos grandines. Į Lietuvą gabenama okupacinės kariuomenės daliniai ir technika. Po kalbų okupantai pradėjo veikti. Buvo nupjauti du kryžiai tremtiniais ir rezistentams bei nuplėšta lentelė Juozui Lukšai-Daumantui. Kaip teigia liudininkai šiuos vandalizmo aktus atliko rusiškai kalbantys žmonės. Okupantai šeiminkauja mūsų Tėvynėje kaip savo namuose. Po šių barbariškų aktų Pirmininko įsakymu šauliai stojo budėti prie tautinių ir religinių paminklų bei ypatingai svarbių objektų Kaune, Klaipėdoje, Marijampolėje, Panevėžyje ir kituose miestuose bei vietovėse. Šauliai budi ir ruošiasi apginti nuo subjaurojimo tautos istoriją. Esame viskam pasiryžę ir, jeigu reiks, duotą prie VI. Putvinskio kapo priesaiką – nesulaužysime. Tai gal bus tik simbolinis pasipriešinimas, bet 1940 metų istorija nepasikartos. Nusibodo būti vergais, be to, norisi, kad mūsų vaikai ir anūkai laimingai gyventų Laisvoje Lietuvoje. Aišku, sunku

LŠS suvažiavime simbolinę žvakę uždegė Mykolas Abarius

mums dabar, bet sukandę dantis laukiame Dievo Malonės ir toliau dirbame savo darbą. Gal jau būtų išsprendęs Lietuvos likimas į gerąją pusę, jeigu nepultų visas pasaulis padėti tinginiui ir girtuokliui Ivanui. Kaip valdovai nesupranta, kad tai be-

viltiška – tas pat kas pilti į kiaurą kibirą. Juk dabar sovietai jaučia pasaulio paramą ir su Pabaltijo valstybėm gali padaryti ką tik nori.

Kai žalos Lietuvai daro okupantai, tai suprantama, bet labai skaudu, kai tai daro tautos išdavikai, kurie už ge-

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS SUVAŽIAVIMO, ĮVYKUSIO 1990 M. LAPKRIČIO 23 - 24 DIENOMIS, R E Z O L I U C I J O S

I. Dėl Šaulių Sąjungos veiklos krypčių.

1. LŠS tęsia iki 1940 metų Nepriklausomoje Lietuvoje veikusios sąjungos veiklą, yra nedaloma organizacija ir vadovaujasi suvažiavimo patvirtintu Statutu.

2. LŠS tikslas – Lietuvos Nepriklausomybės įtvirtinimas ir gynimas.

3. LŠS derina šaulių karinį-fizinį parengimą ir kultūrinę-švietėjišką veiklą.

4. LŠS ugdo jaunimo tarpe patriotines nuostatas, ruošia ištikimus Tėvynės gynėjus, remiasi šauliška drausme.

5. LŠS remia tautinės kultūros ugdymą, skatina šaulių kūrybines iniciatyvas, vysto sportinę veiklą.

II. Dėl Šaulių Sąjungos santykio su valstybinėmis struktūrom.

1. LŠS yra savarankiška, savanoriška Tėvynės gynėjų organizacija.

2. LŠS remia ir palaiko vyriausybės ir parlamento veiksmus, įtvirtinančius Lietuvos Nepriklausomybę.

3. LŠS glaudžiai bendradarbiauja su Krašto Apsaugos departamentu.

III. Dėl Šaulių Sąjungos santykio su partijomis ir visuomeniniais judėjimais.

1. LŠS yra nepolitinė, nepartinė organizacija, neatstovaujanti jokios partijos interesų.

2. LŠS nedalyvauja priešrinkiminėse kampanijose, nesiekia valdžios.

3. LŠS laiko šiuo metu netikslingu Lietuvai pacifistinį judėjimą. Demilitarizavimo idėja dabartiniu metu itin pavojinga Lietuvos Nepriklausomybei ir veda į jos praradimą.

4. LŠS vienodai traktuoja komunistų partijos narius – “tiek savarankiškos”, tiek KPSS. LŠS pabrėžia, kad vieni ir toliau slapta žlugdo Valstybės atkūrimą, įvairių struktūrų lygyje, kiti – atvirai siekia Lietuvos įjungimo į Sovietų Sąjungą ir veikia, kaip svetimos valstybės statytiniai. Komunistų partiją už veiklą, nukreiptą prieš Nepriklausomą Lietuvą, būtina paskelbti už įstatymo ribų.

5. LŠS neremia partijų ir visuomeninių judėjimų ekstremistinių veiksmų ir išpuolių, kaip nepateisinamų nūdienėje situacijoje, nes jie dažniausiai panaudojami provokaciniams tikslams, sunkina Valstybės atkūrimą, trikdo atsiskyrimo nuo Sovietų Sąjungos procesą.

6. LŠS remia visas organizacijas, kovojančias už ekologiškai švarią Lietuvą.

IV. Dėl Šaulių Sąjungos požiūrio į sovietų karinius dalinius.

1. LŠS pareiškia, kad Lietuvos Respublikoje dislokuoti sovietų kariniai daliniai vertintini kaip okupaciniai svetimos valstybės daliniai ir privalo būti iš Respublikos teritorijos išvesti, priešingu atveju, Lietuvos Nepriklausomybei kyla tiesioginė, nuolatinė grėsmė.

2. LŠS pabrėžia, kad Lietuvoje esančios sovietų bazės ir daliniai yra tarpvalstybinių derybų objektas ir bet kokios kraštutinės pastangos savo iniciatyva išspręsti šį klausimą tik destabilizuoja padėtį, atitolina bet kokias derybas, diskredituoja Respubliką pasaulio visuomenės akyse.

3. LŠS atsiriboja nuo bet kokių kraštutinių veiksmų, nukreiptų prieš dislokuotas karines dalis, sovietų karininkus bei jų šeimas ir kviečia Lietuvos piliečius nedalyvauti aiškiose provokacijose.

V. Dėl Šaulių Sąjungos požiūrio į kitų tautybių Lietuvos piliečius.

1. LŠS yra patriotinė visų Lietuvos piliečių organizacija ir Sąjungos nariais gali tapti ir kitų tautybių bei įvairių tautybių gyvenantys Respublikoje Lietuvos piliečiai, remiantys Respublikos Nepriklausomybę, dalyvaujantys Valstybės atkūrimo veikloje.

2. LŠS palaiko kitų tautybių Lietuvos piliečių kultūros vystymą, pabrėžia jų teises, siekia, kad Respublikoje būtų sudarytos būtinos sąlygos įvairių nacionalinių bendrijų gyvavimui.

3. LŠS kviečia vienyti visus Lietuvos piliečius, įtvirtinant Valstybinę, sprendžiant aktualias ekologines, ekonomines, dorovines problemas.

resnį ėdalo kąsnį išdavė tautą ir Tėvynę. Komunistai visomis išgalėmis stengiasi užsmagti mūsų Laisvę ir išduoti Maskvai. Brazauskas ir jo šutvė labai kenkia ir Lietuvos šauliams, nes vis delsiama su CV namų gražinimu Kaune, ir A. Brazauskas, kuris yra vicepremjeras, tam kenkia. Jo pasekėjų yra ir Kauno savivaldybėje. Turime prašymą užjūrio

šauliams. Mums teigia, kad nėra tiesioginių įrodymų, kad šie namai buvo įsigyti už šaulių lėšas ir priklausė LŠS. Aišku, archyvuose dokumentai yra, bet priešiškos jėgos mums kliudo ir jų neduoda, tuo kliudydami gražinti mums teisėtiems šeiminiškams. Prašome rinkti parašus po šiuo tekstu. Mes laukiame išseivijos šaulių parašų, nes gal tai padės atgauti LŠS

turtą. Mes esame dėkingi Broliams ir Sesėms tremtyje už moralinę ir finansinę paramą – visi Jūsų suaukoti pinigai skiriami šauliškumo idėjų propagavimui bei Brangiajai Lietuvai.

Nuoširdžiausi linkėjimai Broliams ir Sesėms nuo Lietuvos šaulių ir Centro Valdybos.

St. Ig.

KLAIPĖDOS KRAŠTO IŠVADAVIMO MINĖJIMAS

(Detroit, Mičigan)

Sausio 15 d. suėjo 68 metai, kai Klaipėdos kraštas sukilėlių buvo išvadotas ir prijungtas prie Lietuvos. Minėjimas buvo pravestas Šv. Antano parapijoje sausio 20 d. ir pradėtas 10:30 val. ryto Mišiomis. Į bažnyčią įžygiavo LŠST ir ramovėnų Detroito skyriaus pirmininkas Mykolas Abarius, Nemuno j. šaulių rinktinės ir ramovėnų centro valdybos pirmininkas Edmundas Vengianskas, šaulys Vincas Zimkus, Švyturio j. šaulių kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas ir Švyturio j. šaulių kuopos vicepirmininko Juozo Kinčiaus vadovaujamos 6 vėliavos: Amerikos, Lietuvos, Savanorių-Kūrėjų, St. Butkaus kp., Švyturio j. šaulių, Dariaus-Girėno klubo. Mišias už gyvus ir žuvusius Klaipėdos krašto laisvės kovų dalyvius aukėjo parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas, skaitinius skaitė Matas Baukys, auką nešė Edmundas Vengianskas ir Stasys Šimoliūnas, gražiai giedojo parapijos choras.

Po Mišių buvo vaišės-kavutė su pyragais parapijos salėje. Onutė Abarienė vaišino iš Lietuvos atvežtais saldainiais.

Akademija ir meninė dalis

Akademiją pradėjo ramovėnų Detroito skyriaus pirmininkas Mykolas Abarius ir pakvietė kun. Alfonsą Baboną sukalbėti invokaciją. Po invokacijos atsistojimu ir tylos minute pagerbti žuvę Klaipėdos krašto vaduotojai ir dabar rusų žiauriai nukankinti lietuviai Vilniuje. Gyviesiems Vincui Tamošiūnui ir Stasiui Šimoliūnui prisegtos gėlės. Mykolas Abarius pristatė paskaitininką. Paskaitą skaitė atvykęs Čikagon ramovėnų centro valdybos ir Nemuno Jūrų šaulių rinktinės pirmininkas Edmundas Vengianskas, kurio kalba čia duodama iš-tisai:

“Minėdami lietuovs valstybiniame

gyvenime labai svarbų istorinį įvykį: Klaipėdos miesto, uosto ir krašto atvadavimo metinę sukaktį, - negalime pamiršti Mažosios Lietuvos garbin-gos istorijos. Tad bent trumpai nusi-kelkim į jos istorinę praeitį, surišant ją su egzistuojančia padėtimi po Pir-mojo pasaulinio karo atsikūrusioje Lietuvoje, pakilusioje laisvam ir ne-priklausomam gyvenimui Baltijos jūros pakrantėje, ir atkreipkime dėmesį į Lietuvos Šaulių Sąjungos ir karių vaidmenį Klaipėdos atvadavi-mo kovose, kuris mūsų minėjimuose, kažkodėl dažnai praeina nepa-stebėtas.

Aiščiai-baltai: prūsai, lietuviai, latviai, iš didžiojo tautų kamieno išsi-kerorę į daugelį genčių ir prokalbių daugiašakį medį, įsikūrė gana seniai, dar gilioje senovėje, keliolika tūksta-nčių metų prieš Kristaus gimimą, Baltijos pajūrio miškinguose plotuo-se, tarp Vislos, Nemuno ir Dauguvos upių. Spaudžiami ir teriojami kaimy-nų iš pietų ir vakarų, remiamų apgau-lingai suprasto Kristaus mokslo skelbėjų, ilgai dar bandė išlaikyti sa-vąsias gentis ir savąją žemę, kol dide-snių ir geriau ginkluotų karinių galy-bių verčiami, turėjo trauktis vis toliau į šiaurę, palengva okupantų pavergia-mi, kolonizuojami ir nutautinami. Istorikas dr. J. Jakštas, straipsnyje “Tik vardas beliko”, Dirvoje, kome-ntuodamas vokiečio A. Gerlacho tuo pačiu pavadinimu knygą, taip sako: “Daugumas prūsų, gyvenusių tarp Vislos ir Nemuno, tapo viešpatauja-nčių vokiečių priklausomi. Pažeminti vietinių vokiečių ir dar atvykstančių kolonistų skiedžiami – nyko. Apie 1400-sius metus, sudarę Prūsijos daugumą, jie mažėjo - jei ne kaip žmonių grupė, tai kaip tauta, įsiter-pusi į vokiečių masę - vokiečėdami taip, kad 17-me šimtmetyje, jau liovėsi skambėjusi jų kalba visoje Prūsijoje.”

Edmundas Vengianskas

Lietuviams ir jų sąjungininkams lenkams ir kitiems, laimėjus Žalgirio mūšį, sutriuškinus Kryžiuočių galybę ir užkirtus kelią tolimesnei Kryžiuočių ordino ekspansijai į šiaurę ir šiaurės vakarus, šis didžiulis laimėjimas nebuvo pakankamai iš-naudotas. Nors Vytautas Didysis ir buvo pareiškęs, kad “... prūsai - mano protėvių žemė, ir aš reikalavsiu jos iki Uosos, nes tai mano protėvių pa-likimas...”, tačiau pirmoje Torūnės sutartyje, 1411 m. reikalavo tik Klaipėdos pilies ir jos teritorijos. Melnoežero taikos sutartimi 1422 m. padėtis buvo “išspręsta” ir stabilizuo-ta: Lietuvos vakarinė siena ėjo tik prie Baltijos jūros, ties Palanga. Klaipėda ir jos teritorija liko ordinui. Antroji Torūnės sutartis panaikino Ordino suverenumą ir Klaipėdos sri-tis vėl tapo Lietuvos dalimi, tačiau ji buvo palikta vokiečių administracijo-je, kol 1660 m. Olyvos sutartimi Lie-tuva-Lenkija atsisakė suverenumo ir kraštas galutinai perėjo Brandenbur-

Posėdyje nutarta Klaipėdos Krašto atvadavimo sukilimą organizuoti, prašyti tam Lietuvos Vyriausybės pritarimo ir finansinės bei ginklais paramos. Bruvelaitis klaipėdiečių vardu prašė CV-bos pirmininko, kad jiems į pagalbą atvyktų ir Sąjungos bei slap- tai Klaipėdos Krašte veikiančių šaulių dalinių įsteigėjas Vladas Putvinskis-Pūtvis.

Tuometinis LŠ Sąjungos CV-bos pirmininkas Vincas Krėvė ryžtingai ėmėsi darbo. **Be Krėvės, jo bendradarbių ir be jo vadovautos Lietuvos Šaulių Sąjungos, Klaipėdos sukilimas nebūtų įvykęs ir to meto sąlygomis Klaipėdos Kraštas nebūtų atvadotas...** – savo atsiminimuose daro išvadą A. Marcinkevičius-Mantautas.

Atrodė, išmušė paskutinioji valanda. Ilgiau laukti jau nebuvo galima. 1922 m. pabaigoje mažlietuviai ir LŠS bendru sutarimu, paskubomis buvo sudarytas Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetas, į kurį įėjo: ŠS atstovas A. Marcinkevičius-Mantautas, M. Jankus, J. Vanagaitis, J. Lebartas, V. Šaulinskis ir J. Bruvelaitis. Išleistam atsišaukime viešai buvo atskleistos lenkų intrigos, susikompromitavusių jų draugų vokiečių darbai, smarkiai pasisakyta prieš "Freistadtą" ir, vardan mažlietuviai interesus, raginama jungtis prie Didžiosios Lietuvos.

Buvo kreiptasi, prašant finansinės ir reikiamos ginklo paramos, į Lietuvos vyriausybę. Gautas oficialus atsakymas, kad:

a. Lietuvos ministerių taryba nėra vienodai nusistačiusi dėl rengiamo sukilimo, nesinama jokios atsakomybės už

visus su tuo surištus galimus politinius įvykius. Palieka tai LŠS iniciatyvai;

b. jeigu įvykiai iššauktų kokias nors politines

komplikacijas, kenksmingas Lietuvos politikai, sukilimo vadai

bei organizatoriai galės būti patraukti teismo atsakomybėn už

drumstimą ramybės Klaipėdos krašte;

c. ŠS vadovybėje esant keliems Lietuvos Seimo nariams,

kalbamas sukilimas, jei bus vykdomas, turi būti vykdomas

be Lietuvos Vyriausybės žinios, kad reikalams susikomplicavus

už sukilimo organizavimą ir vykdymą negalėtų būti kaltinams

Seimas;

d. dėl atsargumo, Klaipėdos Krašto sukilėliai iš Lietuvos

Vyriausybės negali gauti jokios finansinės bei ginklais

paramos.

Gavus neigiamą atsakymą ir nesitinkint jokios oficialios paramos iš Lietuvos Vyriausybės, parengiamieji darbai sukilimui ir kovai dėl Klaipėdos Krašto vistiek ryžtingai buvo pradėti. Sukilimo paruošimas, organizavimas ir planavimas buvo patikėtas J. Budriui ir mažlietuviai politikui, nuolat palaikančiam ryšį su Didžiąja Lietuva, E. Simonaičiui. Sukilimo karinių veiksmų vado pareigos pavestos J. Budriui. Visi pasiruošiamieji darbai buvo vykdomi prisilaikant griežto slaptumo reikalavimų, Klaipėdos krašte slapta veikiančių šaulių, LŠS, mažlietuviai patriotų ir Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komiteto autoritetu ir pilna atsakomybe.

Nežiūrint Lietuvos Vyriausybės užimtos neutralumo oficialiosios laikysenos, neoficialiai, paskirų valdžios pareigūnų ir Lietuvos kariuomenės vadovybės, žygis į Klaipėdos kraštą vis dėlto buvo remiamas. Kovos daliniai, kuriuose be vietos mažlietuviai patriotų, sudarydami pagrindines jėgas, dalyvavo iš Didžiosios Lietuvos atvykusių kelių šimtų šautuvais bei kulkosvaidžiais ginkluota šaulių rinktinė, Karo Mokyklos, civiliniais rūbais persirengusi užrakintuose prekinuose vagonuose pervežta viena kariūnų ir trys savanorių karių kuopos. Jų drausminga laikysena iššaukė vietos gyventojų nusistebėjimą. Geležinkelio stotyje kariūnams išsilaipinant, vienas vokiečių, Pirmojo pasaulinio karo dalyvis, pamatęs "piliečius" besirikiuojant, kreipdamasis į savo kaimyną sušuko: "Siest Du, diese Lita- tauer, spielen sich als richtige Solda-

ten!" Sutelkus kovos dalinius ir juos išdėsčius sukilimui buvo pasiruošta.

Tačiau sukilėlių vadovybė, nenorėdama sunkinti santarvininkams spręsti Klaipėdos reikalą, kelias dienas prieš pradėdama karinius veiksmus, pasiuntė pas Klaipėdos krašto sąjungininkų paskirtą civilinį vyr. komisarą Petisne parlamentarų, iš anksto paaiškinti sukilimo būtinumą. Gavus iš jo neigiamą atsakymą, **sukilimas buvo pradėtas 1923 m. sausio mėn. 10 d. naktį.** Kraštas užimtas be jokio pasipriešinimo, gi kovos dėl Klaipėdos uosto ir miesto, prancūzų karinėms pajėgoms besipriešinant, užtruko dar penketą dienų, pareikalavusios 20-ties sukilėlių kraujo aukos.

Sukilimo kovą laimėjus, kraštą perėmė valdyti E. Simonaičio sudaryta Direktorija. Tų pačių metų sausio mėn. 25 d. Ambasadorių Konferencija (alijantai-sąjungininkai) į Klaipėdą atsiuntė specialią komisiją reikalams, jų norima prasme, sutvarkyti. Bet sukilimo vadui J. Budriui konfiskavus komisijos paruoštus specialius atsišaukimus ir neleidus juos paskelbti, komisijai nieko kito neliko, kaip tik imtis diplomati- nių priemonių. Po keletos dar diplomati- nių "žygių" pamatę, kad egzistuojanti padėtis yra nepakeičiama ir, kaip, atrodo, pas alijantus papūtus kitiems vėjams, vasario 19-tąją santarvininkai su prancūzų įgulos nariais ir gen. komisaru išplaukė namo. Juos pasekė ir netoli uosto vartų užsiinkaravęs lenkų laivas su kariais, laukusiais, kada bus prancūzų pakviesti perimti uostą...

Po Pirmojo pasaulinio karo, Versalio sutartimi, kėlėsi vergijos, okupacijos ir svetimųjų priešpaudos didesnės ir mažesnės, kada tai buvusios suverenios valstybės. Lietuvos jau buvo tokia lemtis, kad jai prisikelti buvo sunkiau negu jos kaimyninėms Pabaltijo valstybėms Latvijai ir Estijai. Kodėl? Pirmoje eilėje, Lietuva buvo labiausiai nualintas kraštas, nes geografinė padėtimi ji stovėjo ant didžiųjų kariaujančiųjų valstybių kovos tako. Todėl plėšė ir siaubė ją visi,

kas tik tuo keliu ėjo. Antroje eilėje – nei vienai minėtai kaimynių nereikėjo kovoti nei dėl savo sostinės bei jos apylinkių žemių, nei dėl vienintelio lango – “jūrinio lango” – į Vakarų pasaulį, savojo uosto, kas kitiems, mūsų kaimynams nebuvo suprantama. Gen. S. Raštikis savo atsiminimuose, knygoje “Įvykiai ir žmonės” III-me tome mini, kad ir tokį, sakyčiau, cinišką buvusio Estijos karinio atstovo Lietuvai plk. Saarsen pasisakymą apie mūsų problemas. Jo nuomone, Lietuva jokių problemų neturi, tik, anot jo: “... atiduokite Vilnių lenkams, o Klaipėdą vokiečiams ir jokių problemų nebus”. Tas rodo, kaip lengva skirstyti kitų žemes! Ir kažin ar būtų taip galvojama, jei tas liestu jo paties kraštą – Estiją?..

1919 m. Versalio sutarties autoriai, aliantai: Prancūzija, Didžioji Britanija, Italija, Japonija, vėl mūsų “gerų” kaimynų lenkų sudarytos komisijos (Commision des Affairs Polonaises) pasiūlymu, rado reikalą atskirti nuo Vokietijos ne visą lietuvišką Mažąją Lietuvą, senosios Prūsijos Nadruvos, Skalvos ir Sambijos sritis, o tik jos dalį, esančią į šiaurę nuo Nemuno. Jos negražinti Lietuvai, bet laikyti turbūt visokiems lenkų kombinacijų eventualumams laikinoje Aliantų dispozicijoje. Ir taip sutartį vykdant, Vokietijos kariuomenė 1920 m. vasario mėn. išėjo, o keletas dienų vėliau, Vokietijos Reicho komisaras grafas Lambsdorf, perdavė Klaipėdos miestą ir Kraštą prancūzų generolui Odri. Nuo čia ir prasidėjo, ar geriau sakant, paaštrėjo visos didžiosios mūsų kaimyno lenko ir padėtyje nesusigaudančių sąjungininkų intrigos dėl Klaipėdos prieš Lietuvą,

Savo laikų Lietuvos gen. konsulas Kanadoje dr. J. Žmuidzinas pasakytose kalboje Toronte minint Klaipėdos atvadavimo sukaktį teisingai pastebėjo kad “... **Klaipėdos prijungimo prie Didžiosios Lietuvos idėjos istorinis nuopelnas priklauso mažlietuviams, kurie amžių bėgyje išsaugojo lietuviškus papročius, lietuviškumą ir savo žemę. Jie pirmieji formulojo reikalavimus prijungti Klaipėdą**

ir Klaipėdos Kraštą prie Didžiosios Lietuvos. Klaipėdos sukilimas ir jos atvadavimas buvo sveika mažlietuvių politinė vizija visos Lietuvos ateičiai...”

Ir iš tikro. Nors trijų Lietuvos ir Lenkijos padalinimų rezultate Lietuva ir buvo nustojusi egzistuoti kaip valstybė, tačiau mintis atstatyti ją, jos etnografinėse sienose, sujungti Didžiąją Lietuvą su Mažąja, niekada nebuvo užgesusi. Gi ir Didžioji Lietuva, nepasisekus jai palankiai sutvarkyti Vilniaus klausimo, dar tik pradėdanti atsigauti nuo didžiulės kraujo aukos nepriklausomybės kovose ir šiaip taip atstatinėjanti bei kurianti valstybinę ekonomiką, vargu ar be mažlietuvių iniciatyvos ir padarytų žygių būtų ryžusis naujas kovas, šiuo atveju, dėl Klaipėdos krašto pradėti.

Mažlietuviai, arčiau sekdami pokario įvykius ir išsilaisvinimo galimybes, subruzdavo aktyviau veikti tuojau, tik Pirmajam pasauliniam karui pasibaigus. 1918 m. Tilžėje buvo išrinkta Mažosios Lietuvos Taryba, kuri išleido ir paskelbė sekančio turinio atsisaukimą: “...Mes, lietuviai, čionai, Prūsų Lietuvoje, gyvenantieji... reikalaujam prigludimo Mažosios Lietuvos prie Didžiosios Lietuvos...” Šį Tilžės aktą, kurį, kas dėl Mažosios Lietuvos, galima prilyginti Vasario 16-osios aktui, viešai paskelbtą, pasirašė 24 veikliausieji Mažosios Lietuvos atstovai su J. Vanagaičiu priekyje. Simbolinis Mažosios Lietuvos su Didžiąja Lietuva susijungimo aktas buvo pasirašytas 1920 m. kovo 20 d. Kaune, kurio signatarai – trys Mažosios Lietuvos atstovai: Kristupas Lekšas, Martinas Jankus ir Jurgis Strekys ėjo į Didžiosios Lietuvos Valstybės Tarybą.

Pati Klaipėdos atvadavimo ir sukilimo mintis kilo 1922 metų lapkričio mėnesio pradžioje, kada pasklido gandai, kad Paryžiuje greit bus padarytas sprendimas, vėl tų pačių lenkų kombinacijų ir pasiūlymų išdavoje. Atseit – “Lietuvai, kaip buvusiai nekultūringos Rusijos daliai, kuri nėra pripratusi prie kultūringos tvarkos, negalima skirti aukšto kultūrinio ly-

gio Vokietijos žemių. Todėl Klaipėdos Kraštui numatomas savarankiškumo statusas Prancūzijos ir Lenkijos priežiūroje.

Šie plačiai paskleisti ir kursuojantieji gandai kėlė didelį susirūpinimą Lietuvoje ir Klaipėdos Krašte, ypačiai Šaulių Sąjungos narių tarpe, apie ką kalba tuo metu ŠS buvęs CV-bos pareigūnas A. Marcinkevičius-Mantautas savo atsiminimuose. Tad pacituosiu jo žodžius: “...1922 m. rudenį įtempimas dėl Klaipėdos pasiekė tokį laipsnį, kad susirūpinę piliečiai pradėjo lankytis LŠS-gos Centre besiteiraudami, kas daroma Klaipėdos reikalu. Šauliai irgi pradėjo nekantrauti. Į Kauno šaulių būrio susirinkimą įpuolė pavėlavęs vienas šaulys, susijaudinęs šaukė: “Kas pagaliau darosi? Kodėl neruošiate sukilimo Klaipėdos krašte?!” Kitas, nekviestas įsiveržėlis į Kauno būrio valdybos posėdį, kuriame ir aš dalyvavau, su nepasitenkinimu stebėjosi, kodėl šauliai nepadeda klaipėdiečiams sukilti? Taip pat tuo metu Kaune pradėjo kursuoti gandas apie pirmojo Prancūzijos diplomatinio atstovo Lietuvai Gabriel Padovani nuomonę, kuris prasitaręs, kad geriausia išeitis Klaipėdos prijungimui prie Lietuvos, tai padaryti pučą (perversmą) arba demonstraciją.

Ir taip nuolatinių kalbėsių, politinio rūgimo, nekantrumo ir netikrumo aplinkoje susikristalizavo galutinė išvada, kad sukilimas Klaipėdoje yra būtinas. **To išvadoje ir susirūpinimo Klaipėdos Krašto likimu atmosferoje 1922 m. lapkričio mėn. 16 d. įvyko istorinis Lietuvos Šaulių Sąjungos Centro Valdybos Prezidiumo slaptas posėdis Klaipėdos sukilimo reikalui, dalyvavo: CV-bos pirm. Krėvė-Mickevičius, slaptas Klaipėdos krašto šaulių vadas Jurgis Bruvelaitis, LŠS viršininkas kpt. Klimaitis, klaipėdiečiai E. Simonaitis ir J. Stiklorius, inž. A. Gravrokas, maj. Džiuvė ir aš, kuriam teko šiam posėdžiui sekretoriauti.**

Jaunutei Lietuvai, po Pirmojo pasaulinio karo atgavusiai nepriklausomybę, pradėjusiai savarankišką gyve-

nimą kitų Europos valstybių tarpe ir ryžtingu žygiu atsikovojusiai Klaipėdos kraštą ir uostą, 1923 metais atsidarė jūrinis langas į platųjį pasaulį. Atsivėrė plačios galimybės Baltijos jūros keliais prekybai su kitais kraštais. Lietuvai per Klaipėdos uostą buvo pristatomos įvairios atsikuriančiam kraštui reikiamos žaliavos, o Lietuvos ūkio ir maisto gaminiai plukdomi toli už Lietuvos ribų. Lietuva, diena iš dienos ekonominiai stiprėjo. Klaipėdos uosto pakrantėje dygo „Maisto“, „Lietūkio“, „Pieno Centro“ ir kitų lietuviškų prekybos įmonių pastatai ir sandėliai. Pats uostas buvo plečiamas, jo pakrantės gilinamos, statomos naujos krantinės ir prieplaukos. Į Klaipėdos uostą galėjo įplaukti jau ir didesni laivai. Buvo pradėtas steigti savarankiškas Lietuvos prekybinis laivynas, kurio laivai su lietuviškomis prekėmis pasiekdavo tolimus kraštus, ir Lietuva išdidžiai įsirikavo į Europos jūrinių valstybių gretas.

Deja, neilgam! Galima sakyti, jau Antrojo pasaulinio karo išvakarėse, su skausmu širdyse, hitlerinei Vokietijai teko perleisti Klaipėdos kraštą ir uostą, kuris vėliau, kaip ir visa mūsų Tėvynė Lietuva pateko, ir jau per 50 metų yra Sovietų Sąjungos okupacinėse replėse. Klaipėdos uostas pavėrčiamas Sovietų Pabaltijo laivyno baze, jos šeimininkams lietuviams lieka draudžiama zona.

Kaip iš senųjų laikų ir mūsų laikų istorijos žinome, visos imperijos, paremtos jėga, smurtu ir teroru, amžių bėgiais žlugo – ilgai neišsilaikė. To paties likimo, kaip matome, susilaukia ir Sovietinė imperija, jėga ir smurtu pavergusi mūsų Tėvynę. Sovietinei imperijai jau braškant ir pavergtoms tautoms dedant šiuo metu visas galimas pastangas atsikratyti ilgus metus trukusio komunistinės okupacijos jungo, turime ir mes tvirtai tikėti į mūsų brangios Tėvynės Lietuvos, su sostine Vilniumi ir Klaipėdos kraštu, gintarinės Baltijos jūros pakrantėje, laisvam ir nepriklausomam gyvenimui, netolimą, dingimą prisikėlimą.

Taip, 1923 metais, mažlietuvių, šaulių ir kariūnų savanorių tvirtu pasiryžimu, gilia Tėvynės meile, jai pasiaukojimo ir pralieto kraujo auka, buvo atkovotas Klaipėdos Kraštas. Ir jeigu Mažosios Lietuvos bei Klaipėdos Krašto prijungimo prie Didžiosios Lietuvos ilgametės idėjos bei dvasios palaikymo ir puoselėjimo istorinis nuopelnas priklauso mažlietuviams, tai šios idėjos praktiško, su ginklu rankose 1923 metais įgyvendinimo nuopelną turime, be jokios abejonės, priskirti Klaipėdos Krašte ir Didžiojoje Lietuvoje veikusiems šauliams – Lietuvos Šaulių Sąjungai, apie ką ryškiai byloja vieno iš tų kovų organizatoriaus ir aktyvaus dalyvio, Antano Marcinkevičiaus-Mantauto autentiškai parašyti, mano jau minėti, prisiminimai.”

Meninę dalį atliko parapijos choras ir visi dalyviai, muz. Stasiui Sliziui vadovaujant. Jam prisegta gėlė. Gėles prisegiojo Eugenija Bulotienė ir Onutė Selenienė. Choras ir visi dalyviai padainavo keturias dainas: „Aras“, „Giedu dainelę“, „Pajūriais“

LŠST CV P-KO IR LŠS GARBĖS P-KO MYKOLO ABARIAUS POBŪVIS DETROITE

Mykolo Abariaus 65-to gimtadienio ir kartu pensijon išėjimo proga sausio 26 d. jo šeima surengė gražų pobūvį Dievo Apvaizdos parapijos Kultūros centre. Prie gražiai gėlėmis papuoštų stalų aukštyn kilo trys balionėliai: geltonos, žalios ir raudonos spalvos, o priešais sceną aukštai buvo matomas gražus plakatas su jame įrašytais skaičiais: 65 (metai) ir 27 (gimimo diena).

Pobūvį pradėjo ir pravedė dukte Violeta Abariūtė. Maldą sukalbėjo kun. A. Babonas. Buvo pakeltos šampano taurės ir sugiedota „Ilgiausių metų!“ Violeta Abariūtė papasakojo anglų ir lietuvių kalba žiupsnelį žinių iš tėvelio gyvenimo. Mykolas Abarius tarnavo gen. Plechavičiaus vadovaujamoje vietinėje Lietuvos rinktinėje.

ir „Nurimk seseute“. Muz. Stasys Slizys džiaugėsi, kad jis turėjęs didelį chorą, ir meninė dalis buvo atlikta be jokių priekaištų.

Salė minėjimui buvo atitinkamai paruošta. Scenos viduryje aukštai kabėjo Vytis, žemiau – Klaipėdos herbas ir šonuose – Lietuvos krikščionybės 600 metų sukakties plakatai.

Mykolas Abarius padėkojo kun. Alfonsui Babonui už aukotas Mišias ir invokacijos sukalbėjimą, Juozui Kinčiui ir vėliavų tarnybai, paskaitininkui Edmundui Vengianskui ir jo palydovui Vincui Zimkui, muz. Stasiui Sliziui, choristams ir svečiams už gausų atsilankymą. Lietuvos himnu baigtas minėjimas. Tai buvo gražus ir sklandžiai pravestas minėjimas, kurį surengė Savanoriai-Kūrėjai, Ramovėnai, St. Butkaus ir Švyturio kuopų šauliai ir Birutietės.

Tenka paminėti ir tą, kad prieš minėjimą buvo rašomi Amerikos senatoriams, kongresmenams ir kitiems pareigūnams Lietuvos reikalu laiška. Laiškus rašyti talkininkavo jaunimas: Roma ir Vilija Idzelytės. Tai gražus mergaičių pasišventimas.

A. Gr.

Į Ameriką atvyko 1949 m., buvo pašauktas į Amerikos kariuomenę ir joje ištarnavo nustatytą laiką. Grįžęs iš kariuomenės įsidarbino Fordo bendrovėje ir joje išdirbo 28,5 metų. Mykolas Abarius rėmė skautus, šoko tautinius šokius, yra dviejų parapijų narys, gieda Šv. Antano parapijos chore, yra ramovėnų Detroito skyriaus pirmininkas, Lietuvos šaulių sąjungos tremtyje pirmininkas, Lietuvos ŠS garbės pirmininkas, dalyvauja ir kitose organizacijose: Lietuvių Bendruomenėje, Balfe. Lanko kone visas šaulių vienetų švenčiamas šventes bei paminėjimus, du sykius buvo nuvykęs į Lietuvą, dalyvavo atsikuriančių šaulių suvažiavimuose ir buvo išrinktas garbės nariu. Pastatė du Žuvusiems už Lietuvos laisvę pa-

minklus, vieną Švyturio j. šaulių kuopos stovykloje "Pilėnai", kitą Kana-doje.

Švyturio j. šaulių kuopos vicepirmininkas Juozas Kinčius ir moterų vadovė Onutė Selenienė Mykolą Abarių apjuosė lietuviška juosta ir įteikė menišką lėkštę.

Sveikinimai. Žodžiu sveikino: Bronius Valiukėnas – Jūrų šaulių ir Švyturio j. šaulių kuopos vardu. Eduardas Milkus – St. Butkaus šaulių kuopos vardu, Matas Baukys – šeimos vardu, Albertas Misiūnas – Vilniaus krašto lietuvių ir ALTS vardu, Marija Jankauskienė – draugų ateitininkų vardu, Algis Zaparackas – Šv. Antano parapijos Tarybos, kun. Alfonso Babono ir "Lietuviškų melodijų" vlandėlės vardu, Andrius Butkūnas – Dievo Apvaizdos parapijos tarybos vardu, Stefanija Kaunelienė – muz. Stasio Sližio ir Šv. Antano parapijos choro vardu, Algis Rudis – šeimos draugų vardu. Raštu sveikino: Irena ir Leonas Kriaučeliūnai iš Čikagos, Vytautas Kutkus – Lietuvių Bendruomenės Mičigano apygardos ir Lietuvių žurnalistų Detroito skyriaus vardu.

Pobūvyje dalyvavo Dievo Apvaizdos parapijos klebonas kun. Viktoras Kriščiūnevičius, Šv. Kazimiero parapijos klebonas, Windsore, kun. Kazimieras Simaitis ir daug svečių, tarp kurių pobūvio rengėjai, jo šeima – žmona Onutė, duktė Alma su vyru Edvardu, Sventickai su vaikaičiais Tomu, Elenute ir Rūta, duktė Paulita ir sūnus Mykolas. Dalyviai Lietuvos Šaulių Sąjungai suaukojo 3,700.00 dolerių. Tenka paminėti, kad tą pačią dieną gimtadienius šventė kun. Kazi-

mieras Simaitis ir Stasys Bartkus. Višiams trims buvo prisegtos baltos gelės.

Mykolas Abarius padėkojo dalyviams už dalyvavimą ir šeimos nariams už suruoštą pobūvį.

*Bunda aisčių žemė amžių migloje.
Gaudžia girių girios, ošia Baltija.
Ir Praamžiaus, ir Perkūno įskelta
sūliepsnoja protėvių ugnis šventa.*

Henrikas Nagys

M. Abarius su Lietuvos šauliais suvažiavime 1990.XI.23

ŠVYTURIO KUOPOS METINIS SUSIRINKIMAS

Švyturio j. šaulių kuopos metinis susirinkimas įvyko vasario 10 d., Šv. Antano parapijos patalpose. Susirinkimą pradėjo kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas. Įnešta kuopos vėliava ir susikaupimo minute pagerbti mirę kuopos šauliai Petras Bukšnis ir Marija V. Krisčiūnienė. Paskaičius susirinkimo dienotvarkę ir ją priėmus, susirinkimą vesti pakviestas Albinas Grigaitis, sekretoriauti Stasys Sližys. Praeitų metų susirinkimo protokolą paskaitė sekr. Romas Macionis. Invokaciją sukalbėjo kuopos kapelionas kun. Kazimieras Simaitis. Sekė kuopos pirmininko Broniaus Valiukėno ir valdybos narių pranešimai. Kalbėjo Bronius Valiukėnas, vicepirmininkas Juozas Kinčius, sekre-

torius Romas Macionis, išdininkas Albinas Grigaitis, parengimų vadovas Algis Macionis, stovyklos administratorius Balys Telyčėnas, statybos ir remonto vadovas Antanas Šiurkus, Kultūros vadovas muz. Stasys Sližys ir moterų vadovė Onutė Selenienė. Iš pranešimų matėsi, kad kuopa daug dirba, daug kur dalyvauja ir savo aukomis remia prašančius.

Revizijos komisijos pirmininkui neatvykus, jo prisiūstą aktą paskaitė Albinas Grigaitis, kuriame parašyta, kad rasta viskas tvarkoje ir valdybai pareikšta padėka.

Pirmininkas, valdyba ir revizijos komisija sutiko pareigas eiti dar vieną kadenciją.

Nutarta: išvalyti stovyklos tven-

kinį, moteliukui įdėti į langus sietus, išbraukti iš sąrašų tuos narius, kurie perspėjus yra nesumokėję nario mokesčio už dvejus metus.

Lietuvių Religinei Šalpai paskirta 200.00 dolerių. Išnešta kuopos vėliava ir Lietuvos himnu baigtas susirinkimas. Susirinkime dalyvavo 30 asmenų. Tarp jų ir svečiai: LŠST pirmininkas Mykolas Abarius, spaudos informacijos vadovas Antanas Grinius ir St. Butkaus šaulių kuopos pirmininkas Eduardas Milkus.

Po susirinkimo moterų vadovė Onutė Selenienė ir jos talkininkės susirinkimo dalyvius pavaišino skaniais užkandžiais, kava ir pyragais.

A. Grinius

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

A. A. KAZYS JANKŪNAS

Kovo 7 d., 2 v. p.p., ligoninėje mirė "Kario" "Mūsų spaudoje pasižvalgius" skyriaus redaktorius Kazys Jankūnas.

Buvo pašarvotas Brazinsko laidojimo namuose Elizabete, NJ. Atsisveikinimas įvyko kovo 10, sekmadienio vakare. Jį pravedė LB apylinkės pirmininkas Julius Veblaitis.

Atsisveikinimo kalbas pasakė: Rasa Ardytė-Juškienė, LB New Jersey apygardos pirmininkė, New Jersey lietuvių vardu; Zigmas Raulinaitis, buvęs *Kario* redaktorius, *Kario* vardu; Antanas Masionis, Patersono parapijos vardu; Kęstutis Miklas, NY LB apygardos valdybos ir Niujorko šaulių kuopos vardu; Valentinas Mėlinis, New Jersey Baltijos tarybos vardu.

Rožančių sukalbėjo Šv. Petro ir Povilo parapijos bažnyčios diakonas Henrika Keturvitis.

Už velionį Kazimierą Jankūną kovo 11, pirmadienį, gedulingas mišias Šv. Petro ir Povilo lietuvių parapijos bažnyčioje, Elizabeth, NJ, koncelebravo buvęs klebonas kun. Petras Žemeikis, vietinis diakonas Henrikas Keturvitis, kun. Antanas Bertašius iš Paterson, NJ, *Darbininko* vyr. redaktorius kun. dr. Kornelijus Bučmys, OFM, iš Brooklyn, NY, ir dar vienas svečias kunigas.

Po evangelijos kalbėjo kun. Petras Žemeikis, o po "Liberia" maldų — *Darbininko* redaktorius kun. Kornelijus Bučmys, OFM, atsisveikino su artimu ir pastoviu bendradarbiu Kazimieru.

Velionis buvo gimęs 1909 gruodžio 3 Vindeikių kaime, Musninkų vals., Ukmergės aps. 1929 baigė Ukmergės gimnaziją, 1931 — atsargos karininkų kursus, 1931 - 1936 studijavo Vytauto Didžiojo universitete literatūrą ir kalbas. Diplomą įsigijo 1942 m. Vilniaus universitete.

Nuo 1929 iki 1940 dirbo Krašto apsaugos ministerijoje.

Mėgo jis literatūrą, 1955 ir 1956 iš lenkų kalbos išvertė Henriko Senkevičiaus romaną *Kryžiuočiai*. Išleido *Kario* žurnalas trim tomis.

Karo metu pasitraukė į Vokietiją, pokario metais gyveno anglų zonoje, ėjo įvairias pareigas administracijoje, bendradarbiavo spaudoje, mokytoja-

vo Augustdorfo lietuvių gimnazijoje. Į Ameriką atvyko 1949 ir apsigyveno Elizabete, NJ. Čia tuoj įsitraukė į visuomeninę veiklą, veikė Tremtinių draugijoje ir Lietuvių Bendruomenėje, kuriai atidavė daugiausia savo laiko. Nuo 1968 buvo New Jersey LB apygardos pirmininkas, stropiai rūpinosi jos reikalais, atstovavo lietuviams įvairiose vietinės valdžios ir kultūrinėse įstaigose ir etninių grupių organizacijose. Surinko duomenis apie lietuvius Barbara Cunningham redaguotai knygai *The New Jersey Ethnic Experience 1977* ir Zora Kipel redaguotam *Ethnic Dictionary of New Jersey 1978*. *Karyje*, buvo "Mūsų spaudoje pasižvalgius" skyriaus redaktorius. Bendradarbiavo *Pasaulio lietuvių, Drauge*. Stropiai aprašydavo New Jersey lietuvių gyvenimą.

1974 metais rudenį mirus *Darbininko* redakcijos nariui prof. J. Brazaičiui, jis pastoviai įsitraukė į darbą ir rašė politines apžvalgas "Savaitės įvykiai".

Velionio palaikai palaidoti Šv. Gertrūdės kapinėse. Po visų religinių apeigų dalyviai, kurių buvo apie 50, buvo pakviesti pusryčių į Šv. Petro ir Povilo parapijos salę.

Velionis bvo malonaus būdo, jautus ir visiems paslaugus, visur ir visada rūpinosi bendruomenine ir kultūrine veikla. Jo netekimas yra nuostolis visai lietuvių visuomenei.

Liko sūnus Kastytis. Žmona Liucija yra mirusi prieš kokią dešimtį metų. Jie gyveno Lodi, NJ.

(p.j.)

A.A. PLK. LTN. VIKTORAS SUTKUS

Mirė 1990 m. gruodžio 28 d. Bad Kreuznache. Palaidotas 1991 m. sausio 3 d. Hiuttenfelde, dalyvaujant apie 60 žmonių. Rytą Hiuttenfeldo katalikų bažnytelėje šv. Mišias už velionį aukojo ir pamokslą pasakė kun. Jonas Dėdinas. Kalėdų ir kitoms giesmėms bei Lietuvos himnui panaudotas magnetofonas.

Kapinių koplyčioje karstas buvo apdėtas Vasario 16-sios gimnazijos bei Vokietijos LB valdybos, našlės ir artimųjų vainikais bei gėlėmis. Iš abiejų šonų stovėjo po du tautiniai drabužiais apsiredę mokiniai.

Gedulo muzikos garsams sklandant, kun. J. Dėdinas skaitė maldas. Vasario 16 gimnazijos ir Vokietijos LB valdybos vardu atsisveikino direktorius Andrius Šmitas. Anot jo, kai kurie žmonės rūpinasi tik savimi, kiti dar ir šeima, dar kiti dirba visuomenės labui. Kai jie miršta, pirmųjų beveik niekas nepasigenda, antrųjų liūdi jų šeimos nariai, o trečiųjų – plati visuomenė bei tauta. Velionis priklausė trečiųjų grupei. Plk. Sutkus buvo linksmas žmogus, nuo pat jaunystės susijęs su aplinka. Jis buvo savanoris kūrėjas, savo jaunas jėgas paskyręs kovai už Lietuvos laisvę. Įsijungęs į kariuomenės gretas, jose pasiliko visą gyvenimą, pasiekdamas plk. leitenanto laipsnį. Dirbo Lietuvos kariuomenės general. štabe – buvo atsakingas už jaunų kareivių mokymą. Po karo Vokietijoje nenusivilkio kario uniformos. Iki išėjimo į pensiją dirbo amerikiečių armijos daliniuose: buvo įvairių lietuvių darbo kuopų vadu įvairiose vietose, paskiausiai Schwetzingene ir Darmstade.

Rūpėjo velioniui ir lietuviški reikalai: 1954-55 buvo Vokietijos LB garbės teismo, 1956-59 – Tarybos ir tris kadencijas – Vokietijos LB valdybos narys. V. Sutkus ne tik darbu, bet kartu su žmona Veronika ir savo ištekliais paveikiai rėmė lietuvių išėjų institucijas bei spaudą: Dirvą,

Vilties draugiją, Karį ir kt. Jis buvo vienas pirmųjų Lietuvių fondo narių. Stambiomis sumomis rėmė jaunimo švietimą, ypač Vasario 16 gimnaziją. Kai Romuvos pilies gaisras sunaikino mokinių orkestrą, Viktoras ir Veronika Sutkai tuojau atskubėjo su pagalba, paaukodami 10.000 DM muzikos instrumentams pirkti. Taip pat stambiomis sumomis rėmė berniukų bendrabučio statybą, pilies remontą, gimnazijos išlaikymą. V. V. Sutkams priklauso ir Vokietijos LB valdybos padėka už jos Informacijų biuletenio nuolatinę paramą.

Direktorius A. Šmitas pažadėjo, kad Vokietijos lietuviai, ypač Vasario 16 gimnazija, lankys jo kapą ir prisimins savo maldose.

Vokiečių-lietuvių draugijos pirminkas dr. Jonas Norkaitis sakė, kad atsisveikindami su V. Sutkumi, atskiriame su karžygišku Lietuvos laikotarpiu, kurio statytoju kaip savanoris kūrėjas buvo velionis. Lietuva iki šiolei neturėjo garbingesnio vardo, kaip savanorio kūrėjo vardas. Kalbėdamas vokiškai, dr. Norkaitis pastebėjo, jog Sutkus gerai suprato ir lietuvių su vokiečiais bendradarbiavimo svarbą. Jis buvo vienas lietuvių-vokiečių draugijos steigėjų. Apie porą dešimtmečių teko su juo dirbti tos draugijos vadovybėje.

Mylėdamas lietuvių jaunimą, velionis su žmona norėjo praleisti savo gyvenimo saulėlydį arti jo – Romuvos pilyje yra išsinuomoję butą – bet nespėjo į jį persikelti. Bent amžiną poilsį surado jo kaimynystėje. Reikšdamas našlei Veronikai užuojautą, guodė ją viltimi, kad jos vyro darbai turės vertę ir amžinybėje.

Po kun. Dėdino maldų sugiedota Viešpaties angelo giesmė... Trimis saujomis gelsvo kapinių smėlio ant Sutkaus karsto našlė Veronika atsisveikino su savo vyru, o visi kiti – su savo bičiuliu bei geradariu plk. ltn. Viktoru Sutkumi. Našlė Veronika, globojama jaunos gydytojos Balevičiūtės iš Vilniaus, pakvietė visus pietų į Vasario 16 gimnazijos valgyklos salę.

J. Lukošius

A.A. LTN. ALBINAS REPŠYS

Sugrįžo tėviškėn

Ar tai nėra mūsų daugelio slapta svajonė? Sugrįžti tėviškėn! Kiek mūsų prisvajota, kiek prikalbėta, sapnuose sugrįžta į tėviškes. Ypatingai

šia mintimi gyvenome tuoj po karo. Tada tas ilgesys buvo be galo kankinantis.

Laikas bėgo. Išvykome į įvairius

pasaulio kampus. Kietas darbas nu-traukdavo laikinai mūsų nostalgines mintis. Metų našta krovėsi ant mūsų pečių. Dabar jau troškome nors savo kūnus priglausti ten, kur ilsisi mūsų senoliai, mūsų artimieji. A.a. Albino noras išsipildė. Jis sugrįžo tėviškėn.

Sausio 31 d. man paskambina kaimynas ir praneša, kad rado mirusį Albiną Repšį. Nustebau ir buvau gana smarkiai sukrėstas, nes tik prieš porą dienų dar su juo kalbėjau ir kviečiau atvykti į valdybos posėdį. Pasikalbėjimo metu pasidžiaugė, kad sustiprėjo kojos, bet dabar prikibusi sloga. Sakė niekur neisiąs, kad nesusikomplicuo-tų.

Pas jį svečiavosi iš Lietuvos atvyku-si dukterėčia Zita Marganavičiūtė. Tuo metu ji buvo išvykusi aplankyti savo puseserių Rimos ir Gintarės. Sugrįžusi ji jau rado savo dėdę mi-rusį. Koks išgastis ją sukrėtė... Kas daryti, kur tokiu atveju kreiptis? Mergaitė nepasifinetė, surado telefo-nus ir pranešė kām reikalinga.

A.a. Albinas Repšys gimė 1909 m. birželio 27 d. Kišūnų km., Užpalių valsč., Utenos apsk., ūkininko šeimoje. Kaip jis pats juokaudamas sakyda-vo iš "Pautenas". Be Albino, šeimoje dar augo trys vaikai. Pradinį išsimok-slinimą gavo savo gimtajame kaime, Užpalių miestelyje ir Utenoje. 1932 metais baigė Karo mokyklą, tarnavo šarvuotųjų rinktinėje Radviliškyje. 1941 metais prasidėjęs karui, buvo Pabradės poligone. Pasisekė atsipa-laiduoti nuo rusų. Vokiečių okupaci-jos metais tarnavo Savaisauogos batalio-ne. Vėliau ir iš jo pasitraukia. 1944 metais su šeima išvyksta į Vakarus. Po visų stovyklinio gyvenimo vargų A.a. Albinas 1950-aisiais emigruoja į JAV ir apsigyvena Melrose Parke, IL. Čia begyvenant, sunkios vėžio li-gos pakirsta miršta jo žmona. Vėliau, dukroms ištekėjus, jis persikelia į Marquette Parką ir čia išgyvena iki mirties.

Liūdesyje liko dukros: Rima Rač-kauskas ir Gintarė Micke Amerikoje, brolis Bronius su šeima ir dukterėčia Zita Marganavičiūtė Lietuvoje, po-

dukra Nijolė Forrest su šeima Ameri-koje ir kiti giminės.

Velionis priklausė LKVS-gos "Ra-movė" Čikagos skyriui nuo pat jo įsikūrimo 1950 metais. Daug kartų buvo renkamas į skyriaus ir Centro valdybas. ir paskutiniame CV-bos są-state jis buvo vicepirmininko parei-gose. Praeitame skyrių narių suvažia-vime jis buvo pakeltas į Sąjungos garbės narius. A.a. Albinas priklausė ir LŠST "Klaipėda" j.š. kuopai Cice-ro, R.L. B-nei, Tautos Fondui, Spau-dos B-vei ir kitoms organizacijoms.

Velionis stambia suma, net 2.000

A.A. KPT. ANTANAS AUDRONIS

(1939 m. Lietuvos karininkų metraštyje – KRASNICKAS)

Sausio 30 d. Šv. Juozapo ligoninės pavilione, Burbank, California, mirė aviacijos kpt. Antanas Audronis. Ve-lionis gimęs 1910 m. rugpjūčio 20 d. susipratusių ūkininkų šeimoje, Ate-snykų kaime, Simno valsč., mokėsi Marijampolės gimnazijoje. Vėliau, tėvams pirkus didesnę ūkį Zara-mčiškėse, Miroslovo apylinkėje, per-sikėlė į Alytaus gimnaziją, kurią baigė 1928 m. Pasirinko karinę karjerą. Sto-jo į pirmojo Lietuvos prezidento var-do karo mokyklą ir ją baigęs buvo pa-keltas jaun. leitenantu. Vėliau perėjo į karo aviaciją, pasiekdamas kapitono

dol., parėmė išleidžiant Kovos dėl Nepriklausomybės II-III tomus. Ci-cero miesto bibliotekai nupirko ir pa-dovanojo visus Encyklopedia Litua-nika tomus. Tikrai neįmanoma išvar-dinti ir sužinoti, kam jis yra aukojęs, nes vengė reklamos ir pagarsinimo. Jis tik jautė pareigą nors tokiu būdu padėti pavergtai Lietuvai.

Atsisveikinimas su a.a. Albinu įvyko vasario 4 d. Petkus Marquette laidotuvių koplyčioje. Atsisveikinimą pravedė Čikagos ramovėnų ir "Klaipėda" j.š. kuopos p-kas J. Miku-lis. Jis pats atsisveikino ramovėnų ir šaulių vardu, E. Vengianskas – LKVS-gos CV vardu, Ed. Jasiūnas – Tautos Fondo ir D. Adomaitis – Spaudos B-vės vardu.

Tą vakarą Tautos fondo Laisvės izde jis buvo įamžintas 420 dol. sumo-je.

Atsisveikinimo vakarą ramovėnai ir šauliai stovėjo garbės sargyboje. Su-giedojus Tautos Himną, vyriausiai velionio dukrai Rimai perdavus tau-tinę vėliavą, atsisveikinimas su a.a. Albinu buvo baigtas. Jo dukterėčia Zita nugabens velionio pelenus į gim-tąją šalį, į gimtuosius Užpalius.

Išėkis ramybėje, mielas Kary. Tu mylėjai Lietuvą, troškai sugrįžti ir Tavo valia išsipildė.

Ap. Skopas

laipsnį. Sovietams 1940 m. okupavus Lietuvą, kaip patriotas buvo areštuo-tas ir laikomas Kauno kalėjime. Pas-a-kojama, kad Antanas, būdamas vie-noje kameroje su keturiolikmečiu berniuku, dalijosi su juo savo kuklaus davinio maistu. (Tuo metu buvo areš-tuotas ir jo brolis adv. Pranas, buvęs Ūkio banko juriskonsultas, taip pat ir viena sesuo). Kilus Antrajam pasauli-niam karui, iš kalėjimo išsilaisvino.

Vokiečiams okupavus Lietuvą, paaiškėjus, kad jie nepripažįsta susi-dariusios Lietuvos laikinosios vyriau-

sybės, Antanas įsijungė į opozicinę veiklą ir vėl buvo areštuotas.

Vokiečiams pralaimint karą, Antanas patenka Vokietijon. Po karo randame jį dirbant Eichstaeto lietuvių gimnazijoje sekretoriumi, vėliau – kūno kultūros mokytoju. 1949 m. su šeima atvyko į JAV. Apsigyvenęs Los Angeles, dirbo prie žemės matavimo darbų, paskutiniaisiais metais, prieš išeidamas pensijon, Los Angeles miesto žinyboje. Lietuvoje ir gyvendamas JAV priklausė daugeliui organizacijų: skautų, šaulių, lietuvių radijo vlandėlei "Lithuanian melodies", ramovėnų (jiems ilgesnį laiką pirmininkavo), buvo Los Angeles LB apyl. valdybos pirm., o valdybos nariu – iki savo mirties.

Rožinis už jo sielą, atvežus kūną karste į Šv. Kazimiero parap. bažnyčią, buvo kalbamas vasario 1 d., o vasario 2 d. buvo gedulingos Mišios. Rožiniui vadovavo ir Mišias atnašavo prel. V. Bartuška, kuris jį lankė ligoninėje sunkios ligos metu. Lekcijas skaitė M. Naujokaitis, prie karsto stovėjo pasikeisdama ramovėnų ir skautų garbės sargyba. Giedojo parapijos choras, vedamas vargonininko V. Ralio, ir solistai R.

Dabšys, A. Polikaitis. Abi dienas atsilankė daug žmonių, nes Audroniai – uolūs Šv. Kazimiero parap. bažnyčios lankytojai ir rėmėjai. Velionio pageidavimu, kūnas buvo sudėgintas, kad pelenai galėtų būti parvežti į Lietuvą, kuomet ji bus visai laisva ir nepriklausoma.

Po Mišių dalyviai buvo pakviesti į parapijos salę pietums. Prel. V. Bar-

tuškai sukalbėjus maldą, M. Naujokaičiui vadovaujant, kuris pasakė ilgesnį kalbą apie nueitą velionio kelią. Prisiminimais dalinosi ar reikšdami šeimai užuojautą, kalbėjo: LB Los Angeles apylinkės valdybos vardu E. Kulikauskas, DLK Birutės draugijos vardu – A. Pažiūrienė, Lietuvių karių veteranų sąjungos "Ramovės" vardu – J. Ruokis, Lietuvių radijo vlandėlės – V. Gilys, Lietuvos dukterų – A. Adomėnienė, Juozo Daumanto šaulių kuopos – J. Pažėra, Ateitininkų – R. Kontrimienė, mokslo draugų – I. Medziukas. Visiems padėkojo velionio duktė A. Variakojienė.

Antanas ir Aldona Audroniai yra paaukoję Tautos fondui Lietuvos laisvinimo reikalams 1500 dol.; pagerbiant velionio valią, ta proga buvo surinkta 900 dol. Tautos fondui.

Liko liūdinti žmona Aldona, duktė ir sūnus su šeimomis. Iš Antano didelės šeimos yra likusi tik vyriausioji sesuo Monika Liulevičienė ir jaunesnysis brolis Stasys. Į laidotuves buvo atvykę velionio sesers duktė Saulė ir jos vyras prof. Feliksas Palubinskai iš Indianos.

Ig. Medziukas
(Iš "Draugo", 1991 m. vasario 22 d.)

A.A. STASĖ ŠIMOLIŪNIENĖ PRISIMENANT

1990 m. lapkričio 20 d. po ilgos ir sunkios vėžio ligos Harper ligoninėje užmigo amžinu miegu birutietė, mokytoja ir dailininkė Stasė Šimoliūnienė, sulaukusi 90 metų.

Velionė gimė 1900 m. liepos 18 d. Linkuvoje. Laike bolševikų revoliucijos gyveno St. Peterburge. Grįžusi Lietuvon, baigė Šaulių gimnaziją ir Vytauto Didžiojo universitete Humanitarinį fakultetą. Mokytojavo Kėdainių gimnazijoje.

1949 m. atvyko į Ameriką ir apsigyveno Detroite. Priklausė L.B., Balto 76 skyriui, Detrito lietuvių kultūros klubui, DLK Birutės draugijai, St. Butkaus šaulių kuopai, ALT S-gos Detrito skyriui, Šv. Antano parapijai ir kt. Gyvendama Detroite buvo garsi šiaudinukų paveikslų daili-

ninkė. Ji su savo šiaudinukų ornamentų ir paveikslų parodomis lankėsi ne tik Tarptautiniame Institute, bet ir kitose vietose: Amerikoje ir Kanadoje.

Velionės kūnas buvo pašarvotas Val Baužo laidojimo namuose. Lapkričio 23 d. kun. Alfonsas Babonas ir atsilankiusieji sukalbėjo rožinį. Laike rožinio stovėjo St. Butkaus šaulių kuopos vėliava, o kuopos šauliai budėjo prie karsto.

Atsiveikinimą pravedė ir likusiai šeimai užuojautą pareiškė savo ir jai pavestų organizacijų vardu laidojimo direktorė Yolanda Zaparackienė, paskaitydama eilėrašį "Mes einam į kapus". Žodį tarė ir užuojautą pareiškė ALT S-gos skyriaus pirmininkas Albertas Misiūnas, WSU Lietuvių kam-

bario, Detroito lietuvių kultūros klubo ir St. Butkaus šaulių kuopos vardu Stefanija Kaunelienė, o draugų – S. Ch. Radke. Sugiedotas Lietuvos himnas. Atsilankiusieji gausiai aukojo Mišioms, Lietuvių, Tautos, Skautybės fondams.

Lapkričio 24 d. Šv. Antano bažnyčioje už velionės vėlę Mišias koncelebravo kunigai Alfonsas Babonas ir Kazimieras Simaitis. Skaitinį skaitė Vilija Sužiedelienė, o Mišioms

patarnavo Matas Baukus.

Po Mišių ilgos automobilių vilkstinės amžinam poilsiui buvo nulydėta į Šv. Kapo kapines. Kunigams Alfonsui Babonui ir Kazimierui Simaičiui atkalbėjus liturgines maldas, sugiedojome Marija, Marija, padėjome ant karsto po gėlę ir atsiveikinome su velione. Yolanda Zapparackienė, likusios šeimos vardu padėkojusi visiems prie šių laidotuvių prisidėjusiems ir įteikusiems aukas

Mišioms bei fondams, pakvietė į Švedų svetainę pietų.

Nuliūdime liko vyras, kūrėjas savanoris, Klaipėdos krašto vaduotojas, teisininkas ir Lietuvos kariuomenės karininkas Stasys Šimoliūnas, sūnūs Algimantas ir Saulis, dvi vaikaitės Julija ir Viktorija, provaikaitė Christina, kiti giminės, draugai bei pažįstami.

Ilsėkis ramybėje svetingoje Amerikos žemėje!

A. Grinius

A.A. PETRAS POŠKUS

Mirė Norwood, S.A., senelių prieglaudoje, gruodžio 18 d., sulaukęs 88 metų amžiaus. Velionis buvo gimęs Varėnoj, Alytaus apskr., Lietuvoje. 1919 m. Petras stėjo savanoriu į atsikūrusią Lietuvos kariuomenę ir dalyvavo kautynėse su bermontininkais ir lenkais 1920 m. kovose prie Giedraičių ir Širvintų. Velionis buvo ap-

dovanotas Lietuvos kūrėjo savanorio medaliu. Lietuvos kariuomenėje (raštinės darbe) tarnavo iki bolševikinės okupacijos.

1990 m. gruodžio 24 d. velionis Petras buvo palaidotas Enfieldo kapinėse, dalyvaujant per 20 asmenų, "Ramovės" skyriaus nariams, valdybai.

Kun. J. Petraitis sukalbėjo maldą, o atsiveikinimo žodį tarė "Ramovės" skyriaus valdybos narys J. Bočiulis.

Velionio sūnus Vytautas Poškus gyvena Lietuvoje. Maždaug prieš metus jis buvo atvykęs Adelaidėn aplankyti sergančio tėvo.

Ligos metu klebonas kun. J. Petraitis aplankydavo Petrą ir aprūpindavo jį šv. sakramentais.

Tegul ilsisi ramybėje!

A.A. ŠAULYS JONAS VIRBICKAS

1990 m. gruodžio 17 d. staiga mirė šaulys Jonas Virbickas, priklausęs DLK Kęstučio šaulių kuopai. Gimė 1906 m. gruodžio 27 d., Kibiškių km., Linkuvos vls., ūkininko šeimoje. Lietuvoje iki pasitraukimo 1944 m. į Vokietiją vertėsi siuvėjo amatu. Grojo brolių Pakalnių orkestre. Mėgo vaidybą ir muziką. Priklausė Linkuvos šaulių būriui. Nuo karo veiksmų pasitraukė į Vokietiją ir po tremtinio kelionių 1949 m. atvyko į Wisconsiną. Iš pradžių dirbo pas ūkininką, bet

vėliau persikėlė į Racine, kur jau gyveno daugiau linkuviškių. Tuojuo įsijungė į lietuvišką veiklą: dainavo, šoko tautinius šokius, vaidino režisierės Jadvygos Jarienės vaidybos ratelyje. Įsijungė į atsikuriančias šaulių gretas. Kartu su Izabele Tilton ir Kaziu Žilėnu nupirko šauliams dalinio vėliavą.

Kurį laiką padirbęs savo amato srityje, su kitais asmenimis nusipirko vasarvietę prie Powers Lake, Wis. Sulaukęs pensinio amžiaus, išėjo

poilsinį ir apsigyveno Twin lakes, Wis. Čia gyveno pas globėjus Teresę ir Stasį Ančiulius.

Buvo apdovanotas šauliavimo 50-ties metų pažymėjimu.

Šermenų koplyčioje prie velionio karsto stovėjo šaulių vėliava, kuri neteko paskutiniojo mecenato.

Su Jonu atsiveikino šaulių vardu P. Petrušaitis. dar kalbėjo jaunystės laikų draugas Lioginas Pliūra ir globėjas Stasys Ančiulis.

Po pamaldų Šv. Jono bažnyčioje, kur turiningą pamokslą pasakė vokiečių kilmės klebonas kun. George A. Neudling, velionio kūnas palaidotas į Šv. Jono katalikų kapines Randall, Wis., kur jau amžinai ilsisi kitas šaulys Julius Milius.

Ilsėkis ramybėje, broli šauly Jonai, atlikęs sunkią žemišką kelionę!

Jurgis Milas

A.A. KONSTANCIJA ŠABŪNAITĖ-KUČINSKIENĖ

Po trumpos kraujo išsiliejimo ligos New Port Beach, Kalifornijoje, 1990 m. rugsėjo 18 d. mirė J. Daumanto kp. šaulė Konstancija Šabūnaitė-Kučinskienė, sulaukusi 90 metų amžiaus.

Konstancija gimė 1900 mi liepos 7 d. Kaune. Mokėsi Kauno Aušros mergaičių gimnazijoje. Vėliau susipažino su Jonu Kučinsku ir 1926 metais sukūrė šeimą. Jonas Kučinskas ėjo aukštas pareigas Kauno geležin-

kelių valdyboje. 1938 metais gimė sūnus Ričardas. Tuo metu jis gyveno Žaliakalnyje.

1940 metais Rusijos raudonoji armija okupavo Lietuvą. Prasidėjo areštai ir trėmimai į Sibirą. Žmonės buvo panikoj. J. Kučinskas tebedirbo geležinkelio stoties valdyboj.

1941 metais birželio 21 d. prasidėjo vokiečių-rusų karas. Vokietijos armija išvijo iš Lietuvos rusų raudonąją armiją. Nežinau, kokiais sumetimais ir kokiomis aplinkybėmis 1941 m. buvo areštuotas Jonas Kučinskas ir su šeima ištremtas Vokietijon. Jonas Kučinskas buvo nužudytas 1944 m. Dachau koncentracijos lagery...

Likusi su sūnumi Konstancija vargo. Po karo Konstancija Kučinskienė su sūnumi apsigyveno Wehnen DP lietuvių stovykloje prie Oldenburgo, britų zonoje.

1949 m. Kučinskienė su sūnumi Ričardu emigravo į JAV ir apsigyveno Filadelfijoje. Jai iškvietimą buvo padaręs Šv. Kazimiero parapijos klebonas Valančiūnas. Pagyvenusį keletus metus, nutarė keltis į šiltesnį kraštą. 1952 m. persikėlė gyventi į saulėtą ir gražią Kaliforniją, Los Angeles miestą. Jai įsikurti padėjo klebonas Jonas Kučingis. Ji dirbo Wilson House of Suede siuvykloje. Gerai uždirbo ir gražiai pragyveno su sūnumi Ričardu. Vėliau nusipirko keelių šeimų gražius ir pelningus Kenmore gatvėje namus, netoli centrinės Wilschire gatvės. Sūnų leido į mokslus ir paruošė naujam gyvenimui. Jis tarnavo kariuomenėje, baigė aviacijos mokyklą ir tapo pilotu. Sukūrė šeimą su amerikiete Sandra Patton. Susilaukė 4 berniukų ir vienos dukrelės. Vėliau pasitraukė iš kariuomenės.

Konstancija Kučinskienė 1965 m. išėjo pensijon. Džiaugėsi pensininkės gyvenimu, darbavosi apie savo gražius, pelningus namus. Priklausė visai eilei lietuviškų organizacijų. Buvo birutiečių narė ir sekretorė, Rymo katalikių moterų s-gos sekretorė, priklausė Lietuvių Bendruomenei ir J. Daumanto šaulių kuopai. Ji visuomet dalyvaudavo organizacijų

susirinkimuose, posėdžiuose, parengimuose ir tautiniais rūbais pasipuošusi tautinėse šventėse. Buvo labai dosni organizacijoms, remdavo aukomis, šaulių susirinkimams atnešdavo skaniausius pačios keptus pyragus bei kitus užkandžius. Buvo aktyvi šaulė. Gaila, kad jos sunkios, ketverių metus užtrukusios ligos metu daugelis ją pamiršo, nelankė.

A.a. Konstancijos Kučinskienės laidotuvėmis rūpinosi jos sūnus Ričardas Kučinskas. Jos palaikai iš laidojimo kopyčios buvo atvežti į Šv. Kazimiero bažnyčią, kur prel. dr. V. Bartuška pasakė pamokslą apie ve-

lionės nueitą gyvenimo kelią ir sukalbėjo rožinį rugsėjo 19 d., 7.30 v.v.

Rugsėjo 20 d., 9.30 v.r. šv. Mišias atnašavo prel. dr. V. Bartuška ir palydėjo į Forest Lawn kapines. Karštą nešė sūnus R. Kučinskas, du maži anūkai, p. Vyšniauskas, J. Gedmin-tas, K. Karuža ir kiti giminės.

Laidotuvėse dalyvavo labai mažai žmonių, nes sūnus Ričardas niekam nepranešė apie mamos Konstancijos mirtį. Šauliai irgi nieko nežinojome. Pripuolamai susitikęs ponį Oksieng, sužinojau, tad skubiai nuvykau į Šv. Kazimiero bažnyčią kaip šaulys, suorganizavau karsto nešėjus. Po šv. Mišių 5 automobiliais nuvykome į Forest Lawn kapines. Velionės palai-kus į kapus palydėjo ir maldas sukalbėjo prel. dr. V. Bartuška. Dalyva-vo 4 organizacijų atstovai. Atsisveiki-nimo žodį birutiečių vardu tarė p. Radvenienė, Rymo katalikių moterų sąjungos — p. Oksienė ir Daumanto šaulių kp. vardu — Kazys Karuža.

Ilsėkis, miela sese šaule Konstanci-ja, Viešpaties ramybėje, žalumnyuo-se paskendusiose kapinėse!

Kazys Karuža

A.A. VERONIKA PAVILIONYTĖ-MARKAUSKIENĖ

Šaltą 1991 m. sausio 22 d. velionės sūnus Antanas pranešė mums liūdną žinią: sulaukusi 85 metų amžiaus, šį pasaulį apleido jo motina, buvusi mokytoja a.a. Veronika Markauskienė.

Žinojome, kad a.a. Veronika jau sirgo. Ruošėmės ją aplankyti, bet žie-mos oro sąlygos vis sutrukdydavo. Taip mūsų noras ją aplankyti ir liko neįvykdytas.

Velionė buvo gimusi 1905 m. rugsėjo 13 d. Kaune. Mokytojavo pradžios mokyklose, daugiausia Garliavos valsčiuje. 1944 m. su šeima pa-sitraukia Vokietijon. Prasidėjus emi-gracijai į JAV, su šeima 1949 m atvyksta ir laikinai apsigyvena New Or-leans. Vėliau persikelia gyventi į Melrose Park, IL, ir galiausiai — į Ci-cero miestą.

Gyvendama Cicero velionė moky-tojavo šeštadieninėje mokykloje, dėstydamą lietuvių kalbą. 1963 m. juos apleidžia šeimos galva a.a. Antanas Markauskas.

Velionė Veronika užaugino du sūnus: Antaną ir Vitolį. Šeimoje dar buvo ir dukra Vida, bet ši sulaukusi tik septynerių metų mirė.

Gyvendama Čicero, a.a. V. Mar-
kauskienė priklausė "Klaipėda" jūrų
šaulių kuopai, Lietuvos Bendruome-
nei ir kitoms organizacijoms. Jos
kūnas buvo pašarvotas Modell Funer-
al Home koplyčioje, Darien, IL.
Sausio 24 d., įvyko atsisveikinimas su
velione.

Kaip įprasta, šauliai irgi nuskubėjo
į tą tolimą vakarinį priemiestį atiduoti
velionei paskutinę pagarbą. Prie jos
karsto stovėjo tautinė ir kuopos vėlia-
vos. Pats karstas padengtas trispalve.
Šauliai visą vakarą ir kitą rytą stovėjo
Garbės sargyboje.

Sausio 25 d. iš koplyčios velionės
karstas palydimas į St. Mary parapijos
bažnyčią, Downers Grove, IL., ir po
gedulingų pamaldų laidotuvių proce-
sija išvyksta į Šv. Kazimiero lietuvių
kapines, Čikagoje. kapinių koplyčioje
sukalbėjus paskutines maldas, kuopos
pirmininkas J. Mikulis tautinę
vėliavą, dengusią mirusiosios karstą,
perduoda vyriausiajam sūnui Anta-
nui. A.a. Veronika vėl susijungia su
savo gyvenimo draugu Antanu ir duk-
rele Vida amžinybėje.

Liūdi jos sūnūs su šeimomis, liūdi
ir "Klaipėda" jūrų šaulių kuopa, nete-
kusi dar vienos savo narės.

Ilsėkis ramybėje, miela sese, šioje
svetingoje žemėje, kuri Tau suteikė
prieglobstį nuo gyvenimo audrų!

Ap. Skopas

**Ilgamečiui "Kario" skyriaus "Mūsų spaudoje pasižvalgius" re-
daktoriui**

ats. ltn. KAZIUI JANKŪNUI

**mirus, sūnų Kazį ir visus artimuosius nuoširdžiai užjaučia ir
kartu liūdi**

"K a r i o" redaktorius

Pulkininkui VIKTORUI SUTKUI

**mirus, jo žmoną Veroniką ir gimines nuoširdžiai užjaučiame
ir liūdime**

*Zigmas J. ir Marta Strazdai
ir velionio krikšto sūnus
Voldemaras Strazdas*

Lietuvos kariuomenės Aviacijos kapitonui

a.a. ANTANUI AUDRONIUI

**mirus, jo žmonai Aldonai, dukrai Aldonai, sūnui Antanui ir
jų šeimoms gilią užuojautą reiškia**

Los Angeles RAMOVĖNAI

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

AUKOS KARIUI:

\$1000.00

Adelė Pabrėža, IL

\$174.00

B. Norkūnas, MI (Pataisa Nr. 1-91)

\$100.00

Z. Raulinaitis, NJ

\$50.00

A. P. Aušūra, MI
St. Karmazinas, NY A. a. ltn. Vaclo-
vui Karmazinui atminti
J. Žitkus, IL

\$30.00

J. Stelmokas, PA
A. D. Samušiai, NY A. a. ltn. Bro-
niaus Ščeponavičiaus atminimui
K. Venslauskas, CA

\$28.00

A. Seduikis, MA

\$25.00

J. Mikaila, FL
Antanina Baleišis, IL
DR. A. Pacevičius, ONT
J. Paliulis, FL
Plk. ltn. D. Skučas, VA
Alf. Šešplaukis, IL

LKVS RAMOVĖS Niagaros Pusiasa-
lio sk. (ižd. J. Skeivalas).
LŠST j. šaulių kp. Palanga, FL (ižd.
Br. Zabukas)

\$24.00

A. Adomaitis, CT
P. Budvidis, ONT
A. Bulota, CA
V. Dudėnas, FL
P. Gaubys, CA
J. Gencevičius, IL
J. Nausėda, CA
A. Noreika, IL
A. Pleškys, IL
Em Sinkys, CA
K. Stravinskas, IN
K. Trečiokas, NJ
J. Virpša, IL

\$20.00

A. Elijošius, ONT
V. Gavelis, IL
Alg. Gustaitis, CA
P. Kiršinas, IL
Vladas Malinauskas CT
(pataisa "K" Nr. 1-91)
Andrius Mironas, FL

\$18.00

K. Čiurlys, NJ

\$17.00

J. Karosas, Alberta

\$15.00

A. Keinstavičius, MI
M. Žeimys, IL

\$14.00

J. Adomaitis, IL
J. Barniškis, OH
V. Diminskis
V. Dzigas, NE
S. Garliauskas, MI
K. Jankauskas, PA
Alv. Karaša, MD
V. Kidolis, NY
M. Kizis, ONT
J. Lasys, ONT
Pr. Lauraitytė, NY
Vc. Nenortas, CT
Nina Noris, IL
P. Pacenkis, NJ

J. Pečkaitis, IN
J. Pipiras, MA
J. Simanas, ONT
A. Spirikaitis, OH
J. Stašaitis, MA
Osv. Žadvydas, CA

\$12.00

Pr. Milašius, Anglija

\$10.00

S. Butrimas, OH
Kr. Daugvydas, MI
A. Gerčys, IL
A. Grigalaukas, MA
Z. Korius, CA
El. Legeckis, IL
L. Pačkauskas, MI
V. Petravičius, CT
V. Saras, CA
J. Stankus, OH
J. Vidunas, MA

\$9.00

J. Agurkis, NE
J. Deveikis, ONT
J. Dzenkaitis, CA
J. Jakubauskas, FL
S. Griežė-Jurgelevičius, MA
V. Kažemekaitis, WI
S. Kvecas, CA
Pr. Pakalniškis, CA
B. Sebastijonas, IL

\$8.00

G. A. Diržiai, NY
K. Čikotas, NJ
D. Mikeliūnas, IN
V. Šlikas, MI
V. Vasiliauskas, Australija

\$7.00

L. Kapeckas, CT

\$6.00

R. Bielkevičius, MA
F. Jonelis, IL
E. Ribokienė, MA

\$5.00

U. Apanavičienė, ONT
J. Bartkus, MI
Kun. R. Krasauskas, CT
J. Mačiukas, ONT
S. Mikolaitis, IL

J. Morkūnas, Australija
E. Nainys, OH
Pr. Nagys, Australija
J. Prakapas, CA
A. Sparkevičius, NM
V. Šalčiūnas, FL
Ap. Skopas, IL
B. Telyčėnas, MI
S. Žvirblys, ONT

\$4.00

A. Azelis, OH
Br. Abromas, IL
J. Aleksandriūnas, CA
M. Ališauskas, IL
J. Andrašius, CA
A. Arūnas, NY
B. Arūnas, CT
V. Bagdonavičius, PA
P. Balsas, ONT
B. Baltrūnas, IL
M. Barauskas, CA
J. Bironas, MI
J. Blažys, IL
Pov. Bružas, Belgija
J. Bulota, CO
St. Dalius, ONT
J. Dekeris, IL
Z. Dalininkaitis, CT
P. Didelis, PA.
G. Garolis, OH
A. Gatautis, ONT
Pr. Gasperonis, CA
V. Gasperas, IL
Vl. Gedmintas, FL
B. Girniuvienė, MI
J. Gepneris, MI
G. Grabauskas, FL
V. Gudaitis, ONT
P. Gustas, CA
V. Jankus, NJ
S. Jokūbaitis, ONT
P. V. Jaudegys, NE
V. J. Juodišius, IL
A. Juodvalkis, CH
R. Juškaitė, MI
M. Kapočiūnas, NY
J. Karsas, IL
Mrs. O. Kartanas, NE
S. Katinius, Australija
J. Kirstukas, MA
J. Kojelis, CA
V. Litvinas, QUE.
Z. Liutkenis, IL

A. Lukas, ONT.
B. Masiokas, CO
J. Mikalonis, CA
J. Mikonis, OH
J. Miliauskienė, MA
A. Mingėla, ONT
M. Miniauskas, Vokietija
A. Naujokas, IL
St. Palekas, IL
J. Pažėra, CA
V. Pečiulis, ONT
A. Petraška, OH
J. Račkauskas, OH
L. Reivydas, CA
J. Rimkevičius, IL
J. Rovas, ONT
St. Rudokas, IL
J. Rudzevičius, CA
J. Riauba, ONT
S. Senkus
A. Stankevičienė, IL
V. Stepšys, ONT
F. Stirbys, ONT
J. Šiaučius, IL
K. Šidlauskas, MA
Mrs. A. Šimėnas, MA
K. Šviežikas, ONT
O. Tamošaitienė, ONT
A. Valiuškis, RI
J. Varnas, CA
S. Veiverys, Vokietija
Venckus, CA
S. Vilinskas, CT
P. Vilkas, FL
A. Vinevičius, Australija
A. Virkutis, CT

\$3.00

A. Vakselis, NY

\$2.37

J. Baublys, Anglija

\$2.00

f. Česnakavičius, IL
S. Skirmantas, CA

\$1.00

A. Satkauskas, CT

Didi ištikimybė *Kariui!*
Ačiū *Jums visiems!*

"KARIO" PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St.,
North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BROCKTON, MA —
A. Šeduikis, 990 N. Main St.

CHICAGO, IL —

"Gifts International", "Parama", "Patria"
Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

"Spauda"

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF, England

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

Spausdina:
FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207